

III. Sufixació

1. Nominalització per sufixació

1.1. Sufixació per a obtenir substantius d'acció i efecte

En català, un dels recursos més habituals per a obtenir substantius d'acció i efecte és la sufixació, és a dir, l'adjunció de sufixos a un primitiu verbal.¹ Quan un sufix nominalitzador s'adjunta a un primitiu verbal per a crear un substantiu derivat que manté el tret semàntic [+ACC] propi d'un verb d'acció, obtenim un substantiu d'acció i efecte:

$$[1] \quad \begin{array}{l} [[\dots]_V + [\dots]_{\text{SUF}}] \rightarrow [\dots]_N \\ [+ACC] \end{array}$$

El mot nou $[\dots]_N$ conté, dins seu, el segment $[\dots]_V$, és a dir, la base a partir de la qual ha estat format. Viaplana (2000: 229) fa aquesta altra formulació, semblant a l'anterior:

$$[2] \quad \begin{array}{llll} [+VERB] & [+SUFIX] & \rightarrow & [+NOM] \\ [+ACCIÓ] & [+NOM] & & [+ABSTRACTE] \\ & [+ABSTRACTE] & & [+ACCIÓ] \\ & [+EFECTE] & & [+EFECTE] \end{array}$$

1.2. Sufixos nominalitzadors de verbs

Els sufixos transcategoritzadors que permeten obtenir substantius d'acció i efecte els anomenem *sufixos nominalitzadors* (*sufixos nominals*, segons el DLC3). El català disposa d'uns quants sufixos nominalitzadors, de rendibilitat diversa. Avui dia n'hi ha que són rendibles i n'hi ha que tenen una rendibilitat molt baixa o que ja no són rendibles, si bé en la majoria de casos el parlant pot detectar en els derivats l'existència de la base verbal i del sufix nominalitzador. Els sufixos més rendibles són aquests tres (el tercer menys que els dos primers):

---

¹ La definició de *sufix* i *sufixació* l'hem tractada més amunt [veg. cap. *Delimitacions conceptuals i metodològiques*, apartat 2.1].

- *-ment* *cansament* [de *cansar*], *agraïment* [d'*agrair*]
- *-ció(n)* *indicació* [d'*indicar*], *prohibició* [de *prohibir*]
- *-atg* *reciclatge* [de *reciclar*], *arbitratge* [d'*arbitrar*]

Altres sufixos nominalitzadors poc rendibles són:

- *-ur+F* *soldadura* [de *soldar*], *obertura* [d'*obrir*]
- *-all* *rialla* [de *riure*], *acaballes* [d'*acabar*]
- *-iss(+F)* *fregadís* [de *fregar*], *grinyoladissa* [de *grinyolar*]
- *-er+F* *xerrera* [de *xerrar*], *dringadera* [de *dringar*]
- *-im* *degotim* [de *degotar*], *escolim* [d'*escolar*]
- *-it* *xiulit* [de *xiular*], *brunzit* [de *brunzir*]
- *-ió(n)* (variant de *-ció(n)*) *fusió* [de *fondre*]
- *-ó(n)* o *-or* *fregó de mans* [de *fregar*], *temor* [de *témer*]

Tots els sufixos reportats s'adjunten a una base verbal. Aquesta base generalment està formada per l'arrel amb la vocal temàtica (és a dir, els sufixos s'adjunten a la forma verbal desproveïda de morfemes de temps/aspecte/mode i de persona/nombre). Diversos autors subratllen la presència de la vocal temàtica en mots que són substantius:

“[La vocal temàtica] També apareix en els derivats postverbals construïts amb alguns sufixos derivatius. Aquesta doble vessant [de la vocal temàtica, en verbs i noms] rarament queda reflectida en gramàtiques o altres estudis.” (SIFRE 1995: 99)

“Entre el radical i el sufix, com succeeix sempre que aquest radical és de categoria verbal, figura en la representació subjacent la vocal temàtica obligatòria de les formes verbals, tant si aquesta vocal apareix en la representació superficial de la unitat com si no hi apareix.” (CABRÉ I CASTELLVÍ & RIGAU 1986: 87)

Com que —com veurem— avui dia la majoria de sufixos rendibles s'adjunten a una base formada per l'arrel verbal i la vocal temàtica, es pot considerar que, en la sufixació per a obtenir substantius d'acció i efecte a partir de verbs, es manté un tret morfològic propi dels verbs (la vocal temàtica), segurament com a indicador de la natura verbal del primitiu:²

---

² La vocal temàtica pot ser /a/ [*cant-a-r*], /e/ [*tém-e-r*], /i/ [*dorm-i-r*] o $\emptyset$ [*fe- $\emptyset$ -r*]. En el cas de *batre* es pot considerar que hi ha vocal temàtica $\emptyset$, [*bat- $\emptyset$ -r*], forma que dóna *batre* per epèntesi (PEREA 2002: 602). No és estrany que la II conjugació adopti /i/ en la derivació (*batre* > *batement* al costat de *perdre* > *perdicció*). Hi ha casos en què això no té lloc: per exemple, *acció* es relaciona amb *acte* i, a més, és sinònim del mateix mot amb la vocal temàtica: *actuació*. Una de les possibles explicacions és que el verb

[3]	<i>mutació</i>	[mut] + a _{VT} + -ció(n)
	<i>arbitratge</i>	[arbitr] + a _{VT} + -atg
	<i>poliment</i>	[pol] + i _{VT} + -ment
	<i>perdició</i>	[perd] + i _{VT} + -ció(n)

Cal dir que Beniers (1977), en la descripció dels substantius d'acció i efecte de l'espanyol, sosté que els sufixos s'adjunten al participi de passat. Aquesta proposta li permet donar compte de moltes al·lomorflies. Com s'anirà veient al llarg d'aquest capítol, alguns cops proposem que la base és la forma de participi de passat (per exemple, *fus -a* amb *fusió* o *soldat -ada* amb *soldadura*). Ara bé, en d'altres casos (per exemple, els sufixos *-atg* o *-all*) proposem una base formada per l'arrel verbal i, sovint, per l'arrel amb la vocal temàtica. En aquest sentit, allà on molts autors consideren que hi ha un sufix *-dera* (distint d'un sufix *-era*) i un sufix *-dura* (distint d'un sufix *-ura*) en aquest treball parlarem exclusivament dels sufixos *-er+F* i *-ur+F*.

1.3. Terminacions que no considerem sufixos

Hi ha altres terminacions que formalment semblen sufixos, però amb una rendibilitat nul·la o gairebé nul·la i amb una llista de derivats reduïda, i sovint amb una certa irregularitat pel que fa a la base a la qual apareixen adjuntats. Per això els considerem *quasisufixos*, que tractem a banda [veg. cap. *Substantius amb quasisufixos*].

Hem de fer esment que, en algunes ocasions, hom parla sovint del “sufix *-ada*”, sobretot en treballs de caràcter divulgatiu, però també en aportacions descriptives acadèmiques sincronistes, com les de Picallo (1991) o Beniers (1977). En aquest treball ho considerem el segment final del participi de passat en femení dels verbs de la primera conjugació (i, per tant, substantius com *arribada* o *rentada* no són fruit d'una derivació sinó d'una habilitació gramatical; cf. *sentida*, *moguda*, *remesa*, etc. [veg. cap. *Habilitació gramatical*]).

Tampoc considerem que hi hagi cap sufix nominalitzador *-e* o *-o* en el cas de *blasme/blasmar*, *esbarjo/esbargir*, a diferència del que sostenen altres autors (BENIERS 1977; MARTÍNEZ CELDRÁN 1975; MARVÀ 1932), sinó que hi ha conversió [veg. cap. *Conversió*]. Cabré i Castellví (2002) considera *-nça* (*recaença*, *creença*) un sufix nominalitzador de verbs; en aquest treball s'estudia a l'apartat dels verbs estatius [veg. cap. *Altres recursos*, punt 1], en el sentit que considerem que hi ha un sufix *-i* nominalitzador d'adjectius (la base seria el participi de present).

---

al qual s'adjunta *-ció(n)* sense marca temàtica és que no pot ser res més que verb (des del punt de vista categorial) i, per tant, la marca es fa innecessària (per exemple, *construir/construcció*, *destruir/destrucció* i *connectar/connexió*); però aquesta explicació no és vàlida en molts altres casos (pensem, precisament, en el mot *acció*). De tota manera, aquests casos són poquíssims, i es poden considerar fossilitzats perquè, avui dia, qualsevol nou verb (sigui de la III o de la I conjugació), quan s'hi adjunta *-ció(n)*, ho fa amb la vocal temàtica present i, per tant, qualsevol sufixació nominalitzadora es fa amb el manteniment de la marca [+V] del primitiu.

1.4. Limitacions en la sufixació

Segons Cabré i Castellví, hi ha alguns casos en què la tria del sufix està condicionada per la conjugació del verb:

“Les diverses formes de sufix no tenen totes les mateixes probabilitats, sinó que, d’una banda, n’hi ha de més productives que d’altres i, d’altra banda, hi ha formes que són reclamades específicament per unes determinades condicions, és a dir, que són parcialment condicionades. Certament, si hom analitza la tendència combinatòria que s’observa en els noms formats pels sufixos *+ment*, *+ció*, *+nça*, fàcilment s’adona que el grup de conjugació condiciona en certa mesura l’elecció de la forma del sufix. Així, mentre que el sufix *+ció* rarament és seleccionat per un verb de la II conjugació, el sufix *+nça* tampoc no ho és per verbs de la tercera, fora de casos excepcionals. Per contra, el sufix *+ment*, que és el més productiu, no discrimina ni és discriminat per bases de cap tipus de conjugació. [...] Es podria formular una hipòtesi restrictiva sobre la nominalització de bases verbals en el sentit que els verbs de la primera conjugació seleccionen prioritàriament aquest recurs de sufixació per esdevenir noms, però que els verbs de la segona i de la tercera, fora de casos excepcionals (amb els sufixos *+ment*, [...] *+tori*, *+ció*, *+nça*), es nominalitzen a través d’altres recursos lèxics. [...] El mateix tipus de restricció opera en la selecció de sufixos del tipus *+all*, *+dera*, *+era*, *+dissa*, *+dura*, *+dures*, *+alla*, *+alles*, *+et*, *+atge*, *+or*, els quals només són seleccionats per verbs de la primera conjugació.” (CABRÉ I CASTELLVÍ 1994, vol. II: 47-48)³

Ara bé, analitzant material divers es troben contraexemples a les restriccions comentades per Cabré i Castellví; és el cas del sufix *-ur+F*, que serveix per a obtenir substantius d’acció i efecte de verbs de la II i III conjugació, a més de la I. Per tant, la conjugació no és un condicionament absolut, sinó que es tracta més aviat d’un factor que indica una “tendència”, com aquesta mateixa autora reconeix (CABRÉ I CASTELLVÍ 1994, vol. II: 48, n. 20):

[4]	<i>vendre</i>	<i>venedures</i>
	<i>tòrcer</i>	<i>torcedura</i>
	<i>fendre</i>	<i>fenedura</i>
	<i>ferir-se</i>	<i>feridura</i>
	<i>florir</i>	<i>floridura</i>
	<i>llegir</i>	<i>lectura</i>
	<i>raure</i>	<i>rasura</i>
	<i>afegir</i>	<i>afegidura</i>
	<i>espunyir</i>	<i>espunyidura</i>
	<i>frunzir</i>	<i>frunzidura</i>

Al llarg del treball procurarem explicar els casos de restricció.

---

³ Aquest mateix passatge es troba a Cabré i Castellví (2002: 750). En el cas del sufix *-nça*, després del segment “fora de casos excepcionals” hi afegeix aquest parèntesi: “(tenir - *tinença*, avenir - *avinença*, en què els verbs de base poden atribuir-se a la segona conjugació)”.

2. El sufix *-ment*⁴

2.1. Aproximació

El sufix *-ment* és un dels més corrents per a la formar substantius d'acció i efecte:

[5]	<i>acabar</i>	<i>acabament</i>	<i>Una història que no té acabament</i>
	<i>aconseguir</i>	<i>aconseguiment</i>	<i>Els aconseguiments 'les coses aconseguides'</i> (Pasqual Maragall, <i>Entrevista al president de la Generalitat</i> , TV3, 30-1-2006)
	<i>agrair</i>	<i>agraïment</i>	<i>Rebi el meu agraïment</i>
	<i>atracar</i>	<i>atracament</i>	<i>Hi ha hagut un atracament al banc</i>
	<i>batre</i>	<i>batement</i>	<i>El batement de portes em molesta</i>
	<i>caldejar</i>	<i>caldejament</i>	<i>L'atmosfera terrestre pateix un caldejament</i>
	<i>cansar</i>	<i>cansament</i>	<i>Quin cansament que porto damunt!</i>
	<i>casar</i>	<i>casament</i>	<i>El casament del príncep Felip</i>
	<i>cobrir</i>	<i>cobriment</i>	<i>Va patir un cobriment de cor</i>
	<i>comportar</i>	<i>comportament</i>	<i>El teu comportament és escandalós!</i>
	<i>conèixer</i>	<i>coneixement</i>	<i>És que no tens coneixement!</i>
	<i>córrer</i>	<i>corriment</i>	<i>El corriment de plaques tectòniques</i>
	<i>créixer</i>	<i>creixement</i>	<i>Vetllar pel creixement dels fills</i>
	<i>enviar</i>	<i>enviament</i>	<i>L'enviament del material</i>
	<i>naïxer</i>	<i>naixement</i>	<i>Assistim al naixement d'una estrella</i>
	<i>patir</i>	<i>patiment</i>	<i>Quin patiment, mare de Déu!</i>
	<i>rebre</i>	<i>rebement</i>	<i>Deco pot tenir un rebement semblant a...</i> (Lluís Canut, <i>El Matí de Catalunya Ràdio</i> [tertúlia esportiva], Catalunya Ràdio, 27-3-2006)
	<i>retraure</i>	<i>retraïment</i>	<i>El retraïment d'una persona</i>
	<i>sobreseure</i>	<i>sobreseïment</i>	<i>Demanem el sobreseïment del cas</i>

Alguns derivats en *-ment* han adquirit un matis: *anament* 'manera d'anar' (DLC3) no indica ben bé una acció, sinó una manera (vegeu l'explicació que fem per a aquests casos en parlar de la *traslació semàntica* [veg. cap. *Delimitacions conceptuals i metodològiques*]).

2.2. Morfologia del sufix

La forma fonològica subjacent d'aquest sufix és /ment/, amb tonicitat (i articulat [men] en aquells dialectes en què cau la *-t* en posició final si va precedida de [n] o [l]); la presència d'aquesta *-t* es pot defensar no tan sols per l'articulació en dialectes com el

---

⁴ Hi ha un altre sufix idèntic formalment d'aquest, *-ment*, que serveix per a adverbialitzar adjectius (prenent com a base la forma femenina): *astut* > *astutament*; *atent* > *atentament*; *actual* > *actualment*.

valencià o el baleàric, sinó també per l'expansió cap a la dreta, com en verbs de segona generació: *parlar* > *parlament* > *parlamentar*).

2.3. Morfologia de la base

2.3.1. Forma de la base

Com fa notar Cabré i Castellví (1994, vol. II: 47-48), la base a la qual s'adjunta el sufix *-ment* és el segment format pel radical verbal (arrel i vocal temàtica). El sufix pot adjuntar-se a verbs de totes tres conjugacions:

[6]	CONJ.	VERB	SAE	BASE
	I	<i>acabar</i>	<i>acabament</i>	[<i>acab-a-</i>]
	II	<i>créixer</i>	<i>creixement</i>	[<i>creix-e-</i>]
	III	<i>patir</i>	<i>patiment</i>	[<i>pat-i-</i>] ⁵

2.3.2. Variacions en la vocal temàtica

Pel que fa a la II conjugació, considerem que el derivat en *-ment* té una vocal temàtica *e* (*creixement*, *batement*). Tanmateix, Sifre (1995: 101) planteja la possibilitat que, en aquests casos, hi hagi una vocal temàtica $\emptyset$, i que la *e* sigui una epèntesi:

[7] *creix+ment* > *creixment > *creixement*
bat+ment > *batment > *batement*

Aquest mateix autor, però, reconeix la dificultat de mantenir aquesta explicació, ja que si a *encenement* 'acció d'encendre' hi ha una epèntesi (perquè no es pot sil·labificar en *ensenment*), com s'explica que es pugui sil·labificar *enmig*? Val a dir, però, que a favor del plantejament de Sifre hi ha altres casos, de totes les conjugacions, en què no hi ha vocal temàtica (o hi ha una vocal temàtica $\emptyset$) abans del sufix *-ment*:

[8] *argüir*   *argument* (cf. *argüició*)
complir/completar   *complement*
suplir   *suplement*
excretar   *excrement*

---

⁵ L'Observatori de Neologia (2004: 63, n. 7) també indica que el sufix *-ment* pot anar amb qualsevol conjugació, però fa notar que, en català actual, no es creen nous derivats amb el sufix *-ment* en la II i la III conjugació. Ara bé: això, senzillament, es pot explicar perquè no es creen nous verbs de la II i de la III conjugació. Cal tenir present que el treball de l'Observatori de Neologia (2004) se centra en la capacitat productiva, i per això destaquen aquest fet.

decréixer   *decrement* (i *increment*, de *créixer*)⁶

De tota manera, mots com *decrement*, *excrement*, *suplement*, *argument*, etc., es poden considerar casos irregulars, ja que avui dia rarament es genera un nou derivat amb el sufix *-ment* sense vocal temàtica. D'altra banda, els derivats esmentats (llevat de *decrement*), per mitjà de la conversió [veg. cap. *Conversió*], han donat verbs de segona generació: *argumentar*, *excrementar* i *incrementar*; d'aquí es pot interpretar que s'ha afeblit el vincle amb el verb primitiu.⁷

En un altre ordre de coses, alguns verbs de la II conjugació que tenen vocal temàtica $\emptyset$ en les formes d'infinitiu (encara que, per resil·labificació, es generi un so epentètic [e] o [ə], situat abans o després del morfema d'infinitiu *-r*), apareix la vocal temàtica *i* quan s'hi adjunta el sufix *-ment*:

[9]	<i>abatre</i> [a+bat+ $\emptyset$ +r]	<i>abatiment</i> (a pesar que <i>batre</i> dóna <i>batement</i>)
	<i>córrer</i> [corr+ $\emptyset$ +r]	<i>corriment</i>
	<i>decaure</i> [de+cav+ $\emptyset$ +r]	<i>decaïment</i>
	<i>moure</i> [mov+ $\emptyset$ +r]	<i>moviment</i>
	<i>naïxer</i> [neix+ $\emptyset$ +r]	<i>naiximent</i> o <i>naixement</i>
	<i>vèncer</i> [venç+ $\emptyset$ +r]	<i>venciment</i>

Com es pot veure, es dóna alguna vacil·lació entre *e* i *i*. Hi ha *naixement* i *naiximent*, per bé que, en aquest cas, la vacil·lació es podria explicar com una palatalització de la vocal pretònica per influència del so fricatiu prepalatal sord que el precedeix (*naixe-* > *naixi-*), de manera que *naixement* i *naiximent* podrien considerar-se variants fonètiques del mateix mot. També hi ha el duet *batement* (en expressions com *batement de portes* 'el fet de batre les portes a causa del vent') i *abatiment* ('el fet de quedar abatut'). Els estudis gramaticals han donat compte d'aquest fet:

“La vocal temàtica és *-a-* per als verbs de la conjugació I i és *-i-* per als de la III. En la conjugació II es produeix una certa variació al·lomòrfica, ja que alternen les vocals *-e-* i *-i-*: amb el sufix *-dor* s'usa la vocal *-e-* (*bevedor*, *venedor*), amb el sufix *-ble*, la vocal *-i-* (*bevable*, *vendible*) i amb el sufix *-ment* predominen les formes amb *-e-* (*creixement*, *naixement*), però hi ha algun cas amb *-i-* (*abatiment*, *venciment*); fins i tot, es produeixen diferències entre parlars, com mostren les formes valencianes *creiximent* o *naiximent*, no recomanables en registres formals.» (GLC, “Formació de mots: 2. La Derivació”, § 2.4, p. 8.)

Si bé hi ha qui considera que les tendències descrites per la GLC no corresponen a la realitat:

---

⁶ El verb *créixer* té per arrel [*creix*] (en alguns parlars i en certes persones, l'arrel és [*crese*]; cf. bal. *jo cresc*; el participi *crescut*; etc.). Si els substantius d'acció i efecte relacionats amb aquest verb tenen com a base una arrel [*cre*] (les formes *increment* i *decrement*, al costat de *creixement*), cal considerar que hi ha o bé al·lomorfia o bé una caiguda del so fricatiu /ʃ/; ens decanem, però, per la primera explicació.

⁷ Seguint en aquesta línia, hem de fer menció del mot *escarment*, variant d'*escarniment*. Coromines (DECLC, vol. III: 492, s. v. *escarment*) afirma que *escarment* prové del verb *escarnar*; pertanyeria, doncs, també, a aquest grup de mots (i ha donat el verb de segona generació *escarmentar*).

“Vull manifestar l'absoluta inexactitud de l'afirmació que s'hi fa segons la qual, en relació amb la vocal temàtica que apareix en la formació de mots per derivació a patir de verbs de la conjugació II, «amb el sufix *-ment* predominen les formes en *-e-*». Ben al contrari, en aquest cas (substantiu derivat d'un verb de la conjugació II amb l'afegiment del sufix *-ment*) la regla general és la inserció de la vocal *i* entre l'arrel verbal i el sufix. Aquesta darrera afirmació és, des del punt de vista de la normativa actual, una qüestió purament estadística (la gran majoria de substantius postverbals derivats de verbs de la conjugació II formats amb el sufix *-ment* presenten normativament la vocal *i* entre l'arrel verbal i el sufix).” (SÁEZ 2002)

La vacil·lació detectada en aquest camp s'ha donat històricament. En efecte, en català antic, aquesta vacil·lació entre *e* i *i* ja es donava:

“El sufix nominalitzador *-ment* prové del llatí *-mentu* [...]. Expressa generalment efecte però també indica acció. Els verbs de la primera conjugació presenten la vocal temàtica *-a-*, els de la tercera conjugació presenten la vocal temàtica *-i-* i els de la segona conjugació presenten *-e-* després de /š/ i *-i-* en els altres contextos.” (DUARTE & ALSINA 1986: 108)

Un buidatge del DCVB i del Corpus Informatitzat del Català Antic (CICA) permet veure que la vacil·lació de la vocal temàtica en substantius d'acció i efecte formats amb el sufix *-ment* és present en la llengua medieval; que només a les *Vides de sants rosselloneses* (un text nord-català del segle XIII) hi ha una preferència clara per la vocal *e*, mentre que en altres textos medievals (tots els que reportem, posteriors a les *Vides*) i renaixentistes es detecta una certa preponderància de la vocal *i*; i que algunes formes (com *batement*) han rebut un impuls modern, ja que antigament rarament es trobaven —almenys segons el CICA— i, en canvi, avui dia són freqüents.⁸

[10] *treure* antic: *traement* o *traïment* | modern: ?
Com él aja tret de ermetat tres troços de terra... per los quals trahiments de ermetat ha despeses gran quantitat de diners (DCVB: doc. 1384)
Com entre aquells se esdevé trahiment d'armes (DCVB: doc. 1392)
[...] en lo foragitament de l'ayga de la péra, fo semblant a Moysèn; en lo traement del ferre del estayn, Helyseu (CICA: *Diàlegs de Sant Gregori*)

[11] *conèixer* antic: *coneixement*, *coneiximent* | modern: *coneixement*
Ítem diu que el predict senyor Albertí és cavaller i del fur, jurisdicció i coneixement de causa del senyor rei (CICA: *El cavaller i l'alca vota*)
·VIII· dies en diversa manera se poden reebre. So és que ·l primer dia pot ésser coneximent de peccat (CICA: *Vides de sants rosselloneses*)

---

⁸ A l'epígraf “modern” consignem la forma recollida pels diccionaris de consulta general publicats del 1980 al 2007). La citació de les fonts dels exemples recollits al DCVB apareixen tal qual hi són consignades, suprimint-ne la menció a volums, capítols, pàgines, etc.

- [12] *batre* antic: *batement* (*Vides*), *batiment* | modern: *batement* (general),⁹
batiment (significats especialitzats)¹⁰
Hom turmenta son cors [...] ab batiments de colps (DCVB: Llull Cont.)
Batiment de la moneda de Mallorca (DCVB: doc. 1345)
*No ·t defensarà la ira per més que ab batiment de les mans fesse[s] menasses, ni
te ·n treuran moltitut* (CICA: *Llibre de Job*)
[...] e fo subjugat a batement de turmens (CICA: *Vides de sants rosselloneses*)
- [13] *moure* antic: *movement* (*Vides*), *moviment*, *moïment* | modern: *moviment*
Son fet gran moyment de pobles (DCVB: doc. segle XV)
per so car foc és totstems en movement (CICA: *Vides de sants rosselloneses*)
- [14] *córrer* antic: *corriment* (*correment* surt al DCVB, en el terme *correment de
la vila*, mena de càstig) | modern: *corriment*
*[...] veuràs contemplativament aquest gran riu, [...], sobrepujar del pont les
altes arcades lo corriment de la humana sanch* (CICA: *Tirant lo Blanch*)
- [15] *créixer* antic: *creixement*, *creiximient* | modern: *creixement*
En lo dijuni porà dispensar ab aquelles qui són en edat de notable criximent
(DCVB: Ordenacions del monestir de Sta. Clara, Mall.)
Los vegetables e los animals se mouen en creximent e en minvament (DCVB:
Llull Cont.)
*Si algun creximent se fa a les coses seents que són donades al marit en dot..., tot
lo creximent aquel pertany et és de la muller* (DCVB: Cost. Tort.)
*Si algun mestre d'axa farà maiors mesures..., de tota la messió del creixement
de la obra deu pagar la meytat* (DCVB: Consolat)
Que com per ruhina e creximent d'aygües del flum de Godalaviar [...] (CICA:
Manual de Consells de la ciutat de València)
- [16] *decebre* antic: *decebiment* | modern: ?
[...] ha engans e maestries e decebiments (DCVB: Llull Cont.)
*E si decebrà la cort [...], que pach per pena ·CC· sous per rahó del decebiment e
engan* (CICA: *Manual de Consells de la ciutat de València*)
- [17] *concebre* antic: *concebement*, *concebiment* | modern: ?
*Lo Fill de Déu procurà e ordenà lo concebiment de nostra Dona e la sua
nativitat* (DCVB: Llull Arbre Sc.)

---

⁹ En textos de Jacint Verdager surt *batement*. El Termcat també reserva la forma *batement* per a indicar, en navegació aèria, una 'oscil·lació de les pales del rotor d'un giroplà entorn de la xarnera d'articulació amb l'arbre motor', i, en física, 'fenomen resultant de la interferència de dues ones de freqüència molt pròxima, consistent en un reforçament periòdic de l'ona resultant'.

¹⁰ En concret, segons el Termcat *batiment* significa, en esgrima, 'atac al ferro executat sobre el terç feble del ferro contrari', i, en teatre, 'línia que separa la zona de llum de la zona d'ombra en una escenografia pintada'. Segons el GDLC, *batiment* significa 'assot' (marcat com a antic) i 'operació de batre moneda'.

Quar ell son concebement no poria complir (DCVB: doc. 1310)
Car si la virtut de nostra Dona, la qual havia ans del concebiment se corrupés
(CICA: *Llibre de Sancta Maria*)

- [18] *entendre* antic: *enteniment* | modern: *enteniment*¹¹
Home en quant ha més de seny e d'enteniment que fembra (DCVB: Llull
Cavall.)
- [19] *estendre* antic: *estenement* (*Vides*), *esteniment* | modern: ?
*Los accidents de la natura sensual s'estenen per tot l'arbre en l'esteniment del
seny comú* (DCVB: Llull Arbre Sc.)
*[...] e l'afixació dels peus per estar ab nós, e l'estenement del cors per donar a
nós?* (CICA: *Vides de sants rosselloneses*)
- [20] *néixer* antic: *naixement/naixement* (sobretot, *Vides*), *naiximent/neiximent*
| modern: *naixement*
En qual manera fo lo nostre neximent (DCVB: Jaume I, Cròn.)
Malaynt lo egipciach dia del vostre trist naximent (DCVB: Tirant)
*Mossèn Francés Tarafa [...] descrivint lo naxement y discurs de aquest riu Ebro
[...]* (CICA: *Los colloquis de la insigne ciutat de Tortosa*)
Per què, primerament veyam lo nexament (CICA: *Vides de sants rosselloneses*)
[...] so és del naxement de Nostre Senyor (CICA: *Vides de sants rosselloneses*)
De part de l'engrenador fo maravelosament lo nexement fet (CICA: *Vides de
sants rosselloneses*)
*En aquel temps los ·III· Reys d'Orient vengren en la terra de Jherusalem e del
naximent del rey novel* (CICA: *Vides de sants rosselloneses*)
Cor lo neximent era no-nèdeu (CICA: *Vides de sants rosselloneses*)
- [21] *perdre* antic: *perdemment* (*Vides*), *perdimment* | modern: *perdimment*¹²
Sos perdimments eren inrecuperables (DCVB: Llull Amic e Amat)
On mostrà que riqueses són coses de trebayl, que és en perdimment de doble mal
(CICA: *Vides de sants rosselloneses*)
*Emperò co l'enperador e totz los altres seus vesins fosen dolens del perdemment
de tant gran baró [...]* (CICA: *Vides de sants rosselloneses*)
[...] fon perdimment de la mia honor (CICA: *Tirant lo Blanch*)
- [22] *prendre* antic: *prenement* (*Vides*), *prenimment* | modern: ?
Com prop era lo prenimment de la ciutat (DCVB: Marsili Cròn.)
Sobre'l prenimment de monedes (DCVB: doc. 1404)
[...] del prenament del regne agren gran guerra ab lo pare (CICA: *Vides de
sants rosselloneses*)

---

¹¹ El mot *enteniment* designa la capacitat d'una persona per a discernir allò correcte, raonable o adequat.

¹² El DCVB porta exemples de *perdemment* en les novel·les de Víctor Català.

- [23] *tondre* antic: *tonement* (*Vides*) | modern: ?
[...] *lo tonement del cap o en la rasura* (CICA: *Vides de sants rosselloneses*)¹³
- [24] *rebre* antic: *rebement* (*Vides*), *rebiment*, *resebement*,
resebiment/recebiment | modern: ?
Haurien equal quantitat segons donament e reebiment (DCVB: Llull Gentil)
Lo rebeyment e la significació (DCVB: Llull Cont.)
Dels reebements dels guardonaments reebuts (DCVB: Llull Arbre Sc.)
En lo reebiment del seu offici sacrament faran (DCVB: Ordin. Palat.)
Deu hom esperar lo menjar tant de temps après lo raebiment de la let (DCVB: Arn. Vil.)
De la santa Seu de Tarragona ab 8 galeras, an al quall se féu molt gran festa y resebiment Ysqué tota la terra (CICA: *Un memorial de la guerra contra el turc*)
[...] *per fer-vos aquella honor y recebiment [...]* (CICA: *Tirant lo Blanch*)
Se tacharen a cascun canonge ·XXX· ducats per a vestir-se per al recebiment de l'emperador (CICA: *El Libre de Antiquitats de la Seu de València*)
Aquel cel és d'una forma d'enluminament perfeyt, e de resebement ses mesura (CICA: *Vides de sants rosselloneses*)

Sembla, doncs, que en català antic hi havia preferència per la vocal temàtica *i* en substantius d'acció i efecte formats amb *-ment* a partir de verbs de la II conjugació. La majoria dels exemples recollits tenen *i* (*decebiment*, *enteniment*). En alguns verbs apareixen les dues formes (amb *e* i amb *i*), però llavors la forma amb *i* sembla que és la més usual (*batiment* surt més que *batement*, *decorriment* surt més que *decorrement*, *perdimment* surt més que *perdemment*). Sols hi ha un cert empat a *coneixement/coneiximent*, que sembla que ha perviscut fins avui. I quan només trobem formes amb *e*, en realitat en tenim pocs exemples (*tonement*, *traement*), la majoria en una sola obra: les *Vides de sants rosselloneses*.

A banda —com fan notar Duarte & Alsina (1986: 108)—, la presència d'un so prepalatal fricatiu sord fa que hi hagi sobretot *e*, de manera que aquest context fonètic ha acabant sent clau en la presència de la vocal temàtica *e*. Tanmateix, és sabut que la influència d'un so consonàntic palatal sol menar al tancament de *e* en *i* (per exemple, *ginoll* per *genoll*, *sinyor* per *senyor*); de fet, en els parlars occidentals es diu *naiximent*, *coneiximent* i *reconeiximent* (i *creiximent*, fins i tot). L'explicació d'aquesta paradoxa es pot trobar en el sistema vocàlic de cada bloc dialectal català. En els parlars orientals, amb neutralització vocàlica major, no es produeix aquest tancament perquè la vocal *e* sona neutra (medial semitancada), i per tant no és una consonant palatal (com ho és la *e*). En canvi, en els parlars occidentals, amb neutralització vocàlica menor, aquesta *e* sona palatal, i la influència de la *xeix* pot fet que es tanqui en *i*.¹⁴ Finalment, pel que fa a

¹³ El DCVB recull *tonement* i porta un exemple lexicogràfic (del *Gazophylacium Catalano-Latinum* de Joan Lacavalleria, 1696): “Tonament, tosquirament o trasquilament: obra de tondrer, tosquirar o trasquilar”. Cal suposar que, a *tonament*, la *a* és una vocal neutra.

¹⁴ Una comparació amb altres fenòmens fonètics permet il·lustrar això que diem. El so antihiàtic [j] que apareix enmig de l'aplec vocàlic *ea* és molt freqüent en els parlars orientals: *ideia*, *teiatre*, *paiella*, *contribueix*, etc. En els parlars occidentals aquest fenomen fonètic no es troba. El fet que, en els parlars

la distribució dialectal, sembla que en el bloc oriental (concretament, el parlar septentrional i el central) hi ha més casos de vocal temàtica *e* que en altres parlars. El cas més evident és les *Vides de sants rosselloneses*, del segle XIII: en aquesta obra, la majoria de formes són amb *e*. Curiosament, en aquesta obra les úniques que hi ha amb *i* són les que tenen *xeix*, *naiximent* i *coneiximent* (tot i que *naixement* també hi surt amb força). Per tant, al parlar septentrional es detecta una preferència per *e* en aquests derivats, quan en altres parlars es prefereix majoritàriament *i*.¹⁵

Diguem, finalment, que la presència d'un prefix (*re-*, *con-*, *des-*, *in-*, etc.) implica gairebé forçosament la forma amb *-i-*. Aquesta tendència es troba avui dia i també en la llengua antiga. Així, d'entrada pot ser *batiment* o *batement*, o *coneiximent* i *coneixement*, o *corriment* i *correment* (encara que les formes amb *i* semblen més usuals); però només és *combatiment* i *abatiment* (i no pas *combatement* ni *abatement*), *concorriment* (i no pas *concorrement*), *acreiximent* (i no pas *acreixement*). Tan sols l'antic *regonèixer* permet totes dues formes (*regoneixement* i *regoneiximent*).¹⁶

En resum, en mots creats amb el sufix *-ment* provinents verbs de la II conjugació, la vocal temàtica presenta força vacil·lació (tant en la llengua actual com en estadis pretèrits de la llengua), si bé s'entreveuen algunes tendències, majoritàriament favorables a la vocal *-i-*.

2.4. Semàntica

Considerem que el sufix *-ment* té per funció l'obtenció d'un substantiu d'acció i efecte a partir d'un verb, sense incorporar-hi cap matís semàntic. Així, tenim que el verb expressa 'acció' i el substantiu d'acció i efecte amb *-ment* expressa el mateix, sense cap altre tret semàntic afegit. Aquesta observació ja ha estat feta per altres autors:

“Es deriven en català amb *-ment* nominalitzacions predicatives sense determinació semàntica addicional.” (LÜDTKE 1983: 334)

Aquest tret del sufix *-ment* contrasta amb la natura semàntica d'altres sufixos, que —com anirem veient— solen aportar algun tret semàntic (sufixos *-ur+F*, *-all*, *-im*) o són propicis per a utilitzar-se en un context concret (seria el cas de *-ció(n)* i *-atg*). Per

---

occidentals, la *e* estigui allunyada de la *a* fa innecessària la antihiàtica. En canvi, en els parlars orientals el so de la *a* i de la neutra o de la *e* i de la neutra són més propers. Al capdavant, els orientals que no fan la antihiàtica de *teatre* acaben pronunciant la *e* tancada (com en occidental) (BADIA 2001): la antihiàtica i la neutralització fonètica es poden considerar dues respostes diferents al mateix problema.

¹⁵ Podria ser que aquesta preferència tingui relació amb un altre fet: hi ha molts infinitius que, a la Catalunya Nord, són de la II conjugació rizotònics, mentre que en altres parlars són de la III conjugació. En efecte, *collir*, *cosir*, *fugir*, *eixir*, *grunyir* i *bullir* tenen com a forma d'infinitiu al Rosselló *cúller*, *cúser*, *fúger*, *éixer*, *grúnyer* i *búller* (i l'antic verb *sallir* 'sortir' és *sàller*) (MOLL 1991: 146). A la Catalunya Nord, doncs, la II conjugació té una mica més de presència (el seu paper no és tan secundari), i això pot haver facilitat el manteniment —almenys històricament— de la vocal temàtica *e* com a pròpia de la II conjugació.

¹⁶ Sí que hi ha *decorrement* però té menys presència que *decorriment*.

tant, de tots els sufixos nominalitzadors de verbs, podem considerar que *-ment* és el que està menys marcat semànticament. Si hi ha algun substantiu creat amb *-ment* que té un matis afegit al significat original del verb, podem considerar que es tracta d'un enriquiment semàntic que ha tingut lloc després de la creació del substantiu; és a dir, posteriorment al procés transcategoritzador. Com hem vist [veg. cap. *Delimitacions conceptuals i metodològiques*], aquest enriquiment pot explicar-se per *traslació semàntica*.

2.5. Ús

2.5.1. Rendibilitat

Diversos autors consideren que el sufix *-ment* és dels més usats per a formar substantius d'acció i efecte:

“El rendiment de *-ment* és menys limitat per altres sufixos de la mateixa funció que cast. *-miento* i fr. *-ment*. El cat. *-ment* conserva una productivitat que el castellà i el francès restringiren més en la seva història amb altres sufixos predicatius deverbals, sobretot cast. *-ción*, *-Øo*, fr. *-tion*.” (LÜDTKE 1983: 334)

En paraules semblants s'expressen altres autors: Fabra (1912: 248) explica que el català tenia una gran “predilecció” per aquest sufix; Marquet (1993: 39) afirma que el sufix *-ment* és el més utilitzat per a crear noms a partir de verbs; i Cabré i Castellví (1994, vol. II: 47; 2002: 750) sosté que el sufix *-ment* “és el més productiu”.¹⁷ N'hi ha prou de fer un cop d'ull als diccionaris, o simplement tenir present la llengua general, per a adonar-se que els substantius amb *-ment* són força freqüents. Altres dades col·laterals corroboren aquesta apreciació. Hem observat que s'han arribat a crear derivats amb *-ment* malgrat que ja existien altres derivats paral·lels formats amb altres sufixos:

- [25] *patrocinament* (doc. oral, 9-9-2004) (per *patrocini*)
cridament ‘el fet de fer venir algú’ (doc. oral, 10-2-2006) (per *crida*)
naufragament (per *naufragi*)

L'aparició de mots com aquests reforça la idea que el sufix *-ment* és força rendible, fins al punt que els derivats amb aquest sufix poden ocupar el lloc d'altres derivats irregulars o històrics. En efecte, si el sufix *-ment* no fos prou rendible, no s'explicaria que s'haguessin generat mots com *patrocinament*, *cridament* o *naufragament* existint en el lèxic mots com *patrocini*, *crida* o *naufragi*.

A part d'això, actualment disposem de treballs que ofereixen dades quantitatives sobre l'ús de sufixos. D'entrada, avancem que, segons un recompte nostre, el DLC3

---

¹⁷ Val a dir que, en espanyol, el sufix *-mient* també és força usat (MARTÍNEZ CELDRÁN 1975: 108).

recull uns 1.300 substantius d'acció i efecte amb el sufix *-ment*. El mateix diccionari conté uns 1.650 adjectius deverbals amb el sufix *-or* (*aniquilador, batedor, catalitzador, desertor, portador, protector, trencador*, etc.), que és dels més recurrents en català. La comparació permet veure que el gruix de substantius amb el sufix *-ment* és considerable.¹⁸ S'ha de dir, però, que els treballs de caràcter estadístic donen dades aparentment contradictòries pel que fa a l'ús del sufix *-ment*. D'una banda, Cabré i Castellví (2002: 769) explica que, en els corpus amb el qual ha treballat, el sufix *-ció(n)* té una freqüència més alta d'aparició (vora el 20%) que el sufix *-ment* (el 7%). Tanmateix, aquesta autora adverteix (n. 15) que les dades del seu corpus s'han extret de textos periodístics; aquests textos s'han de considerar de nivell mitjà-alt pel que fa al registre i —com reconeix l'autora mateixa— controlats pel que fa a la producció. Per aquesta raó Cabré i Castellví posa en quarantena les dades obtingudes en el seu propi corpus.¹⁹ De fet, el DLC3 també té un xic més de mots amb *-ció(n)* que amb *-ment*, però la diferència és molt més curta que les dades del corpus de Cabré i Castellví: uns 1.300 substantius amb *-ment* i uns 1.600 substantius amb *-ció(n)*.²⁰ D'una altra banda, altres corpus revelen que la productivitat de *-ment* és superior a *-ció(n)*. Així, Villas (1999: 215-216) explicita que, a la novel·la *Solitud* de Víctor Català (publicada l'any 1905), hi ha 202 casos de mots amb *-ment* i 87 casos de mots amb *-ció(n)*: una proporció que aparentment contradia les dades d'un corpus basat en el llenguatge periodístic.

Creiem que les dades reportades per aquests estudis no tenen per què considerar-se contradictòries. Al contrari: segurament cal considerar-les complementàries. Cal tenir present que Cabré i Castellví disposa d'un corpus format per textos periodístics, que són diferents temàticament i estilísticament dels textos literaris. I és esperable que, amb estils i temàtiques diferents, no apareguin ben bé els mateixos recursos gramaticals. Qualsevol lingüista pot assumir que, en un text tècnic, difícilment hi apareixeran mots diminutius amb el sufix *-et*, al contrari que els corpus de textos orals. En aquest sentit, no és agosarat afirmar que segurament el sufix *-ció(n)* tendeix a aparèixer més en

---

¹⁸ Per a l'obtenció de la xifra de substantius en *-ment*, s'ha fet una cerca a l'*Hiperdiccionari* (l'edició en CD-ROM del DLC3) i s'han considerat només els casos en què, a més de ser un substantiu masculí (lògicament calia separar els adverbis en *-ment*), hi hagués el mot *acció* a la definició. Així s'han suprimit els que tenien el mot *efecte*, que al CD-ROM apareixen com a entrades separades (i per tant computen), així com altres definicions especialitzades. Val a dir que, a pesar d'això, sempre se'n pot escapar alguna: *acoblament*, a més de la definició genèrica, té altres definicions, com 'acció d'unir-se dos satèl·lits llançats separatament, per tal de constituir un giny que no hauria pogut ésser llançat d'un sol cop' i 'terme usat generalment com a sinònim d'acció mútua'. El fet que hi aparegui el mot *acció* fa que aquesta entrada computi. La xifra que donem, doncs, és aproximada —de fet, rebaixada un xic—. El mateix passa amb el sufix *-or*: tot i suprimir en la cerca mots com *carnívor, monocolor, aeroflor* o *anemòcor*, és possible que alguna altra entrada s'hagi escolat (com *estar combregador*, subentrada de *combregador*).

¹⁹ Per exemple, les dades del corpus indiquen que la llengua catalana usa gairebé amb el mateix percentatge la prefixació i la sufixació, i Cabré i Castellví assenyala que això no és així en la realitat, sinó que en la llengua oral s'usa més la sufixació.

²⁰ Per als criteris de cerca del sufix *-ció(n)*, vegeu dues notes més amunt la informació sobre la cerca del sufix *-ment*. Les eines per a depurar la cerca han estat les mateixes (per exemple, el mot *ablució* compta 7 vegades, perquè té 7 acepcions o subaccepcions, i s'ha obviat tot el que no tingués a la definició el mot *acció*). Si en comptes del mot *acció* a la definició, cerquem que hi hagi el mot *efecte* (recordem que l'estructura de les definicions del DLC3 donen una acepció o subaccepció distinta per a cada sentit), la xifra és de 783 mots en *-ment* i 1.035 mots en *-ció(n)*, amb una proporció molt semblant quan hem usat el mot *acció* present a la definició.

determinats llenguatges formals (el científic, l'administratiu, el jurídic, el periodístic,²¹ etc.); i que en altres àmbits més expressius (com la literatura) tendeix a abundar més el sufix *-ment*.

En resum, es pot afirmar que el sufix *-ment* és força rendible, si bé en determinats textos, sobretot els més especialitzats (llenguatge tècnic, administratiu, periodístic, etc.), el sufix *-ció(n)* (del qual parlem més avall, de manera que reprendrem aquesta qüestió) pot arribar a ser més usat.

2.5.2. Restriccions²²

El sufix *-ment* té algunes restriccions. Així, segons Cabré i Castellví & Rigau (1986: 41) “un radical de verb estatiu no admet el sufix nominalitzador *-ment*”, de manera que mots com **semblament* són agramaticals [veg. cap. *Altres recursos*, punt 1]. Semblantment, Sifre afirma:

“No es poden formar noms en *-ment* (tipus *acolliment* o *cansament*) sobre qualsevol tema verbal (**menjament*, **moriment*).” (SIFRE 1995: 103)²³

Estirant el fil de l'aportació de Sifre, podem intentar esbrinar per què alguns verbs no tenen derivats en *-ment*. Alguns casos que no tenim en català són:

- [26] **menjament* ‘el fet de menjar’
- *sopament* ‘fet de sopar’
- *moriment* ‘el fet de morir’
- *discutiment* ‘el fet de discutir’
- *ajudament* ‘el fet d'ajudar’
- *reïment* ‘el fet de riure’
- *veïment* ‘el fet de veure una cosa’

Es fa difícil determinar què impedeix que sorgeixin aquests mots. Segurament, part de la raó d'aquest blocatge és l'existència prèvia d'altres substantius d'acció i efecte, que fan innecessari el mot en *-ment*:

---

²¹ Cal tenir present que, avui dia, el periodisme beu en gran part de fonts oficials (documents governamentals o de partits), acadèmiques (estudis fets per universitats, instituts, etc., de gran impacte social: canvi climàtic, dades macroeconòmiques, situació de marginació de determinats col·lectius socials) o jurídiques (informació sobre fets luctuosos).

²² Quan tractem el sufix *-ció(n)* també comentem la possibilitat que el sufix adverbialitzador *-ment* tingui un paper blocador per a l'aparició del sufix nominalitzador *-ment* (no ho reportem aquí, doncs).

²³ Aquesta dada de Sifre és aparentment contradictòria amb la de Cabré i Castellví (1994, vol. II: 47-48) quan afirma que el sufix *-ment* “no discrimina ni és discriminat per bases de cap tipus de conjugació”. Però de fet el que indica Cabré i Castellví és que la conjugació no és un factor discriminant a l'hora de triar el sufix *-ment*. Com de fet, totes tres conjugacions tenen verbs que nominalitzen en *-ment*, incloent-hi la II conjugació: *batement*, *corriment*, etc.)

- [27] *menjada* 'el fet de menjar'
sopar 'fet de sopar'
mort (fem.) 'el fet de morir'
discussió 'el fet de discutir'
ajuda 'el fet d'ajudar'
rialla 'el fet de riure'
visió 'el fet de veure una cosa'

Tanmateix, l'existència d'un substantiu d'acció i efecte no sempre és motiu de blocatge, ja que, com hem vist, al costat de formes com *patrocini*, *criada* o *naufregi*, no és impossible sentir *patrocinement*, *criada* o *naufregament*. Això mateix que diem es pot aplicar a casos com *degollament/degollació*, *fixació/fixament* o *truncació/truncament*, dels quals parlem més avall en tractar el sufix *-ció(n)*.

D'altra banda, que una forma no sigui usual avui dia no vol dir que no hagi existit antigament. Per exemple, tot i que diem generalment *decepció*, antigament era usual dir *decebiment* (DCVB), com a substantiu d'acció i efecte de *decebre* en el seu sentit antic d'enganyar.²⁴ Igualment, en català antic era molt usual el molt *estenment* (DCVB), substantiu d'acció i efecte d'*estendre*.²⁵

S'ha de dir, també, que hi ha verbs que no han format el substantiu d'acció i efecte amb el sufix *-ment*, però que, amb un prefix adjuntat —generalment culte—, sí l'han format amb aquest sufix:

- [28] *a* *caïment 'el fet de caure' (es diu *caiguda*)
decaïment 'el fet de decaure'
- b* *seïment 'el fet de seure' (es diu *asseguda* quan és multitudinària)
sobreseïment 'el fet de sobreseure un cas'
- c* *veniment 'el fet de venir' (es diu *vinguda*)
reveniment o *revinguda* 'el fet de revenir' (DLC3)
- d* *teniment 'el fet de tenir una cosa' (es diu *tinença*)
captenment 'el fet de captenir-se d'una determinada manera'

D'altra banda, no manquen casos de verbs que tenien un substantiu d'acció i efecte

---

²⁴ El DCVB defineix *decebiment* com a 'engany', i porta aquests exemples il·lustratius (tots dos de Ramon Llull): *En totes quantes mercaderias veem... ha engans e maestrries e decebiments de gents per raó de los falsos mercaders; Sots [=sota] moltes de belles paraules veg [=veig] moltes de falsatets... e molts de decebiments*. En diversos textos medievals es troben exemples semblants: *E si decebrà la cort dién que no à corona e la [...] aurà usat del dit offici de coredor, que pach per pena ·CC· sous per rahó del decebiment e engan que feyt haurà a la cort* (*Manual de Consells de la ciutat de València*, segle XIV).

²⁵ Exemples medievals reportats pel DCVB: *Los accidents de la natura sensual s'estenen per tot l'arbre en l'estenment del seny comú; Les venes can se lunyen del cervel són pus dures... per raó de la sequetat de l'estenment que troben; En la distensió o steniment han acostumat els obrants*.

amb *-ment* i que l'han abandonat a favor d'altres formes, sobretot a favor del sufix *-ció(n)* o de l'habilitació del participi de passat:

[29]	FORMA ANTIGA	FORMA ACTUAL
<i>a</i>	<i>cogitament</i> <i>concebiment</i> <i>conservament</i> <i>elongament</i>	<i>cogitació</i> <i>concepció</i> <i>conservació</i> <i>elongació</i>
<i>b</i>	<i>caïment</i> <i>dormiment</i> (DCVB) <i>enceniment</i> <i>entrament</i>	<i>caiguda</i> <i>dormida</i> <i>encesa</i> <i>entrada</i>
<i>c</i>	<i>obeïment</i> <i>concorriment</i>	<i>obediència</i> <i>conkurs</i>

2.5.3. Règim

Hem observat que el sufix *-ment* és pràcticament obligat quan els primitius són verbs derivats mitjançant prefixos verbalitzadors (*en-*, *a-*) d'adjectius (diem “pràcticament” perquè sempre hi ha la possibilitat de trobar un contraexemple; tanmateix, la regularitat en aquest cas és molt alta):

[30]	<i>a</i> ₋₁	‘fer [Adj]’ _{v-I}	
	<i>bo</i>	<i>abonar</i>	<i>abonament</i>
	<i>clar</i>	<i>aclarir</i>	<i>aclariment</i> (tb. <i>aclarida</i>)
	<i>company</i>	<i>acompanyar</i>	<i>acompanyament</i>
	<i>flux</i>	<i>afluixar</i>	<i>afluixament</i>
	<i>germà</i>	<i>agermanar</i>	<i>agermanament</i>
[31]	<i>a</i> ₋₂	‘fer [Adj]’ _{v-IIIe}	
	<i>barat</i>	<i>abaratir</i>	<i>abaratiment</i>
	<i>bell</i>	<i>abellir</i>	<i>abelliment</i>
	<i>bla</i>	<i>ablanir</i>	<i>ablaniment</i>
	<i>covard</i>	<i>acovardir</i>	<i>acovardiment</i>
	<i>feble</i>	<i>afeblir</i>	<i>afebliment</i>
	<i>franc</i> ‘lliure’	<i>afranquir</i>	<i>afranquiment</i>
	<i>lent</i>	<i>alentir</i>	<i>alentiment</i>
	<i>lleuger</i>	<i>alleugerir</i>	<i>alleugeriment</i>
	<i>lliure</i>	<i>alliberar</i>	<i>alliberament</i> (tb. <i>alliberació</i>) ²⁶
	<i>magre</i>	<i>amagrir</i>	<i>amagriment</i>

²⁶ Els diccionaris entren *alliberament* com a forma preferent; *alliberació* l'entren com a secundària.

	<i>mans(o)</i>	<i>amansir</i>	<i>amansiment</i>
	<i>profund</i>	<i>aprofundir</i>	<i>aprofundiment</i>
	<i>redó</i>	<i>arredonir</i>	<i>arredoniment</i>
	<i>serf</i>	<i>asservir</i>	<i>asserviment</i>
[32]	<i>en</i> ₋₁	‘posar en [N]’ _{V-I}	
	<i>barca</i>	<i>embarcar</i>	<i>embarcament</i>
	<i>sac</i>	<i>ensacar</i>	<i>ensacament</i>
[33]	<i>en</i> ₋₂	‘fer [Adj]’ _{V-IIIe}	
	<i>alt</i>	<i>enaltir</i>	<i>enaltiment</i>
	<i>bajà</i>	<i>embajanir</i>	<i>embajament</i>
	<i>balb</i>	<i>embalbir</i>	<i>embalbiment</i>
	<i>blanc</i>	<i>emblanquir</i>	<i>emblanquiment</i>
	<i>boig</i>	<i>embogir</i>	<i>embogiment</i>
	<i>brau</i>	<i>embravir</i>	<i>embraviment</i>
	<i>bru</i>	<i>embrunir</i>	<i>embruniment</i>
	<i>brut</i>	<i>embrutir</i>	<i>embrutiment</i>
	<i>car</i>	<i>encarir</i>	<i>encariment</i>
	<i>dolent</i>	<i>endolentir</i>	<i>endolentiment</i>
	<i>fosc</i>	<i>enfredorir</i>	<i>enfredoriment</i>
	<i>gord</i>	<i>endordir</i>	<i>engordiment</i>
	<i>gran</i>	<i>engrandir</i>	<i>engrandiment</i>
	<i>gras</i>	<i>engrassir</i>	<i>engrassiment</i>
	<i>gros</i>	<i>engrossir</i>	<i>engrossiment</i>
	<i>malalt</i>	<i>emmalaltir</i>	<i>emmalaltiment</i>
	<i>morè</i>	<i>emmorenir</i>	<i>emmoreniment</i>
	<i>mut</i>	<i>emmudir</i>	<i>emmudiment</i>
	<i>pàl·lid</i>	<i>empal·lidir</i>	<i>empal·lidiment</i>
	<i>petit</i>	<i>empetitir</i>	<i>empetitiment</i>
	<i>pobre</i>	<i>empobrir</i>	<i>empobriment</i>
	<i>ric</i>	<i>enriquir</i>	<i>enriquiment</i>
[34]	<i>a</i> ₋₃ o <i>en</i> ₋₃	‘fer agafar [N-or]’ _{V-IIIe}	
	<i>amor</i> (< <i>amar</i>)	<i>enamorar</i>	<i>enamorament</i>
	<i>favor</i>	<i>afavorir</i>	<i>afavoriment</i>
	<i>fervor</i>	<i>enfervorir</i>	<i>afervoriment</i>
	<i>fredor</i>	<i>enfredorir</i>	<i>enfredoriment</i>
	<i>sabor</i> (< <i>saber</i>)	<i>assaborir</i>	<i>assaboriment</i>
	<i>temor</i> (< <i>témer</i>)	<i>atemorir</i>	<i>atemoriment</i>
	<i>vigor</i> (< <i>vigir</i>)	<i>envigorir</i>	<i>envigoriment</i>
[35]	<i>a</i> ₋₄	‘fer [V]’ _V (els verbs resultants d’aquesta derivació són els causatius dels primitius)	

<i>baixar</i>	<i>abaixar</i>	<i>abaixament</i>
<i>beure</i>	<i>abeurar</i>	<i>abeurament</i>
<i>créixer</i>	<i>acréixer</i>	<i>acreixement</i>
<i>dormir</i>	<i>adormir</i>	<i>adormiment</i>
<i>pujar</i>	<i>apujar</i>	<i>apujament</i>

- [36] *a*-5   ‘fer ser [Adj amb /w/]^{v-IIIe}
<i>breu</i>	<i>abreujar</i>	<i>abreujament</i>
<i>lleu</i>	<i>alleujar</i>	<i>alleujament</i>
<i>suau</i>	<i>assuaujar</i>	<i>assuajament</i>
- [37] *a*-6   ‘fer ser [Adv]₁
(<i>a</i>) <i>prop</i>	<i>apropar</i>	<i>apropament</i>
(<i>a</i>) <i>lluny</i>	<i>allunyar</i>	<i>allunyament</i> ²⁷
(<i>a</i>) <i>poc</i>	<i>apocar</i>	<i>apocament</i>

Es pot afirmar que el sufix *-ment* opera de manera generalitzada amb verbs formats amb els prefixos *a-* i *en-*; d'aquest fet es podria afirmar que hi ha règim afixal.²⁸ De fet, mots com **allunyació*, **engreixació* o **agermanació* semblen impossibles.

Tanmateix, hi ha alguns casos que s'escapen d'aquest règim. Per exemple, hi ha *abeuratge* i *abeurall* (substantius d'acció i efecte d'*abeurar*). En aquesta línia, sembla que el sufix *-ció(n)* ha pogut penetrar en algun cas, com *enquaternació*, forma possible al costat d'*enquaternament*; o *encadenació*, forma que reporta l'Observatori de Neologia (2004: 63) (s'ha de dir que, amb tot, *encadenament* segurament encara és la forma més habitual). Encara un altre cas que podem considerar excepcional és *afluix*, que el DLC3 porta com a sinònim d'*afluixament*. D'altra banda, en molts d'aquests casos es pot usar l'habilitació del participi de passat (*ajaguda*, *assegada* i *afluixada*).

Alguns dels verbs de caràcter tècnic —especialment, del camp tèxtil— formats amb el prefix *a-* poden presentar el sufix *-atg*, encara que aquesta és una solució o bé impulsada per autoritats acadèmiques —en general— o bé deguda al francès —en el cas del llenguatge tèxtil i vitivinícola— (més avall en parlem quan reportem el sufix *-atg*):

- [38] *avivar* [*a-* + *viu*]
Forma general: *avivament* (*L'avivament de l'aigua*)
Forma tècnica: *avivatge* ‘tractament químic al qual són sotmesos els teixits o els filats després de tenyits, per tal d'avivar-ne el color’
- ajustar* [*a-* + *just*]
Forma general: *ajustament* (*L'ajustament de les portes*)
Forma tècnica: *ajustatge* (*L'ajustatge de peces*)

²⁷ En tortosí es diu *a lluny* (més concretament, *a llun*).

²⁸ L'Observatori de Neologia (2004: 64) indica que els verbs formats amb els prefixos *a-*, *en-* i *des-* tenen preferència pel sufix *-ment*.

assecar [*a-* + *sec*]

Forma general: *assecament* (*L'assecament de les fulles*)

Forma tècnica: *assecatge* (*Per determinats vins, cal sotmetre els raïms a assecatge*)

allisar [*a-* + *llis*]

Forma general: *allisament* (*L'allisament dels cabells val tant*)

Forma tècnica: *allisatge* 'polir la superfície de la pell adobada i acabada'

apelfar [*a-* + *pelfa*]

Forma general: *aplefament*

Forma tècnica: *aplefatge*

aplanar [*a-* + *pla(n)*]

Forma general: *aplanament* (*Fer l'aplanament dels bonys*)

Forma tècnica: *aplanatge* 'operació consistent a aplanar les xapes deformades'

En verbs amb el sentit de 'posar-se sobre una superfície' (aeronaus i astronaus) hi trobem un element inicial *a-*. En aquest tipus de verbs també s'empra *-atg* i no pas *-ment*:

[39]	<i>aterrar</i>	<i>aterratge</i>
	<i>amarar</i>	<i>amaratge</i>
	<i>allunar</i>	<i>allunatge</i> ²⁹

Un altre cas de règim amb *-ment* és els verbs creats amb el sufix aspectoverbalitzador *-e* (que, per a adjuntar-se, necessita fer-ho conjuntament amb un prefix, i per tant ens trobem davant una parasíntesi). Aquest sufix té un doble paper: a més de verbalitzar (amb la III conjugació amb extensió) aporta uns trets semàntics, tot i que poc definits. Aquests trets són des de la intensificació (*atapeir*, ja que és encara més que *omplir fins dalt*) fins a la imperfectivitat (*escalfeir* 'escalfar insuficientment', *esdolceir* 'endolcir insuficientment'). Aquest sufix obliga a nominalitzar amb *-ment*:

[40]	EN COMBINACIÓ AMB <i>A-</i> O <i>EN-</i>		
	<i>tap</i>	<i>atapeir</i>	<i>atapeïment</i>
	<i>pedra</i>	<i>empedreir</i>	<i>empedreïment</i>
	<i>mans(o)</i>	<i>emmanseir</i>	<i>emmanseïment</i>

[41]	EN COMBINACIÓ AMB <i>ES-</i>		
	<i>blanc</i>	<i>esblanqueir</i>	<i>esblanqueïment</i>
	<i>groc</i>	<i>esgrogueir</i>	<i>esgrogueïment</i>
	<i>calf</i>	<i>escalfeir</i>	<i>escalfeïment</i>

---

²⁹ Hi ha encara un altre sufix *a-* que, adjuntat a verbs d'acció humana en què el CD és un grup de peces indeterminades (*acollir* i *aplegar*), no està obligat a recórrer a *-ment*, sinó que pot nominalitzar-se per conversió (*acull*, *aplec* [veg. cap. *Conversió*]).

<i>mort</i>	<i>esmorteir</i>	<i>esmorteïment</i>
<i>dolç</i>	<i>esdolceir</i>	<i>esdolceïment</i>
<i>fer</i>	<i>esfereir</i>	<i>esfereïment</i>
<i>brau</i>	<i>esbraveir</i>	<i>esbraveïment</i> ³⁰

Finalment, els verbs amb el sufix *-eig* nominalitzen normalment de tres maneres: per mitjà de la conversió [veg. cap. *Conversió*], amb l'habilitació del participi de passat, normalment en femení [veg. cap. *Habilitació gramatical*] o amb el sufix *-ment*, que es pot considerar un cas de règim:

[42]	<i>plantejar</i>	<i>plantejament</i> o <i>planteig</i>
	<i>foguejar</i>	<i>foguejament</i> o <i>fogueig</i>
	<i>especejar</i>	<i>especejament</i>
	<i>sanejar</i>	<i>sanejament</i>
	<i>sacsejar</i>	<i>sacsejada</i> o <i>sacsejament</i>
	<i>planejar</i>	<i>planejat</i> o <i>planejament</i> o <i>planeig</i>
	<i>bronzejar</i>	<i>bronzejat</i> o <i>bronzejament</i>

2.5.4. Blocatge

Alguns verbs —que anomenem de *segona generació*— resulten de la conversió de substantius d'acció i efecte en verbs [veg. cap. *Conversió*]. Si algun d'aquests verb s'han format per conversió d'un substantiu d'acció i efecte format amb el sufix *-ment* (especialment, els que són irregulars morfològicament), aquests verbs no creen un substantiu d'acció i efecte amb el sufix *-ment*, segurament per una raó cacofònica:

[43]	VERB 1G	SAE	VERB 2G	FORMA BLOCADA
	<i>argüir</i>	<i>argument</i>	<i>argumentar</i>	* <i>argumentament</i>
	<i>compartir</i>	<i>compartiment</i>	<i>compartimentar</i>	* <i>compartimentament</i>
	<i>complir</i>	<i>compliment</i>	<i>complimentar</i>	* <i>complimentament</i>
	<i>condir</i>	<i>condiment</i>	<i>condimentar</i>	* <i>condimentament</i> ³¹
	<i>excretar</i>	<i>excrement</i>	<i>excrementar</i>	* <i>excrementament</i>
	—	<i>experiment</i>	<i>experimentar</i>	* <i>experimentament</i>
	<i>ornar</i>	<i>ornament</i>	<i>ornamentar</i>	* <i>ornamentament</i>

³⁰ En el cas de *emmusteir*, *entebeir*, *ensutzeir* i *empudeir*, es pot considerar que no hi ha un sufix *-e*, sinó que el primitiu és la forma antiga de *músti(c)*, *tebi*, *sutze* 'brut' i *pudent*, és a dir, *músteu* (fem. *mústea*), *tèbeu*, *sützeu* i *púdeu*. Així, *emmusteir* és [múste/ + en-v.iii], i per tant cal incloure'l al grup de verbs com *emmorenir*. Igualment, també es pot dir que a *beneir* i *maleir* no hi ha cap sufix *-e*: en realitat, els adverbis *be(n)* i *mal* presenten al·lomorfa; així, quan se'ls adjunta una forma sufixada es revesteixen amb les formes *bene-* i *male-*: *benefactor*, *benefici*, *benèvol*, *benèfic*, *mal(e)factor*, *malefici*, *malèvol*, *malèfic*. Aquest mateix radical és el que trobem a *maleir* i a *beneir* (a segment *eir*, la *e* és la vocal temàtica) (RULL 2004: 120, n. 43).

³¹ *Condir* vol dir 'augmentar de volum, nombre, etc.'. De fet, el menjar es fa 'augmentar' (almenys, pel que fa al gust) si es condimenta. El DIEC1 indica que *condir* té un ús restringit geogràficament.

<i>parlar</i>	<i>parlament</i>	<i>parlamentar</i>	<i>*parlamentament</i>
<i>reglar</i>	<i>reglament</i>	<i>reglamentar</i>	<i>*reglamentament</i>

De fet, aquesta regla és pròpia de qualsevol verb terminat amb la seqüència fònica *ment* (*esmentar*, *alimentar*, *fomentar*, etc.). El substantiu d'acció i efecte, en aquests casos, sol formar-se amb *-ció(n)*:

[44]	<i>argumentar</i>	<i>argumentació</i>	<i>La teva argumentació no serveix per demostrar això</i>
	<i>experimentar</i>	<i>experimentació</i>	<i>L'experimentació amb animals no està ben vista</i>
	<i>fragmentar</i>	<i>fragmentació</i>	<i>Al-Andalus visqué diverses fragmentacions</i>
	<i>segmentar</i>	<i>segmentació</i>	<i>Amb la segmentació del cable podem aïllar la tensió que cada punt aguanta</i>

En algun cas (com *argumentació*, *ornamentació* o *reglamentació*), els derivats amb *-ció(n)* tenen implícit un sentit de col·lectivitat que no té un substantiu d'acció i efecte de primera generació (*argument*, *ornament*, *reglament*).

2.6. La variant femenina augmentativa

Quan tenen forma femenina, els substantius d'acció i efecte amb *-ment* tenen valor augmentatiu, de manera que, a més de significar literalment 'acció de V', impliquen una exageració i unes dimensions majúscules. Es tracta d'un recurs expressiu propi del llenguatge col·loquial.

Alguns autors parlen d'un sufix *-menta*:

“El llenguatge col·loquial fa derivats en **-menta** que no són admesos literàriament: *acompanyamenta*, *carregamenta*, *embussamenta*, *esveramenta*, *explicamenta*, *lliscamenta*, *picamenta*, *rementamenta*, etc.” (RUAIX 1998: 41)³²

Creiem, però, que es tracta del mateix sufix *-ment*, amb la feminització del derivat, com ja han indicat alguns altres autors:

“Quant a *-menta* [...] sovint esdevé una variant de *-ment* com a sufix nominalitzador de verbs a un nivell sobretot col·loquial i amb un matis afectiu-intensiu-col·lectiu [...] que contrasta amb la significació més neutra de *-ment*: *enraonamenta*, *esgotamenta*, *fragmenta*, *xerramenta*, etc.” (DUARTE & ALSINA 1986: 109)

Reportem una llista d'exemples que hem recollit:

---

³² A Ruaix (1987: 41, n. 7) hi ha la mateixa explicació, si bé amb menys exemples.

[45]	<i>abaixar</i>	<i>abaixamenta</i> (DCVB)
	<i>accelerar</i>	<i>acceleramenta</i>
	<i>acompanyar</i>	<i>acompanyamenta</i> (RUAIX 1987: 41. n. 7)
	<i>(a)fartar</i>	<i>(a)fartamenta</i>
	<i>afluixar</i>	<i>afluixamenta</i> (<i>Quina afluixamenta!</i> ‘quina davallada d’energia’; doc. oral, 15-7-2001)
	<i>allargar</i>	<i>allargamenta</i> (<i>Aquella allargamenta de coll; El Matí de Catalunya Ràdio [Alguna Pregunta Més]</i> , Catalunya Ràdio, 22-6-2006, referit a les copiades en els exàmens de selectivitat)
	<i>apegar</i>	<i>apegamenta</i> i <i>apegalamenta</i> (cf. <i>apegalós</i> i <i>apegalent</i>)
	<i>apretar</i>	<i>apretamenta</i>
	<i>aprimar</i>	<i>aprimamenta</i> (<i>Tot i que el seu consum tendeix a baixar per allò de l’aprimamenta, el sucre segueix sent un aliment essencial;</i> Joan Oliver, <i>Avui [Opinió]</i> , 23-6-2005)
	<i>atipar</i>	<i>atipamenta</i>
	<i>atribolar-se</i>	<i>atribolamenta</i>
	<i>avorrir-se</i>	<i>avorrimenta</i>
	<i>bellugar-se</i>	<i>bellugamenta</i> (DCVB)
	<i>bullir</i>	<i>bullimenta</i> (<i>Set de Notícies</i> , TV3, 10-7-2001)
	<i>cabrejar</i>	<i>cabrejamenta</i> (<i>Porto una cabrejamenta que és massa</i> , doc. oral, 6-8-2001)
	<i>capar</i>	<i>capamenta</i> (DCPopArg)
	<i>carregar</i>	<i>carregamenta</i> (RUAIX 1987: 41, n. 7)
	<i>claudicar</i>	<i>claudicamenta</i> (<i>Tantes claudicamentes...</i>)
	<i>desmarxar</i>	<i>desmarxamenta</i>
	<i>despistar-se</i>	<i>despistamenta</i>
	<i>embadocar</i>	<i>embadocamenta</i>
	<i>embalar</i>	<i>embalamenta</i> (<i>L’embalamenta que portava...</i>)
	<i>embolicar</i>	<i>embolicamenta</i> ‘gran enredada, el fet de fer participar algú en una cosa que no ix bé’
	<i>emborratxar</i>	<i>emborratxamenta</i>
	<i>embussar</i>	<i>embussamenta</i> (RUAIX 1987: 41, n. 7)
	<i>empastifar</i>	<i>empastifamenta</i>
	<i>empipar</i>	<i>empipamenta</i>
	<i>emprenyar</i> ‘enfadar’	<i>emprenyamenta</i> (<i>Quina emprenyamenta que portava!</i>)
	<i>encarir</i>	<i>encarimenta</i> ‘gran encariment’
	<i>encular</i>	<i>enculamenta</i> (DCPopArg)
	<i>engegar</i>	<i>engegamenta</i> (<i>L’engegamenta de màquines</i> , dit quan són moltes les màquines que cal engegar)
	<i>enlluernar</i>	<i>enlluernamenta</i> ‘enlluernada de grans proporcions’
	<i>enraonar</i>	<i>enraonamenta</i> (RUAIX 1987: 41; DUARTE & ALSINA 1986: 109)
	<i>escalfar</i>	<i>escalfamenta</i> (DCPopArg)
	<i>escampar</i>	<i>escampamenta</i>
	<i>esgotar</i>	<i>esgotamenta</i> (DUARTE & ALSINA 1986: 109)
	<i>esporgar</i>	<i>esporgamenta</i>
	<i>estornudar</i>	<i>estornudamenta</i> ‘conjunt d’estornuts’

<i>esverar-se</i>	<i>esveramenta</i> (RUAIX 1987: 41, n. 7)
<i>explicar</i>	<i>explicamenta</i> (RUAIX 1987: 41, n. 7)
<i>fitxar</i>	<i>fitxamenta</i> 'l'activitat de fitxar per part de la policia' (Ricard Colom, <i>Tirant</i> [llista de correu], 16-1-2001)
<i>fotre</i>	<i>fotementa</i> (DCPopArg)
<i>fregar</i>	<i>fregamenta</i> (DUARTE & ALSINA 1986: 109)
<i>guarnir</i>	<i>guarnimenta</i>
<i>lluir</i>	<i>lluimenta</i> 'el fet de lluir molt' (doc. oral, 19-1-2006)
<i>mudamenta</i>	'el fet d'anar molt mudat' (<i>Lo Cartanyà</i> , TV3, 19-4-2007)
<i>parlar</i>	<i>parlamentà</i> (DCVB)
<i>patir</i>	<i>patimenta</i> (<i>Quanta patimenta!</i>)
<i>picar</i>	<i>picamenta</i> (RUAIX 1987: 41, n. 7)
<i>plorar</i>	<i>ploramenta</i> (<i>Cantamania</i> , TV3, 9-8-2006)
<i>prenyamenta</i>	'el fet d'estar prenyada' (<i>Lo Cartanyà</i> , TV3, 19-4-2007)
<i>rahar</i> (< esp. <i>rajar</i>)	<i>rahamenta</i> (<i>Versió RAC1</i> , RAC1, 9-6-2006)
<i>regar</i>	<i>regamenta</i> (<i>Set de Notícies</i> , TV3, 10-7-2001)
<i>remenar</i>	<i>remenamenta</i> (RUAIX 1987: 41, n. 7)
<i>sofregir</i>	<i>sofregimenta</i> 'gran sofregida' (DCVB; localitzat a Tortosa)
<i>sopar</i>	<i>sopamenta</i> 'gran sopada' (DCVB)
<i>suar</i>	<i>suamenta</i> (<i>Unes suamentes...!</i> ; doc. oral, 7-8-2007)
<i>tremolar</i>	<i>tremolamenta</i>
<i>xafar</i>	<i>xafamenta</i> 'gran cansament'
<i>xalar</i> 'passar-ho bé'	<i>xalamenta</i> (Ricard Colom, <i>Zèfir</i> [llista de correu], 19-1-2001)
<i>xerrar</i>	<i>xerramenta</i> (RUAIX 1987: 41; DUARTE & ALSINA 1986: 109) ³³

Segons les teories actuals sobre el gènere en català, es fa difícil considerar que el sufix *-ment* permeti derivats amb doble gènere (masculí i femení). De fet, si això fos així caldria esperar que tots els verbs poguessin tenir derivats masculins i femenins (o que només tindríem uns pocs casos de defectivitat, és a dir, pocs mots només masculins i pocs mots només femenins). La presència del derivat femení, com hem vist, està lligada a la semàntica. Per això, considerem que, en aquests casos, hi ha pseudoflexió [veg. cap. *Delimitacions conceptuals i metodològiques*]. El sufix *-ment* només permet obtenir derivats masculins, els quals, un pic formats, poden feminitzar-se per pseudoflexió, de manera que obtenim una nova paraula amb un significat lleument distint: s'hi expressa 'acció i efecte' però amb un matís d'augmentativitat (fins i tot d'exageració).

Aquesta proposta descriptiva, en què els derivats femenins es lliguen als masculins, té raó de ser perquè entre femenins i masculins hi ha una relació semàntica estreta. És a dir: es fa difícil considerar que hi ha dos sufixos distints tenint present el lligam semàntic entre *empipament* i *empipamenta*. El femení pseudoflexionat, doncs, només aporta el matís d'augmentativitat. Aquest ús com a augmentatiu de la forma femenina consona amb el que trobem en alguns noms d'instruments tradicionals, en què

---

³³ Mots com *arrelamenta* 'arrelam' (RIERA 1993: 93) o *cornamenta* 'banyam d'un animal' són col·lectivitzadors. Es poden interpretar com 'efecte' (el resultat d'arrel, el resultat de criar corns, etc.).

la forma femenina també té valor augmentatiu, i que han descrit autors diversos (Mascaró (1986: 34-35) justament ho posa com a exemple de pseudoflexió):

“Hi ha un petit conjunt de parells de mots que designen objectes similars, el femení de mida més gran que el masculí: *sac - saca, plat - plata, cistell - cistella, gerro - gerra, ganivet - ganiveta, roc - roca, porró - porrona*. Només he trobat un cas semblant amb la relació invertida, *culler - cullera*. El fenomen es podria explicar per la tendència a formar un nou mot femení a partir de l'element masculí (possiblement degut a la relació no-marcad - marcad), però més difícilment a l'inrevés. Com que a l'hora de formar un nou mot la diferència de mida és un element semàntic diferenciador molt clar, es pot recórrer a la diferència de gènere i formar un nou mot femení, però també es poden utilitzar els sufixos derivacionals diminutius o augmentatius. Ara bé, com que els diminutius [transcrivim no fonèticament] (*-et, -ell, -í(n), -ó(n)*, etc.) són més i molt més productius que els augmentatius (*-às, -ot*, etc.), el femení es veu molt més sovint desplaçat per un sufix derivacional en el cas que designi un objecte més petit, que quan designa un de més gros. Així s'expliquen també les sèries *plat - plata - platerets, bot - bóta - botella, fesol - fesola - fesolet*.” (MASCARÓ 1986: 101)

“Hi ha una sèrie de noms masculins que tenen el corresponent derivat femení amb un significat semblant, però amb la diferència que el masculí designa una cosa més petita i, el femení, una cosa més grossa o gran.” (RUAIX 1987: 27)

“La llengua posseeix una sèrie de mots aparellats, l'un obtingut a partir de l'altre, però canviant-ne el gènere gramatical: sovint es tracta de paraules diferents, però en aparença l'una és femení de l'altra: *cuc/cuca, ganivet/ganiveta, parell/parella, bóta/bot, forca/forc, molla/moll*. Com que sovint la diferència entre ambdós és de grandària, hom ha pogut parlar de «femenins de valor augmentatiu» (*prat/prada, cistell/cistella* [...]).” (BADIA I MARGARIT 1994: 417)

Diguem, finalment, que aquest valor semàntic afegit d'augmentativitat és un element prou rellevant per al nostre estudi si tenim en compte que —tal com hem dit abans— el sufix *-ment* no aporta cap matís al verb primitiu, sinó que només serveix per a trascategoritzar (de verb a nom). Si considerem que *-ment* no fa cap aportació semàntica, és la feminització (la pseudoflexió, de fet) allò que enriqueix semànticament el derivat; no ho podríem explicar de cap altra manera.

3. El sufix *-ció(n)* (i la variant *-ió(n)*)

3.1. Aproximació

Un altre sufix prou rendible en català per a la formació de substantius d'acció i efecte a partir de verbs és *-ció(n)*:

[46]	<i>comunicar</i>	<i>comunicació</i>	<i>No puc establir comunicació amb París</i>
	<i>definir</i>	<i>definició</i>	<i>La definició de la imatge</i>
	<i>desambiguar</i>	<i>desambiguació</i>	<i>Un programa de desambiguació</i>
	<i>dir</i>	<i>dicció</i>	<i>La seva dicció és esplèndida</i>
	<i>guarir</i>	<i>guarició</i>	<i>La guarició de la malaltia</i>

<i>indicar</i>	<i>indicació</i>	<i>Li va fer dues indicacions al text</i>
<i>motivarmotivació</i>		<i>No ho farà sense motivació</i>
<i>privar</i>	<i>privació</i>	<i>La privació de drets</i>
<i>retolar</i>	<i>retolació</i>	<i>La retolació està en dos colors</i>
<i>saturar</i>	<i>saturació</i>	<i>La saturació de la xarxa viària</i>
<i>traïr</i>	<i>traïció</i>	<i>La traïció de Judes</i>

Volem fer notar que hi ha una relació estreta entre aquest sufix i l'adjectivador *-iv* (i, també, *-or*), ja que solen compartir base (FABRA 1956: 114):

[47]	<i>actuar</i>	<i>actiu -iva</i> (també <i>actor</i>)	<i>acció</i>
	<i>afectar</i>	<i>afectiu -iva</i>	<i>afecció</i>
	<i>atraure</i>	<i>atractiu -iva</i> (cf. <i>tractor</i>)	<i>atracció</i>
	<i>moure</i>	<i>motiu</i> (també <i>motor</i>)	<i>moció</i>
	<i>partir</i>	<i>partitiu -iva</i>	<i>partició</i>
	<i>relatar</i>	<i>relatiu -iva</i> (també <i>relator</i>)	<i>relació</i>

El sufix *-ció(n)* sempre genera un substantiu femení (*una alteració*), de manera que es pot considerar que aquest sufix està marcat amb gènere femení, i no requereix morfema d'aquest gènere [veg. cap. *Delimitacions conceptuals i metodològiques*]. De fet, quan a un mot amb *-ció(n)* s'hi adjunta un sufix diminutiu sí que apareix el morfema *-a*: *Només ens cal una solucioneta*.³⁴

3.2. Morfologia del sufix

3.2.1. Forma del sufix

La forma fonològica subjacent d'aquest sufix és /sion/, amb tonicitat. Conté una nasal final que cau per aplicació d'una regla fonètica (que trobem aplicada de manera general en molts altres mots de la llengua):

[48] $n \rightarrow \emptyset / \_ \#$

I es manté quan hi ha una extensió cap a la dreta:

[49]	<i>publicació</i>	<i>publicacions</i> (plural)
	<i>relació</i>	<i>relacional</i> (derivació amb sufix)
	<i>solució</i>	<i>solucioneta</i> (derivació amb sufix aspectiu)
	<i>estació</i>	<i>estacionar</i> (verbalització per conversió)

³⁴ Vegeu Lloret (1996) per a una explicació d'aquest fenomen.

Aquesta explicació és, de fet, d'aplicació general a moltes paraules de la llengua, tal com han fet notar diversos autors (BONET & LLORET 1998: 101-102).

El sufix *-ció(n)* té un so sibilant sord, /s/, però es pot sentir amb essa sonora, [z]. Els dialectes que presenten aquest fenomen són, bàsicament, el tortosí i el baleàric:

- [50] *avalua*[z]i^ó (tortosí i valencià)
solu[z]i^ó (tortosí i baleàric)
inver[z]i^ó (tortosí)
emo[z]i^ó (baleàric)³⁵

3.2.2. La variant *-ió(n)*

Existeix la variant *-ió(n)* (CABRÉ I CASTELLVÍ 1994, vol. II: 52), que es podria considerar un al·lomorf respecte de *-ció(n)*. Aquesta variant no és rendible però apareix en força casos:

- [51] *fallir*   ant. *fallió* (avui *falliment*)
opinar   *opinió*
parèixer   *parió* (primitiu: *parer?*)
partir   *partió*
rebel·lar   *rebel·lió*
unir   *unió*

En els casos de la III conjugació, com *unir* o *partir*, podria ser que rebessin el sufix *-ó(n)* (que tractem a l'apartat següent), ja que la *i* pot ser la vocal temàtica.

Els exemples anteriors són poc problemàtics pel que fa a la morfologia de la base. Però observem que la majoria de derivats amb el sufix *-ió(n)* presenten variacions en la base, sobretot amb una sibilant (/z/ o /s/):³⁶

---

³⁵ La casualitat ha fet que puguem disposar d'un document oral en què apareix el mot *solució* pronunciat amb essa sonora per un baleàric i un tortosí. Ens referim a *L'Informatiu del Migdia* de Catalunya Ràdio (5-9-2000), en què el ministre espanyol de Medi Ambient, el balear Jaume Matas, en un tall de veu, parla de *solu*[z]i^onar *problemes*; uns minuts més tard, l'alcalde de l'Ametlla de Mar (Baix Ebre) parla, en un altre tall de veu, de la *solu*[z]i^ó a un conflicte entre un promotor urbanístic i els ecologistes. Com a exemple de la pronúncia sonora d'*emoció*, hi ha "Un bon grapat d'*emo*[z]ions", pronunciada pel cantant mallorquí Tomeu Peña (cançó "Plou"). També tenim un exemple en *condi*[z]ions, sentit en boca d'un ebrenc al *Telenotícies Comarques* de TV3 (20-2-2007). Finalment, la forma *inver*[z]i^ó l'hem sentida en boca de Marta Cid, consellera d'Educació de la Generalitat de Catalunya i natural d'Amposta (Montsià), en un tall de veu a l'informatiu *Catalunya Vespre* de Catalunya Ràdio (28-11-2005).

³⁶ Representem per mitjà del sostingut (#) un segment obligat d'aparèixer (que normalment correspon a un antic prefix llatí avui soldat: *ex-*, *in-*, etc.). Si va entre parèntesis, la seva presència és opcional.

[52] #cebre (<i>concebre, decebre, percebre</i>) (#)cedir (<i>concedir, precedir</i>)	<i>concepció, decepció, percepció</i> <i>cessió, concessió, precessió, accessió,</i> <i>intercessió, retrocessió, processió</i> ³⁷
#cloure (<i>excloure, recloure, etc.</i>)	<i>inclusió, exclusió, conclusió, reclusió</i> (cf. <i>reclús, inclusiu</i>) (però no * <i>clusió, de cloure</i>)
#cud/tir (<i>discutir, percutir</i>)	<i>discussió, percussió, succussió, repercussió,</i> <i>concussió, excussió</i>
#fendre (<i>defendre, ofendre</i>)	<i>defensió</i> (cf. <i>defensa, ofensa, defensiú,</i> <i>defensor, ofensiu</i>)
#gredir (<i>agredir, etc.</i>)	<i>agressió, regressió, digressió, egressió,</i> <i>introgressió, progressió, retrogressió,</i> <i>transgressió</i>
#mergir (<i>immergir, submergir</i>)	<i>immersió, submersió</i> (però <i>emergència</i>)
#metre (<i>permetre, cometre, etc.</i>)	<i>admissió, ant. promissió</i> (avui <i>promesa</i>), <i>comissió</i> (d'un <i>delicte</i>), <i>dimissió, emissió,</i> <i>immissió, submissió, intermissió,</i> <i>intromissió, omissió, permissió, remissió,</i> <i>transmissió</i> ³⁸
[(#)miscir]	<i>mixtió, immixtió, admixtió, commixtió</i>
[#pectar]	<i>prospecció, inspecció, introspecció,</i> <i>circumspecció</i> (cf. <i>circumspecte</i>)
#pel·lir (<i>propel·lir, impel·lir</i>) (#)prémer	<i>propulsió, impulsió</i> (també <i>impuls</i>) <i>pressió, impressió, expressió, repressió,</i> <i>compressió, supressió, opressió, depressió,</i> <i>expressió</i>
#scindir (<i>escindir, rescindir</i>)	<i>abscissió, rescissió, discissió, escissió</i>
#sorbir (<i>adsorbir, absorbir</i>)	<i>adsorció, absorció</i>
#strènyer (<i>constrènyer, restrènyer</i>)	<i>constricció, perstricció, restricció</i> (tb. <i>restrenyiment i constrenyiment</i>)
[#tendre]	<i>tensió, extensió, pretensió</i> (<i>Quines</i> <i>pretensions!</i>)
#tergir (<i>detergir, abstergir</i>)	<i>detersió, abstersió</i>
#vertir (<i>invertir, convertir, divertir</i>)	<i>inversió, conversió, diversió</i> (cf. <i>invers,</i> <i>convers, també divertiment</i>)
<i>abusar</i>	<i>abusió</i>
<i>adherir</i>	<i>adhesió</i>
<i>explotar</i>	<i>explosió</i>
<i>fendre</i>	<i>fissió</i>
<i>fondre, confondre</i>	<i>fusió, confusió</i> (i altres: <i>perfusió, infusió; cf.</i> <i>fusible, inconfusible</i>)
<i>polsar</i>	<i>pulsió</i>
<i>propendir</i>	<i>propensió</i> (cf. <i>propens</i>)
<i>ungir</i>	<i>unció</i>
<i>veure</i>	<i>visió</i>

³⁷ Aquestes formes s'han de comparar amb els noms *retrocés, procés, accés*, etc. [veg. cap. *Conversió*].

³⁸ Aquestes formes s'han de comparar amb els noms *permís, decomís* [veg. cap. *Conversió*].

Hem vist abans que hi havia relació de base entre el sufix *-ció(n)* i el sufix adjectivador *-iv* (i també *-or*). També ocorre amb *-ió(n)*. La seva base pot ser un al·lomorf de l'arrel que apareix en altres derivats amb el sufix adjectivador *-iv* i algun cop *-or*:

[53]	VERB	SAE	ADJECTIU
	<i>abusar</i>	<i>abusió</i>	<i>abusiu -iva</i>
	<i>adherir</i>	<i>adhesió</i>	<i>adhesiu -iva</i>
	<i>agredir</i>	<i>agressió</i>	<i>agressiu -iva, agressor -a</i>
	<i>defendre</i>	<i>defensió</i>	<i>defensiu -iva, defensor -a</i>
	<i>digerir</i>	<i>digestió</i>	<i>digestiu -iva</i>
	<i>emetre</i>	<i>emissió</i>	<i>emissiu -iva, emissor -a</i>
	<i>estendre</i>	<i>extensió</i>	<i>extensiu -iva, extensor -a</i>
	<i>excloure</i>	<i>exclusió</i>	<i>exclusiu -iva</i>
	<i>explotar</i>	<i>explosió</i>	<i>explosiu -iva</i>
	<i>immergir</i>	<i>immersió</i>	<i>immersiu -iva, immersor -a</i>
	<i>impel·lir</i>	<i>impulsió</i>	<i>impulsiu -iva, impulsor -a</i>
	<i>incloure</i>	<i>inclusió</i>	<i>inclusiu -iva</i>
	<i>polsar</i>	<i>pulsió</i>	<i>pulsiu -iva, pulsor -a</i>
	<i>prospectar</i>	<i>prospecció</i>	<i>prospectiu -iva, prospector -a</i>
	<i>tensar</i>	<i>tensió</i>	<i>tensiu -iva, tensor -a</i>
	<i>veure</i>	<i>visió</i>	<i>visiu -iva, visor -a (cf. <i>televisor</i>)³⁹</i>

En alguns verbs, la variació de la base es pot explicar des del mateix paradigma verbal. A *fondre/fusió* i a *veure/visió* hi ha dues bases distintes per a cada mot, /fon/ i /fuz/, d'una banda, i /vev/ i /viz/, de l'altra. Cadascuna d'aquestes bases les trobem en determinades formes verbals o deverbals.⁴⁰

[54]	VERB <i>FONDRE</i>		
	arrel [fon] (/fon/)	<i>ell fon</i>	/fon+ø/

³⁹ L'excepció a aquesta regla que hem descrit és *percutir*, que té *percussió* però *percutor*. Quan el sufix *-or* s'adjunta al verb *convertir* tant ho pot fer al radical amb *s* (*conversor*) com a l'arrel amb vocal temàtica (*convertidor*, peça mecànica). Des del punt de vista històric s'hi podria afegir *lesió*, del verb llatí *laedere* 'ferir' (GDLC). L'adjectiu *les* no el trobem més que en dues ocurrences: l'adjectiu *il·lès*, amb el prefix privatiu *in-*, i l'adjectiu *les* (en forma femenina) en les col·locacions *un crim de lesa majestat* i *un crim de lesa humanitat*. També tenim l'adjectiu *lesiu*.

⁴⁰ El comportament fonològic dels verbs *coure*, *moure*, *ploure*, *viure*, *escriure*, *creure*, *beure*, *veure*, *deure*, *seure*, *jeure* (o *jaure*), *caure* i *plaure* (i derivats) i també *dur*, *dir* i *fer* (i derivats) és una qüestió complexa. Pel que fa a la *u* final del radical, en aquesta tesi hi posem /v/ (i no /w/ —com posen Bonet & Lloret (1998: 78)—, /u/ o /g^u/) sense entrar en més detalls perquè no és objectiu d'aquesta tesi aclarir quina és la natura fonològica d'aquest so. Així, el sufix *-iv* (*atractiu -iva*, *positiu -iva*) també és /iv/. En qualsevol cas, aquesta /v/ no pressuposa res, només és un recurs per a representar un fonema complicat de descriure; per a més informació, vegeu Mascaró (1986: 29), que tot i aparcar el tema remet a diverses aportacions que permeten aprofundir en aquest problema.

		<i>ell fonia</i>	/fon+ia/
		infinitiu <i>fondre</i>	/fon+r/ (amb dues epèntesis)
arrel [fus] (/fuz/)		<i>fusió</i>	/fuz+ion/
		<i>fusible</i>	/fuz+i+bl/ (/i/ és vocal temàtica)
		participi <i>fus</i> o <i>fos</i> ⁴¹	
[55] VERB VEURE			
arrel [veu] (/vɛv/)		<i>ell veu</i>	/vɛv+ø/
		<i>tu veuràs</i>	/vɛv+ra+s/
		infinitiu <i>veure</i>	/vɛv+r/ (amb epèntesi)
arrel [vis] (/viz/)		<i>visió</i>	/viz+ion/
		<i>visible</i>	/viz+i+bl/ (/i/ és vocal temàtica)
		<i>visura</i>	/viz+ur+a/ (/a/ és morfema de femení)
		participi <i>vist</i>	/viz+t/ (/t/ és el morfema de participi de passat) ⁴²

(Segons aquestes dades, es podria deduir que la base de *fusió* o *fusible* és el participi de passat (*fus*). En tot cas, ens trobem davant d'un cas clar d'al·lomorfia.)

Altres casos de variació de la base no són explicables des del paradigma verbal; tanmateix, en tota aquesta variabilitat hi ha una certa regularitat, de manera que es pot parlar igualment d'al·lomorfies. Així, tenim algunes arrels amb alternança entre /d/ i /z/:

[56]	<i>agredir</i> , [<i>regredir</i>], <i>transgredir</i>	<i>agressió</i> , <i>regressió</i> , <i>transgressió</i> (cf. <i>regrés</i>)
	<i>al·ludir</i> , <i>col·ludir</i>	<i>al·lusió</i> , <i>col·lusió</i>
	<i>ascendir</i> , <i>descendir</i>	<i>ascensió</i> (cf. <i>ascens</i> , <i>descens</i>)
	<i>col·lidir</i>	<i>col·lisió</i>
	<i>decidir</i>	<i>decisió</i> (cf. <i>indecís</i>)
	<i>dividir</i>	<i>divisió</i> (cf. <i>divís</i> , <i>indivís</i>)

⁴¹ La forma general és *fos -a* (*La neu s'ha fos de seguida*; *El formatge fos damunt la pizza m'encanta*). Tanmateix, en alguns parlars trobem *fus -a* aplicat a les bombetes (*S'ha fus la bombeta* i *La bombeta està fusa*). Fins i tot en el llenguatge de la biologia es troba el terme *ales fuses* 'ales enganxades o soldades al cos', aplicat a un escarabat (*De Vacances*, edició vespre, TV3, 23-8-2004). Al Camp de Tarragona es diu *enfús* per *enfosat* (*Tinc el melic enfús*; doc. oral, 31-10-2004; segurament cal considerar que l'infinitiu és *enfondre*). També tenim casos de quasisinonímia: *confús/confós*, *inclús/inclòs* (el primer funciona com a adverbi i ha estat admès pel DIEC2) i *reclús/reclòs* (el primer significa 'presoner').

⁴² Un verb que es comporta com *veure* és *riure*, que té una arrel /riz/ (cf. *risible*, el participi de passat tortosí *rist* 'rigut' (/riz+t/), *somrís*, etc.). A *veure* hi ha més variants de l'arrel: un com a /vei/ o /ve/ (*tu veies* o *veïes*, gerundi *veient*) i un altre com a /vɛʒ/ (*que ell vegi*, imperatiu *vegeu*, *jo veig*, etc.). Per a més informació sobre alternances en arrels verbals (inclosa l'alternança de /o/ i /u/ en posició tònica, que veiem a *fos* i *fus*, i que es dona en altres casos, com *collir* o *poder*), vegeu Wheeler (2000: 650-651). D'altra banda, en el cas de *jo fonc*, es podria considerar que és /fong+g/, amb /g/ com a morfema de 1a persona, o bé es podria considerar que /fong/ és arrel tot ell (i aleshores el morfema de 1a persona és ø), per tal com hi ha el subjuntiu *fongui* i *fongués*. Per a més informació sobre aquestes qüestions, vegeu Mascaró (1986) i Wheeler (2000) (a l'aportació de Wheeler hi ha més referències bibliogràfiques).

<i>elidir</i>	<i>elisió</i>
<i>envair</i> [<i>invadir</i>]	<i>invasió</i> (cf. <i>invasor</i>)
<i>escandir</i>	<i>escansió</i>
<i>evadir</i>	<i>evasió</i> (cf. <i>evasiu</i>)
<i>expandir</i>	<i>expansió</i> (cf. <i>expansiu</i> , <i>expansible</i> , <i>expansor</i>)
<i>persuadir, dissuadir</i>	<i>persuasió, dissuasió</i> (cf. <i>persuasiu</i> , <i>dissuasiu</i>)

En tots aquests casos, podem parlar d'una al·lomorfa de la base, semblantment a *fondre/fusió*, amb la diferència que un dels al·lomorfs és exclusiu per a la derivació, i per tant no la trobem per a formes verbals:

[57] VERB *DECIDIR*

arrel [<i>decid</i>] (/desid/)	<i>ell decideix</i>	/desid+eʃ+ø/
	<i>tu decidies</i>	/desid+ia+s/
	participi <i>decidit</i>	/desid+i+d/ (/i/ és vocal temàtica)
	infinitiu <i>decidir</i>	/desid+i+r/ (/i/ és vocal temàtica)
	gerundi <i>decidint</i>	/desid+i+nt/ (/i/ és vocal temàtica)
arrel [<i>decis</i>] (/desiz/)	<i>decisió</i>	/desiz+ion/
	<i>decisori decisòria</i>	/desiz+ɔri/, /desiz+ɔri+a/
	<i>decisiu decisiva</i>	/desiz+iv/, /desiz+iv+a/
	<i>indecís indecisa</i>	/in+desiz/, /in+desiz+a/

[58] VERB *DIVIDIR*

arrel [<i>divid</i>] (/divid/)	<i>ell divideix</i>	/divid+eʃ+ø/
	<i>tu dividies</i>	/divid+ia+s/
	participi <i>dividit</i>	/divid+i+d/ (/i/ és vocal temàtica)
	infinitiu <i>dividir</i>	/divid+i+r/ (/i/ és vocal temàtica)
	gerundi <i>dividint</i>	/divid+i+nt/ (/i/ és vocal temàtica)
arrel [<i>divis</i>] (/diviz/)	<i>divisió</i>	/diviz+ion/
	<i>divisòria</i>	/diviz+ɔri+a/
	<i>divisiu divisiva</i>	/diviz+iv/, /diviz+iv+a/
	<i>divisible</i>	/diviz+i+bl/
	<i>indivís indivisa</i>	/in+diviz/, /in+diviz+a/

L'alternança /d/~z/ d'aquests casos es podria explicar no pas per al·lomorfa, sinó per al·lofonia. És a dir, hi hauria un so /Ð/, no prou marcat, que es materialitzaria com a [z] (o [s] en posició final absoluta) o com a [ð] en funció del context. Ara bé, aquesta explicació al·lofònica només es pot fer si els sons resultants s'assemblen (per exemple, si tenen el mateix punt d'articulació o un punt d'articulació molt proper, com és el cas de [z] i [ð]). I hi ha casos en què és pràcticament impossible considerar que hi ha una al·lofonia. Efectivament, en el grup #*cloure* (*incloure/inclusió, excloure/exclusió, concloure/conclusió, recloure/reclusió*, etc.) es pot afirmar que hi ha al·lofonia entre *o* i *u* tòniques (*cloure* i *clos* vs. *clus*), però no es pot afirmar que hi ha al·lofonia entre *u* i *s*

(*cloure* vs. *clus*). Per tant, el grup #*cloure* (o *veure*, o *fondre*) s'ha d'explicar per al·lomorfa de l'arrel. Per això, proposem que a *decidir/decisió* i a *dividir/divisió* hi ha igualment al·lomorfies (com també a *permetre* vs. *permissiu*, *permissió*, *permissible*, *permís*, etc.: en aquest cas hi ha sons dentals, /t/ i /s/, per tant pareguts; però per coherència també ho considerem al·lomorfa).

Hi ha un grup específic que presenta /st/ per a determinades formes allà on altres formes tenen /r/:

[59]	<i>exhaurir</i>	<i>exhaustió</i> (també <i>exhauriment</i>)
	# <i>gerir</i>	# <i>gestió</i> (<i>digestió</i> , <i>ingestió</i> , <i>suggestió</i>)
	[<i>comburi</i>]	<i>combustió</i> ⁴³
	[<i>querir</i>]	<i>qüestió</i>

En aquest cas segurament hi ha una altra al·lomorfa: l'arrel verbal és amb /r/ i l'arrel nominal és amb /st/. El sufix *-ió(n)*, doncs, s'adjunta als al·lomorfs [*exhaust*], [*suggest*], [*combust*], [*digest*], [*ingest*], etc. Aquests al·lomorfs també els trobem en altres formes (amb *-iv*, amb *-bl* i sense afixos):

[60]	<i>exhaust</i>	<i>El corredor va arribar exhaust</i>
	<i>exhaustiu</i>	<i>Un control exhaustiu</i>
	<i>ingesta</i>	<i>La ingesta d'aliments (sin. d'ingestió)</i>
	<i>digestiu</i>	<i>Aquest aliment és un bon digestiu</i>
	<i>ingerència</i>	<i>Això és una ingerència de fora!</i>
	<i>suggestiu</i>	<i>És un poema força suggestiu</i>
	<i>conquesta</i>	<i>La conquesta dels drets civils</i>
	<i>requesta</i>	(substantiu d'acció i efecte de <i>requerir</i>)
	<i>combustible</i>	<i>El paper és combustible</i> ⁴⁴

La relació al·lomòrfica entre les arrels amb /r/ i les arrels amb /st/ s'ha anat perdent, i totes les variants nominals amb /st/ han donat verbs de segona generació [veg. cap. *Conversió*], a vegades amb el mateix sentit que el verb de la primera generació (*conquistar* = *conquerir*) i a vegades amb un sentit diferent (*enquestar* 'fer una enquesta' i *requestar* 'requerir o demanar una cosa insistentment per la força del dret').

Hi ha encara alguns casos en què no es pot determinar si és la variant *-ió(n)* o la variant *-ció(n)*:

[61]	# <i>tingir</i> (<i>distingir</i> , <i>extingir</i>)	<i>distinció</i> , <i>extinció</i>
------	--	------------------------------------

⁴³ El GDLC dona aquesta etimologia per a *comburent*: "Del ll. *comburens*, *-ntis*, participi pres[ent] de *comburare* 'cremar del tot', verb format en ll[atí] partint de *amburere* 'cremar al voltant', der[ivat] de *urere* d'on se separà un subst[antiu] *bustum* [...] i un infinitiu inusitat *burere*, que explica *comburare* i der[ivats]". En català no tenim *comburi*, però sí *combustible* i *comburent*.

⁴⁴ La comparació amb altres llengües és reveladora. És el cas dels verbs anglesos *to digest* 'digerir', *to ingest* 'ingerir', *to exhaust* 'exhaurir' i *to suggest* 'suggerir' (però *to conquer* 'conquerir, conquistar').

#jectar (*projectar, objectar, etc.*)   *injecció, ejecció, projecció, injecció,*
subjecció, objecció

En el primer cas, podria ser /dis+tins+ion/ i /ex+tins+ion/ (amb un al·lomorfe /tins/ i la variant *-ió(n)*), o bé podria ser /dis+tin+sion/ i /ex+tin+sion/ (amb un al·lomorfe /tin/ i la variant *-ció(n)*). El segon cas el comentem tot seguit.

3.2.3. Una única forma?

Diem que hi ha dues variants, *-ció(n)* i *-ió(n)* (/sion/ i /ion/). Establim aquesta dualitat a la vista dels resultats morfològics, com els que trobem en els substantius d'acció i efecte de *partir* 'dividir', que són sinònims ni que sigui en un context lax:

[62]   *partició*   /part+i+sion/ (/i/ és la vocal temàtica)
         partió   /part(+i)+ion/

Ara bé: com hem dit, aquest sufix s'adjunta a la mateixa base que ho fa *-iv*: *partitiu* enfront de *partició*. Aquest sufix adjectivador és, fonològicament, /iv/ (amb vocalització de la consonant final si queda en posició final absoluta: [w]). La *t* que el precedeix, i que el separa de la base, no forma part del sufix (no és, per tant, **-tiv*). Això ho sabem gràcies als verbs irregulars, on hi ha aquesta *t*:

[63]   *moure*   *motiu* (com *motor*)   *moció*
         agredir   *agressiu* (com *agressor*)   *agressió*
         corroir   *corrosiu*   *corrosió*
         defendre   *defensiu* (com *defensor*)   *defensió*
         expandir   *expansiu*   *expansió*

Hem d'interpretar la *t*, doncs, com un interfix que permet unir un sufix que comença per vocal (*-iv*) i una base verbal acabada en vocal (*-a, -e* o *-i*). Lògicament, si acaba amb consonant, l'interfix és innecessari (*agressiu, corrosiu, etc.*). Arribats en aquest punt, ens podem plantejar si el so /s/ del sufix /sion/ no és un altre interfix. A la llengua hi ha casos d'al·lofonia entre /t/ i /s/ (*fort/força, present/presència, etc.*). Així, podríem considerar que tenim:

[64]   *aclamació*   /a+klam+a+ion/ (/a/ és vocal temàtica)
         saturació   /satur+a+ion/ (/a/ és vocal temàtica)

on *-c-* pot ser un interfix per a permetre la unió del sufix i de la base. Amb tot, trobem casos en què realment es comprova l'existència de /s/ sense cap necessitat de reparació fonètica.

Els casos esmentats són irregulars i, precisament per això, pocs; però permeten definir la forma fonològica de *-ció(n)*:

[65]	<i>coure</i>	<i>cocció</i>
	<i>fingir</i>	<i>ficció</i>
	<i>#fligir</i>	<i>aflicció, inflicció</i>
	<i>#cebre</i>	<i>concepció, percepció, decepció</i>
	<i>rebre [recebre]</i>	<i>repció (a la Catalunya Nord l'infinitiu és <i>recebre</i>)</i>

En aquests casos —especialment en el primer— es pot considerar que *-ció(n)* s'adjunta a la base [*cog*] (/kɔg/), que és un dels dos al·lomorfs de l'arrel verbal (cf. *Jo coc la carn i que ell cogui la ceba; El que m'ha dit m'ha cogut*) al costat de [*cou*] i [*co*] (cf. *Jo couré la carn perquè ell cou la ceba; Allò que va dir ahir coïa [o coia]*). En el cas de *protegir*, a la base [*proteg*] s'hi adjunta el sufix *-ció(n)*. Igualment, els verbs amb *#cebre*, amb l'arrel acabada en *-b*, agafen *-ció(n)* de manera que tenim *#cepció* (que retrobem a *rebre*).

Amb tot, aquesta explicació molts dels casos que tenen el segment final *-cció(n)* és perquè la segona *-c-* pot correspondre a un so /t/ canviat:

[66]	VERB	SAE	ALTRES MOTS
	<i>abstraure</i>	<i>abstracció</i>	<i>abstracte</i>
	<i>actuar</i>	<i>acció</i>	<i>acte</i>
	<i>conduir</i>	<i>conducció</i>	<i>conducte, conducta, conductual</i>
	<i>construir</i>	<i>construcció</i>	<i>construete</i>
	<i>dirigir</i>	<i>direcció</i>	<i>director, directiu, directe</i>
	<i>elegir</i>	<i>elecció</i>	<i>electe, electoral</i>
	<i>eregir</i>	<i>erecció</i>	<i>erecte</i>
	<i>infectar</i>	<i>infecció</i>	<i>infecte</i>
	<i>insurgir-se</i>	<i>insurrecció</i>	<i>insurrecte</i>
	<i>projectar, objectar</i>	<i>projecció, objecció</i>	<i>projecte, projector, objecte, objector</i>
	<i>protegir</i>	<i>protecció</i>	<i>protector</i>
	<i>regir</i>	<i>recció</i>	<i>recte</i>

Tots aquests casos són amb /kt/, però n'hi ha algun altre sense aquest grup fònic: *atendre/atenció* (cf. *atent*), *redimir/redempció* (cf. *irredempt*), etc. Notem també algunes solucions amb grafia *x* relacionada amb /kt/: *connectar/connexió* (cf. *nexe, annex, connex*, etc.) i *flectir/flexió* (i derivats: *deflexió, inflexió, reflexió*, etc.).

Es poden explicar aquests casos per una qüestió fonètica entre /t/ i /s/, sigui perquè a la base s'hi adjunta *-ció(n)* (i el so /s/ d'aquest sufix bloca la pronúncia de /t/), sigui perquè a la base s'hi adjunta *-ió(n)* (i aleshores /t/ es pronuncia [s]).⁴⁵

⁴⁵ Roca-Pons (1976: 197) especifica que el canvi /t/-s/ es pot explicar per simplificació del grup [ts].

- [67] /konstru/   *construir, construeix, construïa, construït, construïnt*
/konstrukt/   *construït, constructor, constructiu; tb. construcció*
- [68] /infect/   *infectar, infectat, infecte; tb. infecció, infeccions*

3.3. Morfologia de la base

3.3.1. Forma de la base

(Pel que fa a la variant *-ió(n)*, quan hem parlat de la morfologia del sufix ja s'han apuntat diverses qüestions relatives a la morfologia de la base —quan hem analitzar al·lomorfies com [*exhaust*] i [*exhaur*]— i, per tant, no les tractarem aquí. Aquest apartat el reservem per a la variant *-ció(n)*, que és la que és rendible.)

La base a la qual s'adjunta el sufix *-ció(n)* és el segment format pel radical verbal (arrel i vocal temàtica). El sufix pot adjuntar-se a verbs de totes tres conjugacions:

[69]	CONJ.	VERB	SAE	BASE
	I	<i>indicar</i>	<i>indicació</i>	[<i>indic-a-</i>]
	II	<i>perdre</i>	<i>perdició</i>	[<i>perd-i-</i>]
	III	<i>definir</i>	<i>definició</i>	[<i>defin-i-</i>]

Segons Cabré i Castellví (1994, vol. II: 47), aquest sufix rarament s'adjunta a verbs de la II conjugació. Tanmateix, cal entendre aquesta afirmació referida a la productivitat actual. Això no treu que disposem d'algun derivat amb *-ció(n)* provinent d'un verb de la II conjugació, ja que el mot pot haver-se format antigament i ha arribat fins als nostres dies.

3.3.2. Alteracions de la vocal temàtica

Alguns derivats amb el sufix *-ció(n)* no tenen vocal temàtica. En el cas de verbs de les conjugacions II i III, es poden arribar a explicar per la tendència irregularitzant d'aquestes dues conjugacions. Però hi ha prou casos de la I conjugació, menys propensa a la irregularitat:

- [70] *additar*   *addició* (també *additament*)
adjuntar   *adjunció*
adoptar   *adopció*

<i>annexar</i>	<i>annexió</i>
<i>completar</i>	<i>compleció</i>
<i>concretar</i>	<i>concreció</i>
<i>delatar</i>	<i>delació</i> (cf. <i>delator</i>)
<i>detectar</i>	<i>detecció</i> (cf. <i>detectiu</i>)
<i>editar</i>	<i>edició</i>
<i>escapçar</i>	<i>escapció</i> ‘escapçada, especialment de menjar’
<i>exceptuar</i>	<i>excepció</i>
<i>excretar</i>	<i>excreció</i> (cf. <i>excrement</i>)
<i>executar</i>	<i>execució</i> (i també <i>electrocució</i> , <i>hidrocució</i> , etc.)
<i>infectar</i>	<i>infecció</i> (però també <i>infectació</i>)
<i>inventar</i>	<i>invenció</i>
<i>objectar</i>	<i>objecció</i> (cf. <i>objecte</i>)
<i>opinar</i>	<i>opinió</i>
<i>optar</i>	<i>opció</i>
<i>ostentar</i>	<i>ostensió</i> (però també <i>ostentació</i>)
<i>pactar</i>	ant. <i>pacció</i> (però també <i>pactació</i>)
<i>prefixar</i>	<i>prefixió</i> (però també <i>prefixació</i>)
<i>redactar</i>	<i>redacció</i>
<i>secretar</i>	<i>secreció</i>

Cabré i Castellví aborda aquest tema, i apunta com a possible explicació sobre el fenomen el reajustament morfofonològic, de manera que, de *regal-a-im* i *concep-e-ció*, tindríem *regalim* i *concepció*:

“La vocal temàtica dels verbs, que és un indicador del grup morfològic a què pertany un determinat verb, és un fenomen que, en les formes superficials dels mots, presenta vacil·lacions. En efecte, mentre que la vocal temàtica figura automàticament en tota representació subjacent d’una base verbal (ja que forma part efectiva de la representació lèxica d’un verb un cop s’ha llevat la terminació corresponent), en la representació superficial dels mots complexos de verb + sufix pot aparèixer-hi o no. Si ho fa, figura en la frontera entre la base i el sufix.

(53)	[[enseny-a] + ment]	[[arranj-a] + ment]
	[[dorm-i] + tori]	[[reb-e] + dor]
	[freg-a] + all]	[[a+[terra]-a] + atge]
	[[llim-a] + alles]	[[esgarri-f-a] + nça]
	[[escalf-a] -or]	[[degot-a] + im]
	[[a + [prova]-a] + ció]	[[concep-e] + ció]

No obstant l’obligatorietat de la vocal temàtica en la representació profunda, les regles de reajustament morfofonològic actuen de forma condicionada sobre les fronteres morfològiques, de manera que davant del contacte de vocals (l’una, la vocal temàtica, i la segona, la vocal inicial de l’afix), actuen de manera reductiva eliminant la primera vocal; i en la frontera vocal temàtica + afix començat per vocal mantenen aquesta vocal.

(54)	[[enseny-a] + ment]	[[arranj-a] + ment]
	ensenya + ment	arranja + ment
	[[dorm-i] + tori]	[[reb-e] + dor]
	dormi + tori	rebe + dor
	[freg-a] + all]	[[a+[terra]-a] + atge]
	freg + all	aterr + atge
	[[llim-a] + alles]	[[esgarri-f-a] + nça]
	llim + alles	esgarri-fa + nça
	[[escalf-a] -or]	[[degot-a] + im]
	escalf + or	degot + im

[[a + [prova]-a] + ció] aprova + ció (CABRÉ I CASTELLVÍ 1994, vol. II: 50-51)	[[concep-e] + ció] concep + ció"
---	-------------------------------------

Martínez Celdran (1971) hi dona una altra explicació: afirma que un derivat amb el sufix *-ció(n)* no requereix necessàriament vocal temàtica perquè el primitiu ja és un verb, amb el benentès que la vocal temàtica, que normalment es manté quan s'adjunta un sufix nominalitzador, serveix per a indicar que el primitiu és un verb.

En qualsevol cas, ens trobem davant d'un fenomen irregular que no té continuïtat: tots els derivats nous es fan mantenint la vocal temàtica.

Un canvi fonètic és el que fa que la vocal temàtica *a* esdevingui *i*, fenomen que trobem en uns pocs verbs. Aquest fenomen també es pot explicar per al·lomorfia:

[71] *posar*   *posició*
requisar   *requisició*

Els verbs de la II conjugació presenten una *-i-* com a vocal temàtica quan reben el sufix *-ció(n)*:

[72] *perdre*   *perdició*   *L'esport és la teva perdició!*
voler   *volició*   *La volició s'expressa lingüísticament de*
moltes maneres
fondre   *fundició*   *La fundició del ferro*⁴⁶

Fins i tot pot ser que no hi hagi vocal temàtica (o que sigui $\emptyset$):

[73] *percebre*   *percepció*   *Segons la meva percepció...*

I també tenim que algun verb de la III conjugació presenta la vocal temàtica *-e-* quan rep el sufix *-ció(n)*:

[74] *suplir*   *suplició*   *La supleció és un fenomen analògic*

Fem notar, finalment, la relació del tot irregular entre *sentir* i *sensació* (cf. *sensor*) i la diferència entre *ressuscitar* i *resurrecció*.

3.3.3. Base culta (o al·lomorfia de l'arrel)

---

⁴⁶ El mot *fundició* no figura al DIEC2 ni al GDLC, que entren *fusió* (del qual parlem més avall).

Alguns sufixos exigeixen que el primitiu al qual s'adjunten tinguin base culta. Entre aquests sufixos hi ha els adjectivadors *-al* i *-ar* i el verbalitzador *-'fic* i, optativament, l'adjectivador *-ós* (RULL 2004: *pàssim*):

[75]	<i>-al</i>	<i>abella</i> [<i>apic(ula)</i>] <i>camp</i> [<i>rus ruris</i>] <i>cervell</i> [<i>cerebrum</i>] <i>cos</i> [<i>corpus</i>] <i>dit</i> [<i>digitu</i>] <i>eix</i> [<i>axis</i>] <i>raó</i> [<i>ratione</i>] <i>arrel</i> [<i>radix radice</i>] <i>riu</i> [<i>fluuius</i>] <i>temps</i> [<i>tempor temporis</i>]	<i>apical</i> (cf. <i>apicultura</i>) <i>rural</i> <i>cerebral</i> <i>corporal</i> <i>digital</i> <i>axial</i> <i>racional</i> <i>radical</i> <i>fluvial</i> <i>temporal</i>
[76]	<i>-'fic</i>	<i>aire</i> [<i>aer</i>] <i>creu</i> [<i>cruce</i>] <i>fruita</i> [<i>fructum</i>] <i>mel</i> [<i>mellis</i>] <i>moll</i> [<i>mollis</i>] <i>or</i> [<i>aurum</i>] <i>sucre</i> [<i>saccarum</i>]	<i>aerificar</i> <i>crucificar</i> <i>fructificar</i> <i>mel·lificar</i> <i>mol·lificar</i> <i>aurificar</i> <i>sacarificar</i>
[77]	<i>-ar</i>	<i>artell</i> [<i>articulum</i>] <i>dit</i> [<i>dactilos</i>] <i>lluna</i> [<i>luna</i>] <i>orella</i> [<i>auricula</i>] <i>regla</i> [<i>regula</i>] <i>semblant</i> [<i>similis</i>] <i>soldat</i> [<i>milites</i>]	<i>articular</i> <i>dactilar</i> <i>lunar</i> <i>auricular</i> <i>regular</i> <i>similar</i> <i>militar</i>
[78]	<i>-ós</i>	<i>volum</i> [<i>uolumen uoluminis</i>] <i>crim</i> <i>llum</i> [<i>lumen luminis</i>]	<i>voluminós</i> <i>criminós</i> (sin. <i>criminal</i>) <i>lluminós</i>

El sufix *-ció(n)* pot tenir una base de forma [+CULT]:

[79]	<i>airejar</i> <i>aprendre</i> <i>assumir</i>	<i>aireació</i> (Termcat) <i>aprehensió</i> ⁴⁷ <i>assumpció</i>
------	---	--

---

⁴⁷ La forma *aprehendre*, de fet, és un cultisme.

<i>avortar</i>	<i>aborció</i> (tb. <i>avortament</i>)
<i>collir i recollir</i>	<i>col·lecció i recol·lecció</i> (tb. <i>col·lecta i recol·lecta</i> ; però, patrimonialment, <i>collita i recollida</i>)
<i>demanar</i>	<i>petició</i> (a partir de [<i>petir</i>]; cf. l'adjectiu <i>petitori</i>)
<i>embeure's</i>	<i>imbibició</i>
<i>encorbar</i>	<i>incurvació</i>
<i>entubar</i>	<i>intubació</i>
<i>estendre</i>	<i>extensió</i> (popularment <i>estesa</i>)
<i>extingir</i>	<i>extinció</i>
<i>fregar</i>	<i>fricció</i> (tb. <i>frec, frega, freagment, fregada</i>)
<i>llogar</i>	<i>locació</i> (popularment <i>lloguer</i>)
<i>nadar</i>	<i>natació</i> (tb. <i>nadada</i>)
<i>oir</i>	<i>audició</i>
<i>ressenyar</i>	<i>recensió</i>
<i>sospitar</i>	<i>suspició</i>
<i>suar</i>	<i>sudació</i>
<i>traslladar</i>	<i>traslació</i>
<i>xuclar</i>	<i>succió</i> (popularment <i>xuclada</i>)

A cops, l'al·lomorfa va acompanyada de la inclusió o la pèrdua d'un prefix:

[80]	<i>regar</i>	<i>irrigació</i> (també <i>reg</i> i <i>regatge</i>)
	<i>riure's</i>	<i>irrisió</i>
	<i>empenyorar</i>	<i>pignoració</i> (patrimonial, <i>empenyament</i>)

Hem comprovat que l'al·lomorfa amb [+CULT] es dona també amb prefixos forts. Aquests prefixos tant poden ser cultes d'origen llatí (*inter-*, *intra-*, *super-*, *supra-*, *sub-*, *ante-*, *trans-*, *post-*) com populars, en la majoria de casos fruit de la soldació de preposicions (*entre-*, *sobre-*, *sots-*, *avant-*, *tra(n)(s)-*, *rere-*). En les formes verbals podem trobar les dues variants, preferentment la popular si són verbs tradicionals (encara que no sense vacil·lació); en les formes nominals trobem normalment el mateix prefix si, per exemple, es deriva amb *-ment*, però en canvi és obligat recórrer a la forma culta del prefix si es deriva amb *-ció(n)*:

[81]	<i>entremetre's</i>	<i>intromissió</i>
	ant. <i>entrecanviar</i> (avui <i>intercanviar</i>)	<i>intercanviar</i>
	ant. <i>entredir</i>	<i>interdicció</i>
	ant. <i>entrevenir</i> (avui <i>intervenir</i>)	<i>intervenció</i>

[82]	<i>trametre</i>	<i>transmissió</i> ⁴⁸
------	-----------------	----------------------------------

---

⁴⁸ Més concretament, aquest verb presenta doble forma: *trametre* 'enviar' i *transmetre* 'radiar'. Els substantius d'acció i efecte respectius són *tramesa* (habilitació del participi de passat en femení) i *transmissió*. Es pot dir, doncs, que hi ha una especialització semàntica, com la que hi ha en els duets *remetre/remesa* 'enviar' i *remetre/remissió* 'una malaltia o una tempesta, perdre força'.

notícia de ràdio) és perquè els àmbits temàtics no són compartiments estancs i un mot col·loquial pot escolar-se en un text de registre mitjà.

D'altra banda, i per la mateixa raó que els àmbits temàtics no són compartiments estancs i que hi ha transvasaments entre registres, un mot tècnic pot introduir-se en els registres mitjans, gràcies sobretot a l'escolarització i als mitjans de comunicació. Això fa que algú també pugui parlar (en la conversa entre veïns) de *refrigeració* aplicat a un reactor nuclear, ja que aquest mot pot aparèixer a la televisió, a la ràdio, a Internet, a les revistes divulgatives, etc., que són fonts de culturalització de la societat. La mateixa explicació és vàlida per al mot *frustració* (el primer exemple que hem posat). És un terme força usat en l'àmbit de la psicologia; però s'ha estès en el vocabulari comú.

En definitiva, el fet que es trobin derivats amb *-ment* o *-ció(n)* fora del seu àmbit propi es pot explicar pels transvasaments entre registres dins d'una llengua, fenomen que ha estat descrit a bastament per diversos autors, com Cabré i Castellví (1992b). En tot cas, hom es podria plantejar si té sentit organitzar la descripció d'aquest apartat de la llengua segons àmbits temàtics. Creiem que sí perquè, malgrat la porositat, part dels mots formats amb aquests sufixos continua tenint raó de ser per aquesta parcel·lació temàtica. En efecte, trobem formes creades amb *-ció(n)*, a pesar d'existir altres substantius, senzillament perquè es percep el terme nou com a pertanyent a l'àmbit especialitzat; altrament no es podrien explicar creacions neològiques com aquestes:

[84]	<i>redissenyar</i>	<i>redisseny</i>	<i>redissenyació</i>	(TV3, 7-10-2006, retransmissió en diferit dels entrenaments oficials del GP de Fórmula-1 del Japó)
	<i>prorrogar</i>	<i>pròrroga</i>	<i>prorrogació</i>	(doc. oral, 10-9-2004, en referència a una baixa per malaltia)

Que hagin sorgit mots com *redissenyació* o *prorrogació* permet pensar que el sufix *-ció(n)* pot funcionar com a marca d'especialització. Es pot considerar que el parlant ha volgut donar, dins d'aquest registre mitjà, un to d'especialització a aquests mots en concret (els derivats de *redissenyar* i *prorrogar*). Creiem, doncs, que es pot assumir que hi ha associat al sufix *-ció(n)* un cert paper d'àmbit especialitzat (sense que això vulgui dir que no es trobin derivats amb aquest sufix en altres àmbits), per oposició al sufix *-ment*, més neutre semànticament.

A part, hi ha un factor que pot haver ajudat a la consolidació d'aquest rol del sufix *-ció(n)*. Com veurem més avall en referir-nos al règim afixal, els verbs obtinguts amb els sufixos *-itz(ar)* i *-ific(ar)* nominalitzen amb el sufix *-ció(n)*. Aquests verbs abunden en el llenguatge tècnic. Això pot haver fet que el sufix *-ció(n)* s'hagi acabat associant als llenguatges d'especialitat (OBSERVATORI DE NEOLOGIA 2004: 64) i, doncs, a un cert tenor que no tenen altres sufixos nominalitzadors (llevat, potser, del sufix *-atg*, del qual parlem més avall).

Considerem que el repartiment d'usos d'aquests dos sufixos segons l'àmbit temàtic pot haver incidit en la semàntica. El fet que *-ció(n)* s'emprí sobretot en àmbits especialitzats o doni un aire d'especialització al discurs fa que el mot format amb aquest sufix pugui tenir afegit el tret semàntic [+COMPLEX]. En el cas que ens ocupa, l'ítem semàntic 'complexitat' fa referència al fet que hi ha algun element més a l'entorn de l'acció que condiciona o determina la manera com es materialitza l'acció. Aquest ítem

semàntic 'complexitat' pot arribar per dues vies:

- a) Pot ser que el verb primitiu ja designi una acció que implica una certa complexitat en la seva execució (pensem en el verb *refrigerar*, que és en principi sinònim de *refredar* però hi ha implícitament una certa idea de complexitat que *refredar* no té). Això pot afavorir l'ús del sufix *-ció(n)* ja d'entrada (*refrigeració* i no pas *~refrigerament*).
- b) Pot ser que el parlant vulgui donar la idea que hi ha complexitat en l'acció, encara que el verb primitiu no contingui la idea de complexitat a la seva matriu semàntica. Aquesta aportació pot ser de dues menes:
  - b.1) El parlant al·ludeix a una acció que objectivament és complexa (seria el cas d'*inflació* 'puja de preus', en contrast amb *inflament* 'acció d'inflar').
  - b.2) El parlant concep subjectivament l'acció com un procés propi d'un àmbit especialitzat o que té una certa complexitat en la seva execució (seria el cas dels exemples ja reportats de *redissenyació*, que evoca un procés més complex que el mot *redisseny*, o de *prorrogació*, associat a una idea de tràmit administratiu, per natura complex).

A la llum d'aquestes consideracions, creiem que és factible formular l'explicació següent: hi ha tendència a crear amb *-ció(n)* els substantius d'acció i efecte que hom associa a un àmbit especialitzat i/o que té el tret semàntic [+COMPLEX] (sigui perquè l'hereta del verb, sigui perquè el parlant hi dona aquest matís real o subjectiu); per contra, hi ha tendència a crear amb *-ment* els substantius d'acció i efecte no associats a aquestes nocions (entent que es tracta d'una tendència, més que no pas d'una regla, i tenint present també la porositat entre àmbits temàtics).

Aquest funcionament permet no tan sols triar entre un sufix i l'altre, sinó també generar dos derivats, un amb cada sufix, si els derivats mantenen l'esmentada oposició semàntica. Val a dir, però, que no és un recurs d'aplicació sistemàtica:

[85]	<i>agitar</i>	<i>agitament</i> [—COMPLEX]	<i>agitació</i> [+COMPLEX]
	<i>agrupar</i>	<i>agrupament</i> [—COMPLEX]	<i>agrupació</i> [+COMPLEX]
	<i>alliberar</i>	<i>alliberament</i>	<i>alliberació</i> 'alliberament desitjat'
	<i>consultar</i>	<i>consulta</i>	<i>consultació</i> (Vilaweb Catalunya Nord, 16-6-2005)
	<i>degollar</i>	<i>degollament</i>	<i>degollació</i>
	<i>despoblar</i>	<i>despoblament</i> (neutre)	<i>despoblació</i> (procés amb causes i repercussions socials, econòmiques, etc., definibles)
	<i>truncar</i>	<i>truncament</i> (neutre)	<i>truncació</i> (més tècnic)
	<i>inflar</i>	<i>inflament</i> 'acció d'inflar'	<i>inflació</i> 'puja de preus'
	<i>entonar</i>	<i>entonament</i> 'acció d'entonar'	<i>entonació</i> 'successió de tons'

També hi pot haver especialitzacions semàntiques:

- [86] *partir* *partiment* (forma popular: *El partiment de terres*)
partició (fórmula jurídica: *Partició de béns*; però *Repartiment de terres*)
- abreujar/viar* *abreujament* (forma de caràcter més generalista)
abreviatura (tècnicament, mot escrit escurçat)
abreviació (forma culta que s'ha anat imposant)
- en/intubar* *entubament* (fórmula sentida com a més popular)
intubació (terme tècnic)
- nodrir* *nodriment* (fórmula sentida com a més popular)
nutrició (terme tècnic)

En aquesta línia, Riera ofereix una llista de derivats sinònims en què la forma amb el sufix *-ció(n)* és la que trobem normalment en un text tècnic, mentre que hi ha una altra forma més corrent:

“Notem, finalment, la correspondència sinonímica entre els termes cultes en *-ció* i els populars en *-ment*: *acceleració* / *accelerament*, *aclimatació* / *aclimatament*, *debilitació* / *debilitament*, *delinació* / *delineament*, *deterioració* / *deteriorament*, *desfloració* / *desflorament*, *desviació* / *desviament*, *distanciament* / *distanciamment*, *fregament* / *fricció*.” (RIERA 1998: 40)

Ara bé: a vegades l'existència de doblats pot deure's a altres contingències. També podria ser que s'hagués activat aquesta oposició però, amb el pas del temps, els dos derivats haguessin anat perdent el tret semàntic distintiu i hagin acabat sent mers sinònims absoluts. És així com tenim:

- [87] *ordenació territorial* o *ordenament territorial* (però només *ordenació acadèmica* i només *ordenament jurídic*)
estrangulament o *estrangulació* (aquest darrer apareix al film *Gangs of New York*, versió doblada en català)

A l'entorn de l'ús del sufix *-ció(n)* cal fer una última observació. Sembla que a principis del segle XX el sufix *-ció(n)* podia usar-se amb altres matisos. Així, per exemple, el DCVB recull *molestació*, entrat amb l'etiqueta de vulgar, de manera que es considera *molèstia* com a forma més culta. Els diccionaris també recullen *divertició* com a sinònim de *divertiment*; a Andorra era habitual usar *divertició* en el registre familiar. Aquest ús col·loquial, tanmateix, s'ha perdut.⁵⁰ L'ús que hem descrit, doncs, té

⁵⁰ En espanyol aquest ús popular és viu; si bé a la península Ibèrica només el trobem en el llenguatge tècnic (MONGE 1977: 156), a Sud-amèrica (MARTÍNEZ CELDRÁN 1975: 97; MONGE 1977: 156-157, n. 4) aquest sufix té un valor popular i, per tant, és molt més rendible: *aburración* (vs. *aburrimento*), *acabación* (vs. *acabamiento*), *amañación* (vs. *amañago*), *corrompición* (variant regular de *corrupción*), *criación* (vs. *crianza*), *entretención* (vs. *entretenimiento*), *hervición* (vs. *hervor*), *mantención* 'manutención' (vs. *mantenimiento*), *matación* (vs. *matanza*), *movición* (vs. *movimiento*), *parición* (vs. *parto*), *premiación* (vs. *acto de premiar*), *tupición* (vs. *tupimiento*), *vengación* (vs. *venganza*), etc. Val a

sentit en el marc de finals del segle XX i principis del segle XXI.

3.4.2. Supleció de *-ment* per *blocatge homonímic*

Com s'ha dit, el sufix *-ment* és el menys marcat i no aporta matisos afegits a l'acció, en oposició al sufix *-ció(n)*. Però és possible que el sufix *-ció(n)* ocupi l'espai del sufix *-ment* si hi ha coincidència formal entre un substantiu d'acció i efecte format amb el sufix *-ment*₁ i un adverbi format amb el sufix *-ment*₂. La coincidència formal (l'homonímia, bé que no plena fonològicament) entre mots com *fixament* 'de manera fixa' i *fixament* 'acció de fixar' pot haver afavorit la creació del mot *fixació*. És possible, doncs, que el sufix *-ment* nominalitzador experimenti un *blocatge homonímic* que afavoreix el sufix *-ció(n)* (així, *equivocació* per *equivocament*, *fixació* per *fixament*, etc.). Aquest blocatge homonímic és especialment recurrent en verbs obtinguts per conversió de mots en *-iv*: *activament* significaria 'de manera activa' i 'fet d'activar una cosa', i segurament per això tenim *activació*:

[88]	VERB	SAE	ADVERBI
	<i>compactar</i>	<i>compactació</i>	<i>compactament</i> 'de manera compacta'
	<i>completar</i>	<i>compleció</i>	<i>completament</i> 'de manera completa'
	<i>concretar</i>	<i>concreció</i>	<i>concretament</i> 'de manera concreta'
	<i>conjuntar</i>	<i>conjunció</i>	<i>conjuntament</i> 'de manera conjunta'
	<i>equivocar-se</i>	<i>equivocació</i>	<i>equivocament</i> 'de manera equivoca'
	<i>explicitar</i>	<i>explicitació</i>	<i>explícitament</i> 'de manera explícita'
	<i>expressar</i>	<i>expressió</i>	<i>expressament</i> 'de manera expressa'
	<i>falsar</i>	<i>falsació</i>	<i>falsament</i> 'de manera falsa' ⁵¹
	<i>fixar</i>	<i>fixació</i>	<i>fixament</i> 'de manera fixa'
	<i>laxar</i>	<i>laxació</i>	<i>laxament</i> 'de manera laxa'
	<i>legitimar</i>	<i>legitimació</i>	<i>legítimament</i> 'de manera legítima'
	<i>licitar</i>	<i>licitació</i>	<i>legítimament</i> 'de manera legítima'
	<i>liquidar</i>	<i>liquidació</i>	<i>líquidament</i> 'de manera líquida'
	<i>lubricar</i>	<i>lubricació</i>	<i>lúbricament</i> 'de manera lúbrica'
	<i>madurar</i>	<i>maduració</i>	<i>madurament</i> 'de manera madura' ⁵²
	<i>subjectar</i>	<i>subjectió</i>	<i>subjectament</i> 'de manera subjecta'

[89]	ADJECTIU	VERB	SAE	ADVERBI
	<i>actiu</i>	<i>activar</i>	<i>activació</i>	<i>activament</i>
	<i>positiu</i>	<i>positivar</i>	<i>positivació</i>	<i>positivament</i> ⁵³

dir que això no ha de significar una minva de potencialitats d'altres sufixos; així, a Colòmbia es diu *esquiamento* 'pràctica de l'esquí', quan en l'espanyol peninsular és *esquí*.

⁵¹ El GDLC entra *falsació* i *falsament*. Altres diccionaris generals no recullen aquests mots, llevat del DCVB, que consigna *falsament*, si bé indicant que és un mot antic (el GDLC també ho indica).

⁵² El nom *madurament* 'el fet de madurar' figura als diccionaris, però sembla que *maduració* s'usa més.

⁵³ Els tècnics en fotografia diuen *positivació de fotografies*.

substantiu   *substantivar*   *substantivació*   *substantivament*

Cal advertir, de tota manera, que no parlem d'un cas d'homonímia estricta, ja que els adverbis en *-ment* tenen doble accent, i els substantius no.

El blocatge homonímic pot quedar inactiu en algun cas:

- [90] *esquivament* 'fet d'esquivar'
esquivament 'de manera esquivada' (cf. adj. *esquiu*)
estranyament 'fet d'estranyar-se' (tot i que pot usual, però)
estranyament 'de manera estranya'
gratament 'fet de gratar-se'
gratament 'de manera grata'
internament 'fet d'internar algú en un lloc'
internament 'de manera interna'
fadament 'fet de fadar'
fadament 'de manera fada'
sanament 'fet de sanar, curació'
sanament 'de manera sana'⁵⁴

Són, però, més abundants els casos en què s'evita l'homonímia que no pas els casos de convivència de formes homònimes o quasihomònimes, que realment són pocs. D'altra banda, és possible que el blocatge homonímic també sigui el causant de la manca d'aparició d'un substantiu d'acció. Així, amb l'expressió *extremar les precaucions*, no es diu *extremament de precaucions* potser perquè hi ha l'adverbi *extremament* 'de manera extrema'. Però tampoc hi ha cap altre derivat nominal (*extremació de precaucions?*).

La capacitat operativa del blocatge homonímic fins i tot pot fer que hi hagi mots amb el sufix *-ció(n)* irregulars, com *compleció* o *subjecció*. Cal tenir present que són irregulars, ja que no hi ha la vocal temàtica del verb primitiu; la seva usualitat pot deure's en part al blocatge homonímic.

Ens podem plantejar si el blocatge homonímic afavoreix l'ús d'algun altre sufix, com *-atg*, o algun altre recurs, com l'habilitació del participi de passat en femení. Per exemple, tenim *compostatge*; el mot *compostament* ja significa 'de manera composta'. Tanmateix, a *compostatge* ja hi pertoca el sufix *-atg* per semàntica, ja que és una 'operació tècnica'. Anàlogament, tenim *durada*; el mot *durament* ja significa 'de manera dura'. També tenim *sol·licitud* per 'acció de sol·licitar una cosa', al costat de

---

⁵⁴ Encara tenim l'adverbi *salvament* 'sense perill, sense risc', homònim amb *salvament* 'acció de salvar algú'. El primitiu de *salvament* (adv.) és l'adjectiu (defectiu en femení) *salva* 'sense perill'. Tanmateix, aquest adjectiu —i l'adverbi corresponent— no és gaire usual, tret de les frases on ha quedat semifossilitzat (cf. *Serà salva la meva ànima*, fragment d'una pregària; l'expressió *a salva fe*; i l'expressió *sana i salva* 'estàlvia'). D'altra banda, casos com *lliurement* 'de manera lliure' i *lliurament* 'fet de lliurar una cosa' no són homòmits per als dialectes occidentals, però sí que ho són per als dialectes orientals.

sol·lícitament 'de manera sol·lícita; el mot *sol·licitud* és idiosincràctic. Si descartem *compostatge* i *durada*, tots els exemples reportats ens porten a pensar que el blocatge homonímic del sufix *-ment* afavoreix *-ció(n)*.

3.5. Ús

3.5.1. Règim

(En parlar del paper semàntic del sufix *-ció(n)* —oposat al sufix *-ment*— ja hem anat indicant alguns elements relatius a l'ús, que no repetim aquí.)

El català coneix els sufixos verbalitzadors *-'fic(ar)*, *-itz(ar)* i *-it(ar)*, que donen verbs de la I conjugació.⁵⁵ El sufix *-itz(ar)* és el més rendible i serveix per a generar qualsevol verb nou que impliqui una certa complexitat en l'acció o un procés causat. S'adjunta normalment a adjectius, encara que també pot fer-ho a altres categories (*temporització* enfront de *temporalització*). El sufix *-'fic(ar)* s'ajunta a una base culta (*acetificar* (<*àcid*), *aurificar* (<*or*), *crucificar* (<*creu*), etc.).⁵⁶ Finalment, el sufix *-it(ar)* apareix en uns pocs casos, mantenint una relació de complementarietat amb l'abstractor de qualitats expressat amb *-itat*, especialment amb primitius adjectius en *-'il* (*facilitar*, *debilitar*, *habilitar*, *agilitar*, *possibilitar*); tot i ser poc rendible, el trobem en alguns neologismes formats per la complementarietat amb *-itat* (*publicitar*) (RULL 2004: 89-103, 116-119 i 122).

Els verbs amb *-itz(ar)* i *-'fic(ar)* recorren al sufix *-ció(n)* per a nominalitzar (CABRÉ I CASTELLVÍ 1994, vol. II: 55; VALLÈS 2004: 137); és a dir, tenen règim.

[91]	<i>alcoholitzar</i>	<i>alcoholització</i>
	<i>canonitzar</i>	<i>canonització</i>
	<i>cauteritzar</i>	<i>cauterització</i>
	<i>desertitzar</i>	<i>desertització</i>
	<i>incialitzar</i>	<i>inicialització</i>
	<i>localitzar</i>	<i>localització</i>
	<i>magnetitzar</i>	<i>magnetització</i>
	<i>materialitzar</i>	<i>materialització</i>
	<i>maximitzar</i>	<i>maximització</i>
	<i>minimitzar</i>	<i>minimització</i>
	<i>ozonitzar</i>	<i>ozonització</i>
	<i>pasteuritzar</i>	<i>pasteurització</i>
	<i>personalitzar</i>	<i>personalització</i>
	<i>prioritzar</i>	<i>priorització</i>
	<i>realitzar</i>	<i>realització</i>
	<i>sintonitzar</i>	<i>sintonització</i>

⁵⁵ El sufix *-eig* no el considerem estrictament verbalitzador [veg. cap. *Conversió*].

⁵⁶ El sufix *-'fic(ar)* apareix en alguns adjectius: *prolífic* (<*prole*), *frigorífic* (<*frigor*), *calorífic* (<*calor*), *magnífic* (<*magne*). Avui només forma verbs.

	<i>utilitzar</i>	<i>utilització</i>
	<i>velaritzar</i>	<i>velarització</i>
[92]	<i>aerificar</i>	<i>aerificació</i>
	<i>alcoholificar</i>	<i>alcoholificació</i>
	<i>bonificar</i>	<i>bonificació</i>
	<i>deïficar</i>	<i>deïficació</i>
	<i>desertificar</i>	<i>desertificació</i>
	<i>dignificar</i>	<i>dignificació</i>
	<i>fortificar</i>	<i>fortificació</i>
	<i>intensificar</i>	<i>intensificació</i>
	<i>magnificar</i>	<i>magnificació</i>
	<i>massificar</i>	<i>massificació</i>
	<i>pacificar</i>	<i>pacificació</i>
	<i>periodificar</i>	<i>periodificació</i>
	<i>santificar</i>	<i>santificació</i>
	<i>vinificar</i>	<i>vinificació</i>

Pel que fa als verbs amb *-it(ar)*, tendeixen a nominalitzar en *-ció(n)*, si bé en algun cas el substantiu d'acció i efecte amb el sufix *-ment* també es dona:

[93]	VERB	FORMA MÉS CORRENT	FORMA SECUNDÀRIA ⁵⁷
	<i>agilitar</i>	<i>agilitació</i>	<i>agilitament</i>
	<i>debilitar</i>	<i>debilitament</i>	<i>debilitació</i>
	<i>facilitar</i>	<i>facilitació</i>	<i>facilitament</i>
	<i>habilitar</i>	<i>habilitació</i>	<i>habilitament</i>
	<i>possibilitar</i>	<i>possibilitació</i>	<i>possibilitament</i>
	<i>publicitar</i>	<i>publicitació</i>	<i>publicitament</i>

Amb tot, hem recollit algun cas que s'escapa de la regla:

[94]	<i>gargaritzar</i>	<i>gargaritzament</i> (DECLC, vol. IV: 370)
	<i>reorganitzar</i>	<i>reorganitzament</i> (<i>En què consisteix aquest reorganitzament?</i> , Toni Clapés, <i>Versió RAC1</i> , RAC1, 30-3-2006)
	<i>cotonitzar</i>	<i>cotonitzatge</i> (DLC3)
	<i>merceritzar</i>	<i>merceritzatge</i> (DLC3)

Fem notar que els dos darrers són del camp tèxtil i que precisament aquest tecnolècte prefereix el sufix *-atg* (més avall en parlem), encara que aquesta preferència pot ser per influx del francès (igualment com en el camp enològic). Una altra excepció és

---

⁵⁷ Segons una cerca efectuada amb el cercador d'Internet Google (juny del 2004). En gairebé tots els casos apareix més cops la forma amb *-ció(n)*, tret del substantiu d'acció i efecte de *debilitar*.

crucificar, que té com a substantiu d'acció i efecte *crucifixió*.

En espanyol s'aplica la mateixa regla (VALERA 1996: 19), si bé en aquesta llengua són possibles altres solucions, sobretot l'habilitació del participi de passat en masculí. Aquestes solucions semblen inviables en català.⁵⁸

- [95] *el mercerizado* 'merceritzatge'
el cauterizado de tejidos
descuartizamiento (*La Zona Fosca*, TV3, 9-10-2007)
el digitalizado de imágenes (en comptes de *digitalización*)

Un cas especial és el dels verbs en *-itz(ar)* que es relacionen amb substantius que tenen la terminació *-'si*:

- [96] *analitzar*   *anàlisi*
paralitzar   *paràlisi*
sintetitzar   *síntesi*

Però s'han generat formes amb el sufix *-ció(n)*:

- [97] *analitzar*   *analització*
paralitzar   *paralització*
sintetitzar   *sintetització*⁵⁹

L'existència de *sintetització* pot deure's a la distinció semàntica respecte de *síntesi*; així, mentre aquest és el terme genèric, *sintetització* s'empra en química (per exemple, diem que hom *Té una gran capacitat de síntesi*, però, en canvi, ens referim a *La sintetització de productes plàstics*). En la mateixa línia tenim *paralització*, que s'usa encara que ja existeixi *paràlisi*, perquè es poden aplicar a sentits diferents: *La paràlisi de la ciutat* 'la ciutat s'ha quedat quieta' i *La paralització de la ciutat* 'algú ha aturat el moviment de la ciutat' (valor causatiu).

Els verbs amb prefixos cultes (*ab-*, *abs-*, *ad-*, *con-*, *in-*, *ex-*, etc.) també regeixen el sufix *-ció(n)*, sense que això vulgui dir que no és impossible alguna altra solució, com ara el sufix *-ment* (per exemple, el prefix *con-*⁶⁰ no té un comportament tant sistemàtic com els altres).

---

⁵⁸ Tot i que Marquet (1993: 277) aporta el cas del substantiu *mecanitzat*. Ara bé, aquest mateix autor explica que es tracta d'un calc de l'espanyol i que en català ha de ser *mecanització*.

⁵⁹ L'únic que figura als diccionaris és *paralització*. Ni *analització* ni *sintetització* no figuren en els diccionaris generals. Tanmateix, una cerca al cercador d'Internet Google (setembre del 2007) ens dona 270 pàgines web en català amb el terme *sintetització* i 28 pàgines web en català amb el terme *analització*.

⁶⁰ El sufix *con-* a què fem referència té un valor semàntic similar a *per-* 'més que', que s'adjunta a verbs o a deverbals (*perfusió*, *perjurar*, *perviure*, *pertocar*, *perseguir*). Per exemple, *condonar* equival a *perdonar*, si bé s'aplica als deutes.

[98]	<i>abdicar</i>	<i>abdicació</i>
	<i>abduir</i>	<i>abducció</i>
	<i>abjurar</i>	<i>abjuració</i> (tb. <i>abjurament</i>)
	<i>abrogar</i>	<i>abrogació</i>
	[<i>abrompre</i>]	<i>abrupció</i> (cf. <i>interrupció</i>)
	<i>absoldre</i>	<i>absolució</i>
	<i>absorbir</i>	<i>absorció</i>

[99]	<i>additar</i>	<i>addició</i> (tb. <i>additament</i>)
	<i>adduir</i>	<i>adducció</i>
	<i>adherir</i>	<i>adhesió</i> (tb. <i>adheriment</i>)
	<i>adjudicar</i>	<i>adjudicació</i>
	<i>adjuntar</i>	<i>adjunció</i> (tb. <i>adjuntament</i>)
	<i>adjurar</i>	<i>adjuració</i>
	<i>admetre</i>	<i>admissió</i>
	<i>administrar</i>	<i>administració</i>
	<i>admirar</i>	<i>admiració</i>
	<i>adquirir</i>	<i>adquisició</i>
	<i>adscriure</i>	<i>adscripció</i>
	<i>adsorbir</i>	<i>adsorció</i>

Però: *advertir* > *advertiment* o *advertència*; *admetre* > *admitància* (aquest, per aplicació del sufixoide *-ància* (MARQUET 1981)); [*advenir*] > *adveniment*.

[100]	<i>concedir</i>	<i>concessió</i>
	<i>concloure</i>	<i>conclusió</i>
	<i>condensar</i>	<i>condensació</i> (cf. <i>densificar</i>)
	<i>condonar</i>	<i>condonació</i>
	<i>conduir</i>	<i>conducció</i>
	<i>conferir</i>	<i>confessió</i>
	<i>confondre</i>	<i>confusió</i>
	<i>congelar</i>	<i>congelació</i>
	<i>conjurar</i>	<i>conjuració</i> (tb. <i>conjur(a)</i> ; cf. <i>perjurar</i>)
	<i>commoure</i>	<i>commoció</i> (i no * <i>commoviment</i>)
	<i>compondre</i>	<i>composició</i>
	<i>comprendre</i>	<i>comprensió</i>
	<i>comprimir</i>	<i>compressió</i>
	<i>construir</i>	<i>construcció</i> (cf. <i>destruir</i>)
	<i>corregir</i>	<i>correcció</i>
	<i>corrompre</i>	<i>corrupció</i>
	<i>convertir</i>	<i>conversió</i> (tb. <i>convertiment</i>)

Però: *convergir* > *convergència*; *contenir* > *continència*, *compartir* > *compartiment*, *comportar* > *comportament*; *convocar* > *convocatòria*

[101]	<i>incinerar</i>	<i>incineració</i>
	<i>incitar</i>	<i>incitació</i> (tb. <i>incitament</i>)

<i>inclin</i>	<i>inclinació</i> (tb. <i>inclinament</i>)
<i>incloure</i>	<i>inclusió</i>
<i>incórrer</i>	<i>incursió</i>
<i>incriminar</i>	<i>incriminació</i>
<i>incrustar</i>	<i>incrustació</i>
<i>incubar</i>	<i>incubació</i> (tb. <i>incubament</i>)
<i>inculcar</i>	<i>inculcació</i>
<i>inculpar</i>	<i>inculpació</i>
<i>induir</i>	<i>inducció</i>
<i>infestar</i>	<i>infestació</i>
<i>infeudar</i>	<i>infeudació</i>
<i>infiltrar</i>	<i>infiltració</i>
<i>infirmar</i>	<i>infirmitat</i>
<i>infixar</i>	<i>infixació</i>
<i>inflamar</i>	<i>inflamació</i>
<i>infligir</i>	<i>inflicció</i>
<i>infondre</i>	<i>infusió</i>
<i>informar</i>	<i>informació</i>
<i>infringir</i>	<i>infricció</i>
<i>ingerir</i>	<i>ingestió</i> (tb. <i>ingesta</i>)
<i>ingurgitar</i>	<i>ingurgitació</i>
<i>inhalar</i>	<i>inhalació</i>
<i>inhibir</i>	<i>inhibició</i>
<i>inhumar</i>	<i>inhumació</i>
<i>injectar</i>	<i>injecció</i>
<i>immergir</i>	<i>immersió</i>
[<i>innivar</i>]	<i>innivació</i>
<i>innovar</i>	<i>innovació</i>
<i>impel·lir</i>	<i>impulsió</i> (cf. <i>propel·lir</i>)
<i>implantar</i>	<i>implantació</i> (tb. <i>implantament</i>)
<i>importar</i>	<i>importació</i>
<i>imposar</i>	<i>imposició</i>
<i>imprimir</i>	<i>impressió</i>
<i>insacular</i>	<i>insaculació</i>
<i>insalivar</i>	<i>insalivació</i>
<i>inscriure</i>	<i>inscripció</i>
<i>insolar</i>	<i>insolació</i>
<i>inspirar</i>	<i>inspiració</i>
<i>instruir</i>	<i>instrucció</i>
<i>intoxicar</i>	<i>intoxicació</i> (tb. <i>intoxicament</i>)
<i>intubar</i>	<i>intubació</i>
<i>invaginar</i>	<i>invagiació</i>
<i>invertir</i>	<i>inversió</i>
<i>invocar</i>	<i>invocació</i>

[102]	<i>excercer</i>	<i>excerceració</i>
	<i>excavar</i>	<i>excavació</i>
	<i>excitar</i>	<i>excitació</i>
	<i>exclamar</i>	<i>exclamació</i>

<i>excloure</i>	<i>exclusió</i>
<i>excomunicar</i>	<i>excomunicació</i>
<i>excorticar</i>	<i>excorticació</i>
<i>exculpar</i>	<i>exculpació</i>
<i>exhalar</i>	<i>exhalació</i>
<i>exhibir</i>	<i>exhibició</i> (tb. <i>exhibiment</i>)
<i>exhumar</i>	<i>exhumació</i>
<i>expandir</i>	<i>expansió</i>
<i>expatriar</i>	<i>expatriació</i>
<i>expel·lir</i>	<i>impulsió</i> (cf. <i>propel·lir</i>)
<i>expirar</i>	<i>expiració</i>
<i>exportar</i>	<i>importació</i>
<i>exposar</i>	<i>exposició</i>
<i>expropiar</i>	<i>expropiació</i>
<i>extraure</i>	<i>extracció</i>

Però: *exhaurir* > *exhauriment*

[103] <i>obcecar</i>	<i>obcecació</i>
<i>objectar</i>	<i>objecció</i>
<i>obliterar</i>	<i>obliteració</i>
<i>obnubilar</i>	<i>obnubilació</i>
<i>observar</i>	<i>observació</i>
<i>obstruir</i>	<i>obstrucció</i>
<i>obtenir</i>	<i>obtenció</i>
<i>obturar</i>	<i>obturació</i> (tb. <i>obturament</i>)

Altres casos podrien ser *de-* i *re-*: *delimitar* > *delimitació*, *declinar* > *declinació* i *reclinar* > *reclinació* (però *decaència*, de *decaure*).

Aquests prefixos cultes fan que, en la nominalització, un mateix verb presenti al·lomorfa quan ha de rebre el sufix nominalitzador:

[104] <i>rompre</i>	<i>ruptura, rompiment, rota</i> ; però no <i>*rupció</i>
[<i>disrompre</i>]	<i>disrupció</i>
<i>irrompre</i>	<i>irrupció</i>
<i>corrompre</i>	<i>corrupció</i>
<i>interrompre</i>	<i>interrupció</i>

[105] <i>prémer</i>	<i>premuda</i> (<i>pressió</i> té un sentit diferent)
<i>imprimir</i>	<i>impressió</i>
<i>comprimir</i>	<i>compressió</i>
<i>reprimir</i>	<i>repressió</i>

[106] <i>filtrar</i>	<i>filtrament</i> (o <i>filtratge</i> , o <i>filtració</i>)
<i>infiltrar</i>	<i>infiltració</i>

[107]	<i>escriure</i> <i>descriure</i> <i>adscriure</i> <i>transcriure</i> <i>prescriure</i> <i>subscriure</i> <i>proscriure</i> <i>inscriure</i>	<i>escriptura</i> <i>descripció</i> <i>adscripció</i> <i>transcripció</i> <i>prescripció</i> <i>subscripció</i> <i>proscripció</i> <i>inscripció</i>
[108]	<i>dur</i> <i>conduir</i> <i>reduir</i> <i>introduir</i> <i>traduir</i> <i>abduir</i> <i>adduir</i> <i>produir</i> [<i>subduir</i>] [<i>transduir</i>] <i>deduir</i> <i>induir</i>	<i>duta</i> ⁶¹ <i>conducció</i> <i>reducció</i> <i>introducció</i> <i>traducció</i> <i>abducció</i> <i>adducció</i> <i>producció</i> <i>subducció</i> <i>transducció</i> <i>deducció</i> <i>inducció</i>
[109]	<i>cloure</i> <i>incloure</i> <i>excloure</i> <i>recloure</i> <i>concloure</i> <i>ocloure</i> <i>recloure</i>	<i>closa</i> <i>inclusió</i> <i>exclusió</i> <i>reclusió</i> <i>conclusió</i> <i>oclusió</i> <i>reclusió</i>
[110]	<i>portar</i> <i>aportar</i> <i>importar</i> <i>exportar</i> <i>recloure</i> <i>concloure</i> <i>ocloure</i> <i>recloure</i>	<i>portada</i> (<i>La portada d'aigua de St. Magí</i>) <i>aportació</i> (tb. <i>aport</i> , tot i que <i>a-</i> aquí no és culte) <i>importació</i> (tb. <i>import</i>) <i>exportació</i> (tb. <i>export</i>) <i>reclusió</i> <i>conclusió</i> <i>oclusió</i> <i>reclusió</i>
[111]	<i>moure</i> <i>remoure</i>	<i>moguda, moviment</i> (rarament <i>moció</i>) <i>remoció</i> (però més aviat <i>remoguda</i>)

---

⁶¹ En aquest cas, fins i tot hi ha al·lomorfa de a l'infinitiu: sense prefixos té *duu-* i amb prefixos té *dui-* (VIAPLANA 2000: 220).

<i>promoure</i>	<i>promoció</i>
<i>commoure</i>	<i>commoció</i>
[<i>premoure</i>]	<i>premoció</i>
amb formants	<i>locomoció, automoció</i>

Aquesta regla presenta algunes excepcions explicables per l'evolució històrica d'alguns mots concrets:

[112] <i>prémer</i>	<i>pressió i premuda</i>
[<i>exprimir</i>] > <i>esprémer</i>	<i>espremuda</i>
<i>fondre</i>	<i>fusió i fosa</i>
<i>refondre</i>	<i>refosa</i>
<i>metre</i>	<i>mesa (mesa en rima d'ampolles)</i>
<i>prometre</i>	<i>promesa (tb. promissió)</i>
<i>permetre</i>	<i>permís (tb. permissió)</i>

3.5.2. *Influx de l'espanyol*

El sufix *-ció(n)* té una forta implantació en català no tan sols pels atributs semàntics propis, sinó també per la influència de l'espanyol (RULL 2004: 51 i ss). A diferència del català, l'espanyol no fa servir tant el sufix *-aje* —que podem considerar equivalent del sufix català *-atg*— (més avall ho veurem). Per això, trobem encara més casos amb *-ció(n)* en espanyol que en català, per tal com, en espanyol, *-ción* ha d'ocupar l'espai del català *-atg*. Atès que el català s'emmiralla en la formació neològica de l'espanyol, no és estrany que es calqui algun terme format amb aquest sufix:

[113] <i>clonació</i> (doc. oral, 2000)	
calcat de l'esp. <i>clonación</i>	
proposta del Termtat: <i>clonatge</i>	
<i>marcació</i> (<i>marcació per veu</i> , anunci de Sofintel, RAC 105, 21-12-2000)	
calcat de l'esp. <i>marcación</i>	
forma proposada per divesos autors: <i>marcatge</i>	
* <i>financiació</i>	
calcat de l'esp. <i>financiación</i>	
forma correcta: <i>finançament</i>	

4. El sufix *-ó(n)/-or*

4.1. Aproximació

El sufix *-ó(n)/-or* apareix en diversos substantius d'acció i efecte deverbals. Considerem que aquest sufix té dues variants, *-ó(n)* i *-or* (més avall, a l'apartat de morfologia del sufix, ho justifiquem).⁶²

Els substantius d'acció i efecte amb la variant *-ó(n)* que hem trobat són:⁶³

[114] <i>afilar</i>	<i>afiló</i> 'afiladura'
<i>afluixar</i>	<i>afluixó</i> (masc.) (GULSOY 1993: 333)
<i>agrunçar</i>	<i>agrunçó</i> (masc.) (GULSOY 1993: 333)
<i>apegar</i>	° <i>apegató</i>
<i>aprisiar</i>	<i>aprisió</i>
<i>arrapar</i>	<i>arrapó</i> (masc.) (DRim)
<i>arruixar</i>	° <i>arruixó</i> (REIG 1999: 561)
<i>astorar</i>	° <i>astoró</i>
<i>atovar</i> 'estovar'	° <i>atovó</i>
<i>aviar</i>	<i>avió</i> (fem.) (<i>fer l'avió a algú</i> 'engegar-lo, indicar que es vol prescindir d'ell', usual al Camp de Tarragona)
<i>batre</i>	ant. <i>batons</i> (masc. pl.) (DCVB)
<i>birbar</i>	<i>birbó</i> o <i>esbirbó</i> (masc.) (GULSOY 1993: 338)
<i>bonegar</i>	<i>bonegó</i> 'acció de bonegar, de reprendre algú' (REIG 1999: 118)
<i>calfar</i>	° <i>calfó</i>
<i>cantar</i>	<i>cançó</i> (amb canvi de [t] a [s])
<i>capbussar-se</i>	<i>capbussó</i> (<i>fer un capbussó</i> 'entrar el cap a l'aigua i sortir tot seguit') ⁶⁴
<i>cavar</i>	<i>cavó</i> (segons el DLC3 és masculí, però el DCVB indica que antigament era femení)
<i>clavar</i>	<i>clavó</i> 'clavada'
<i>conrear</i>	<i>conró</i> (masc. i fem.) (ALOMAR 2003)
<i>cosir</i>	° <i>cositó</i> 'cosit mal fet' (amb interfix: [<i>cosi-</i> + <i>-ó(n)</i>]) (REIG 1999: 185)
<i>defensar</i>	<i>defensó</i> (ALOMAR 2003)
<i>enfondre</i> 'enfonsar'	° <i>enfondró</i>
<i>enganxar</i>	° <i>enganxó</i> (REIG 1999)
<i>engenollar</i>	° <i>engenolló</i> (REIG 1999)
<i>eixalbar</i>	<i>eixalbó</i> (masc.) (GULSOY 1993: 338)

⁶² Aquest sufix podia haver-se tractat com un quasisufix [veg. cap. *Substantius amb quasisufixos*]. Hauria de ser així per la seva baixíssima rendibilitat. Tanmateix, hi ha diversos elements que ens han dut a considerar-lo sufix. En primer lloc, la quantitat de derivats que ha deixat és prou alta, i això l'allunya de la resta de quasisufixos. En segon lloc, sembla que s'ha usat fins fa molt poc, almenys en algunes zones dels parlars occidentals. I, en tercer lloc, sí que es pot considerar un sufix viu quan s'empra per a crear locucions adverbials (que tractem al final de l'apartat).

⁶³ Les formes amb ° són aportades per Eugeni S. Reig a través de la llista de correu *Zèfir* (27-2-2000); són, segons el seu testimoni, formes vives del valencià de la segona mitat del segle XX (altres formes, com *capbussó*, no duen aquesta marca, però són vives igualment en altres territoris). Bona part d'aquestes solucions apareixen al seu llibre (REIG 1999). Pel que fa a la resta, si no se n'indica l'origen, és que són mots extrets del DLC3. La informació que aporta el DRim l'hem extreta de Gulsoy (1993: 332-333).

⁶⁴ Els diccionaris entren tant la grafia *capbussó* com *cabussó*.

<i>eixugar</i>	<i>eixugó</i> (masc.) ‘acte d’eixugar’ (<i>Hem donat un eixugó a sa roba</i> (mallorquí); <i>Hem fet l’eixugó del camp d’arròs</i> (valencià) (DCVB))
<i>eriçar</i>	° <i>eriçó</i> ‘calfred, esgarrifança’ (<i>He tingut un eriçó de fred</i>)
<i>esbatussar-se</i>	° <i>esbatussó</i>
<i>escabussar-se</i>	° <i>escabussó</i> (REIG 1999)
?	° <i>escamutxó</i>
<i>escanyar-se</i>	<i>escanyó</i> ‘acció d’escanyar-se algú o un animal’
<i>esclavar?</i>	° <i>esclavó</i>
<i>escurar</i>	<i>escuró</i> ‘neteja (d’una séquia)’ (DCVB; localitzat a les Illes)
<i>esfondrar</i>	<i>esfondró</i> ‘clot, efecte d’esfondrar-se un terreny’ (REIG 1999)
<i>esgarrar</i>	° <i>esgarró</i> (masc.) (GULSOY 1993: 333)
<i>espentar</i> ‘espényer’	° <i>espentó</i>
<i>espigar?</i>	° <i>espigó</i>
<i>espolsar</i>	<i>espolsó</i> ‘espolsada’
<i>esquinçar</i>	<i>esquinçó</i> (masc.) (DCVB; usat a les Illes; veg. <i>rentó</i>)
<i>estirar</i>	° <i>estiró</i> (<i>Un estiró d’orelles</i>)
<i>esvarar</i>	° <i>esvaró</i> (masc.) ‘esvarada’ (DRim; REIG 1999)
<i>fregar</i>	° <i>fregó</i> (masc.) (GULSOY 1993: 333); (femení a l’expressió <i>fregons de mans</i> ‘fet de refregar-se les mans per la cara, els ulls, etc., per son’, usual al Camp de Tarragona)
<i>girar</i>	° <i>giró</i> (<i>giró de peu</i>) (REIG 1999)
<i>llaurar</i>	<i>llauró</i> ‘llaurada’
<i>llepar</i>	° <i>llepó</i> ‘llepada’
<i>mastegar</i>	° <i>mastegó</i>
<i>menejar</i>	° <i>menejó</i> ‘acció de menejar’ (DCVB)
<i>naixer</i>	<i>naixó</i> o <i>naixor</i> (fem.) (<i>Quina naixó de bolets!</i> ; RUAIX 1987: 41; <i>Naixors d’aigua disperses</i> , DECLC, s. v. <i>font</i>)
<i>netejar</i>	° <i>netejó</i> (masc.) (GULSOY 1993: 333)
<i>palpar</i>	° <i>palpó</i> ‘palpada’
<i>parar</i>	° <i>paró</i> ‘aturada’ (DCVB)
<i>piular</i>	° <i>piuló</i>
<i>plantar</i>	° <i>plantó</i>
<i>plegar</i>	<i>plegó</i> (fem.) ‘acte de plegar coses’ (DCVB); ‘recollida d’olives’ (DIEC1)
<i>rascar</i>	<i>rascó</i> (masc.) (DCVB, localitzat a València amb el sentit de ‘rascada’; entra, també, la forma femenina <i>rascor</i> , localitzada a l’Alta Ribagorça amb el sentit de ‘picor’)
<i>rebolcar</i>	° <i>rebolcó</i> (REIG 1999)
<i>calmar-se</i>	<i>recalmó</i> (masc.) ‘disminució brusca del vent’
<i>regar</i>	<i>regó</i> ⁶⁵
<i>regirar</i>	<i>regiró</i> ‘regirada’
<i>remugar</i>	° <i>remugó</i> ‘remugament’
<i>rentar</i>	<i>rentó</i> m. (DCVB) (usat a les Illes (<i>A cada rentó, un esquinçó</i>) i al País Valencià (REIG 1999: 576))

⁶⁵ El DLC3 remet *regó* a *regada*, i aquesta és definida com a ‘operació de regar, especialment la que és feta d’una vegada’. Hi ha també la frase feta *Aigua de pluja no quita regó* (GULSOY 1993: 341).

<i>ressopar</i>	<i>ressopó</i> (masc.) ⁶⁶
<i>retòrcer</i>	° <i>retorcilló</i> (-ill: aspectiu)
<i>salar</i>	<i>salaó</i> ‘fet de posar aliments en sal’
<i>saltar</i>	<i>saltiró</i> (-ir: aspectiu; un <i>saltiró</i> és un ‘salt petit’)
<i>salpicar</i>	<i>salpicó</i>
<i>tallar</i>	° <i>talló</i> ‘fet de tallar’
<i>tirar</i>	<i>tirassó</i> ‘estirada forta’ (DCVB; -ass augmentatiu)
<i>trencar</i>	° <i>trencó</i> ‘interrupció d’una processó’ (REIG 1999: 665)
<i>ventar</i>	<i>aventó</i> (masc.) (GULSOY 1993: 338)
<i>xafar</i>	val. <i>xafó</i> (masc.) ‘trepitjada’ (GD62)

La llista podria ser més llarga, afegint-hi substantius avui en desús:

[115] <i>defensar</i> o <i>defendre</i>	ant. <i>defensó</i> (<i>La defensó de la ciutat</i> ; Muntaner, <i>Crònica</i>)
<i>podar</i>	ant. <i>podó</i> (fem.) ‘podada’ (DCVB)
<i>tòrcer</i>	ant. <i>torçó</i> ‘fet de tòrcer’
<i>vèncer</i>	ant. <i>vençó</i> ‘fet de vèncer’
<i>fer</i>	ant. <i>faiçó</i> (fem.)
<i>oferir</i>	ant. <i>oferçó</i> (fem.)
<i>redimir</i>	ant. <i>re(e)mçó</i>

I verbs avui en desús, amb el corresponent el substantiu també en desús:

[116] ant. <i>fallir</i>	ant. <i>fallió</i> ‘el fet de fallar’
ant. <i>parer</i>	ant. <i>parçó</i> (fem.)
ant. <i>sormogollar</i>	ant. <i>sormogolló</i> ‘acció sormogollar, de submergir-se’ (DCVB)

En aquestes llistes s’hi podria afegir *lliçó*, relacionat antigament amb *llegir*, si bé avui no té el sentit de *lectura*.

Alguns dels mots que podrien formar-ne part són dubtosos; vegeu l’explicació etimològica que el GDLC dona per a *torró*:

“D’origen incert, probablement der[ivat] de *torrar*, amb sufix -ó d’acció; potser també der[ivat] de *terra* en el sentit de ‘terròs’, per comparació amb un conglomerat de terra, que donà en cat[alà] ant[ic] *terró*, *terronet*, amb assimilació de la -e- a la -ó-, afavorida pel verb *torrar*.” (GDLC)

Un cas semblant a *torró* és el del substantiu *trepmpó* (a les Illes, ‘amanida; plat fet d’enciam, tomaca, etc.’), relacionat amb el verb *trepmpar* (a les Illes, ‘amanir’). Pot ser que

---

⁶⁶ El verb *ressopar* està entrat als diccionaris amb el sentit de ‘sopar una segona vegada’, però a l’Ebre s’empra específicament per a voler dir ‘fer el ressopó’, en el sentit corrent de *ressopó* (‘menjada frugal havent sopat, a mitjanit, etc.’).

en origen fos el substantiu d'acció i efecte; però si fos així avui dia estaria lexicalitzat només en un dels sentits d'‘efecte’ (el plat resultant).

També tenim com a possibilitat *ploviscó*, substantiu d'acció i efecte de *ploviscar*; aquest mot tant pot ser un derivat obtingut per adjunció del sufix *-ó(n)* a *ploviscar* com un derivat del substantiu *plovisc* amb el sufix diminutiu *-ó(n)*. Gulsoy (1993: 224) posa en dubte que algun substantiu d'acció i efecte amb *-ó(n)* sigui deverbals, ja que els mots valencians *netejà*, *esclató*, *espentó* o *esquitó* es poden explicar per adjunció del sufix diminutiu *-ó(n)* als mots *neteja*, *esclat*, *espena* i *esquit*. Altres casos que l'autor ofereix com a dubtosos són *bufó* ‘remolí’ (de *buf*), i hi podríem afegir *rosegó* (de *rosec*).

Hem de fer notar, finalment, que hem trobat el substantiu femení *despullona* ‘escena de cinema en què una persona es despulla’ (*En aquesta pel·li hi ha moltes despullones*) (DCPopArg). Pel significat podem dir que és un substantiu d'acció i efecte. Però no creiem que hi hagi el mateix sufix analitzat aquí, ja que dóna un derivat femení marcat morfològicament (amb el morfema *-a*) i els mots femenins que tenen aquest sufix no marquen morfològicament el femení. L'origen del mot *despullona*, doncs, queda per resoldre.

Els substantius d'acció i efecte amb la variant *-or* —que Fabra (1956: 129) reporta com a sufix nominalitzador de verbs— són més coneguts per la totalitat de parlants:

[117] <i>abundar</i>	<i>abundor</i> (fem.) ‘el fet d'abundar una cosa’
<i>amar</i>	<i>amor</i> (masc. i fem.)
[<i>ard-</i>]	<i>ardor</i> (masc. i fem.) ‘el fet de cremar’ (cf. <i>ardent</i>)
<i>bellugar</i>	<i>bellugor</i> (fem.) ‘bellugarissa’
<i>bullir</i>	<i>bullor</i> (fem.)
[<i>caldre</i>]	<i>calor</i> (fem.) (cf. <i>calent</i>) (en valencià és masc., com en espanyol; J. J. Coderch, <i>Zèfir</i> , 10-10-2000)
<i>casar</i>	<i>casor</i> (fem.) ‘casera’
<i>clamar</i>	<i>clamor</i> (masc. i fem.) ‘el fet de clamar’
<i>conrear</i>	<i>conror</i> (masc. i fem.) ‘el fet de conrear’
<i>coure</i>	<i>coïssor</i> (fem.) ‘el fet de coure (una part del cos)’
<i>cremar</i>	<i>cremor</i> (fem.) ‘el fet de cremar, especialment dins el cos’
<i>desinflar</i>	<i>desinflor</i> (fem.) ‘el fet de desinflar-se’
<i>doldre</i>	<i>dolor</i> (masc. i fem.)
<i>escalfar</i>	<i>escalfor</i> (fem., però masc. a les Illes (GULSOY 1993: 326))
<i>esclatar</i>	<i>esclator</i> (fem.) o <i>esclató</i> (masc. i fem.) ‘el fet d'esclatar’ ⁶⁷
<i>esgarrijar</i>	<i>esgarrifor</i> (fem.) (tb. <i>esgarrijança</i> , <i>esgarriament</i>)
[<i>esplendir</i>]	<i>esplendor</i> (fem.) (cf. <i>resplendir~resplendor</i> (FABRA 1956: 129))
<i>esprémer</i>	<i>espremors</i> (masc. pl.) ‘tenesme’
<i>estrényer</i>	<i>estrenyor</i> (fem.)
[<i>estridir</i>]	<i>estridor</i> (masc. i fem.) (tb. <i>estricència</i> ; cf. <i>estrident</i>)
<i>errar</i>	<i>error</i> (masc. i fem.) ‘el fet d'errar-se’

⁶⁷ Forma pròpia de les Illes (DCVB). S'usa en el sentit d'‘enrabiada que agafa un infant’, fent servir *esclatar* en el sentit de ‘no poder contenir una persona la fúria i expressar-la de cop verbalment o amb una acció’. El diccionari Aguiló entra la locució *fer els esclatons* (els infants), amb masculí, però el DCVB reporta *esclató* femení usat per escriptors de les Illes.

<i>frisar</i> o <i>frissar</i>	<i>frisor</i> (fem.) o <i>frissor</i> (fem.) (tb. <i>frisança</i> o <i>frissança</i>)
<i>fulgir</i>	<i>fulgor</i> (masc. i fem.)
<i>gelar</i>	<i>gelor</i> (fem.)
<i>gemegar</i>	<i>gemegor</i> (fem.) ‘el fet de gemegar’
<i>granar</i>	<i>granor</i> (fem.) ‘acció de granar el cereal, de treure gra’
<i>gratar</i>	<i>grator</i> (fem.; segons el DCVB, emprat a l’Empordà amb el sentit de ‘gratera’)
<i>inflar</i>	<i>inflor</i> (fem.)
<i>llanguir</i>	<i>llangor</i> (fem.) ‘llanguiment’
<i>lluïr</i>	<i>lluïssor</i> (fem.) ‘el fet de lluir’
<i>ofegar</i>	<i>ofegor</i> (fem., però masc. a les Illes (GULSOY 1993: 329))
dial. <i>oldre</i> ‘fer olor’	<i>olor</i> (fem.) (cf. esp. <i>oler</i>) ⁶⁸
<i>picar</i>	<i>picor</i> (fem.) ‘el fet de picar’
<i>pudir</i>	<i>pudor</i> (fem.) ‘el fet de pudir’
<i>raspar</i>	<i>raspor</i> (fem.) ‘el fet de raspar’
<i>roncar</i>	<i>roncor</i> (fem.) ‘so ronc continuat’
<i>saber</i> ‘tenir gust’	<i>sabor</i> (masc. i fem.) ‘el fet de tenir gust’ ⁶⁹
<i>sentir</i>	<i>sentor</i> (fem.) (<i>Quina sentor!</i> , on <i>sentor</i> equival a ‘pudor’)
<i>suar</i>	<i>suor</i> (fem.) (només ‘efecte’: per a l’acció és <i>suada</i>)
<i>sufocar</i>	<i>sufocor</i> (fem.) ‘sufocació’ (DCVB)
<i>témer</i>	<i>temor</i> (masc. i fem.) ‘el fet de témer alguna cosa’
<i>tremolar</i>	<i>tremolor</i> (masc. i fem.) ‘el fet de tremolar’
<i>untar</i>	<i>untor</i> (fem.)
<i>valdre</i> [arrel: <i>val-</i>]	<i>valor</i> (masc. i fem.) ‘el fet de valdre’
<i>vigir</i>	<i>vigor</i> (masc. i fem.) ‘el fet de vigir’ (i altres sentits)
<i>voleiar</i>	<i>voleior</i> (RIERA 1993: 86)

4.2. Morfologia del sufix

4.2.1. Confluència històrica

Aquest sufix, des d’una perspectiva històrica, és una variant de *-ció(n)*. Avui dia,

---

⁶⁸ A Elx i la seva rodalia s’usa *oldre*. En aquesta comarca té dos usos. Primer, un ús absolut: es diu que *tal cosa ol* (en el sentit que fa pudor; per a dir que l’olor és bona es diu *fer bona olor*). I segon, un ús transitiu (sinònim d’*olorar*): *Un gos ol una gossa*.

⁶⁹ Antigament, el verb *saber* significava ‘tenir gust’ (com actualment en espanyol: *saber a rancio*). Aquest ús s’ha perdut, i només en queda alguna romanalla fraseològica, com ara *saber greu* (en tortosí i valencià, *saber mal*; a més d’alguna resta fossilitzada, com ara a la cançó popular *Què li darem en el noi de la mare que li sàpiga bo?*). Entre els derivats, a més de *sabor*, ha quedat *sabent* ‘amb gust fort’ (SOLÀ 1999: 239). Notem, també, l’existència d’*assaborir* (com altres casos: *enamorar*, *adolorir*, *envigorir*, *acalorar*, *olorar*, etc.). Sembla que, si avui dia s’usa *sabor*, és per influx de l’espanyol, segons es desprèn del testimoni de Riba (1999): “La primera vegada que sentírem en un anunci televisiu que la Coca-cola té *sabor* (mot que en català central és pronunciat, per part d’alguns, igual que el *sabó* de rentar) vàrem pensar que s’havien tornat boigs i que l’anunci tindria repercussions negatives per a la venda de la beguda, perquè tindria gust d’aiguera! En la realitat catalana no hi ha cap mestressa de casa que usi aquest substantiu en lloc de *gust*. És un mot literari, com en francès *saveur*. La iteració de l’anunci i la proximitat del *sabor* castellà han fet una bona feina de donar mal gust a la llengua.”

però, *-ó(n)* i *-ció(n)* s'han de considerar sufixos diferents, perquè es comporten de manera distinta. En tot cas, convé conèixer les vicissituds històriques del sufix *-ó(n)* per a entendre per què té la forma que té (amb *-r* i amb *-n*) i les particularitats del gènere del derivat que en surt:

“-ó, aplicat a radical verbal, era antigament *-aó*, i és el que queda del sufix llatí *-ATIONE* després de sofrir el desgast propi de la llengua popular. Es conserva en alguns derivats com *aceró*, *llauró*, *ofegó*, *regó*, que antigament eren femenins (*aceraó*, *llauraó*, *ofegaó*, *regaó*) i han tornat masculins per confusió amb els derivats en *-ó* de radical nominal [...]. Alguns s'han confós amb els noms abstractes en *-or* (*amor*, *dolor*, etc.), i d'aquí vénen formes com *inflor* (que antigament era *inflaó*, femení, del llatí *INFLATIONE*).” (MOLL 1968: 234)

L'estudi més complet sobre la història d'aquest sufix és el de Gulsoy (1993).⁷⁰ Segons aquest autor, la terminació llatina *-TIONE* dona, en català, *-zó(n)*; aquesta *z* es pronunciava africada ([dz]), fins que, passant per un so aproximant ([ð]), va arribar a caure; és així com tenim la forma *-ó(n)* (o *-aó(n)*, documentat antigament). El sufix *-ció(n)* es recuperaria més tard en àmbits formals (vers el segle XVI comença a agafar força), per a generar substantius d'acció i efecte del llenguatge científic i tècnic. L'entrada de *-ció(n)* contribuiria a fer desaparèixer el sufix *-ó(n)*, de manera que avui no és rendible (GULSOY 1993: 218-319). Per tant, i des del punt de vista diacrònic, es tractaria d'un cas de doble evolució, patrimonial i culta, no aplicada pas a dos mots (cas de *càtedra/cadira* o *dígit/dit*), sinó a un sufix (com, de fet, passa amb *-itz(ar)* i *-eig/ej(ar)*). El resultat actual és que en català tenim dos sufixos distints —un dels dos obsolet—, tot i que provinents d'una mateixa terminació llatina.

L'explicació històrica ens permet entendre l'al·lomorfa amb *-or*. El sufix en qüestió és, des del punt de vista fonològic, /on/, amb tonicitat, i s'hi aplica la regla de caiguda de nasal alveolar final, de manera que tenim, fonèticament, [o] en posició final absoluta. Aquesta solució fonètica és la mateixa que la del sufix *-or* en la majoria de dialectes (tots llevat del valencià), sufix que serveix per a nominalitzar adjectius (competint amb els sufixos *-itat* i *-es+F*): *magre* > *magror*, *blanc* > *blancor*, *boig* > *bojor*, etc. Així, doncs, tenim dos sufixos homòfons (*-ó(n)* i *-or*) que tenen un ús paregut (nominalitzen i permeten obtenir un substantiu abstracte), amb l'única diferència que s'adjunten a primitius distints (verb i adjectius, respectivament). La semblança ha fet que el sufix *-ó(n)* s'hagi revestit de la forma *-or* per contaminació, i que tinguem substantius d'acció i efecte amb *-or*. A tot això s'hi ha d'afegir que *-or* (el d'adjectius) ha mantingut una certa vitalitat —si bé actualment ha deixat de ser rendible a favor d'*-itat*—, mentre que *-ó(n)* va perdre la seva rendibilitat fa molt de temps, i aquest fet ha afavorit la substitució fonològica *n > r*. Així, per exemple, en el cas de *plegó*, el DCVB esmenta que el plural és *els plegons*, tot i que recull l'ús tradicional de *les plegors*. Com veurem, també, la confusió ha fet que alguns deverbals en *-or* expressin 'estat' més que no pas 'acció'; aquest conjunts de fets ens permet apuntar la possibilitat que hi hagi hagut una confluència total (semàntica, morfològica, categorial) entre *-ó(n)* (substantivador de verbs) i *-or* (substantivador d'adjectius). La semblança formal i semàntica d'alguns derivats és el camp idoni per a aquesta confluència. En efecte, tenim *calor* (en principi de verbal; cf. *calent*) i *caldor* (*Quina caldor quan passes davant d'este extractor!*, usat a les Terres de l'Ebre). Són

⁷⁰ En el cas espanyol, hi ha un estudi semblant de Monge (1977), que dona pràcticament la mateixa informació que Gulsoy.

mots semblants morfològicament que a més expressen conceptes molt propers. El mot *caldor* és un derivat de l'adjectiu antic *cald* 'calent'; aquest adjectiu el trobem fossilitzat en toponíma (*la Fontcalda*, santuari de la Terra Alta on hi ha una font d'aigua càlida) i també tenim el substantiu *calda* 'calor', segurament per habilitació de l'adjectiu en forma femenina (tal com tenim *fosca* 'foscor', *fresca* 'frescor', *fred* 'fredor', etc.). Un cas semblant és la família d'*estrènyer*: d'aquest verb tenim el substantiu *estrenyor* 'qualitat d'allò que estreny' (*L'estrenyor d'aquest vestit m'impedeix respirar*); del seu participi de passat, *estret* —sentit com a adjectiu avui dia—, tenim *estreter* 'el fet de ser estret'.

4.2.2. Pronúncia de la *bategant final*

Pel que fa als dialectes que no pronuncien les *-r* finals d'infinitius i altres mots (tots els parlars llevat del valencià), en el cas dels substantius d'acció i efecte amb *-or* hi trobem un tractament desigual. Els mots que són tradicionals fan caure la *-r* (*calor* [ka'lo], *olor* [o'lo]), mentre que els que tenen un regust literari solen mantenir la pronúncia de la *-r* (*honor* [on'or], *amor* [am'or], *sabor* [sa'βor],⁷¹ *vigor* [bi'γor], etc.). En el cas de *temor* es pronuncia la *-r* en central (perquè sembla un mot recuperat), mentre que en tortosí es pronuncia sense *-r* (perquè és un mot tradicional i s'hi ha usat de sempre).

4.2.3. Gènere dels derivats

Pel que fa al gènere, els mots amb *-or* (*amor*, *vigor*, *gelor*) són només substantius femenins, bé que, segons els diccionaris, aquets mots són tan masculins com femenins.

Al seu torn, els mots amb *-ó(n)* poden ser de qualsevol gènere; així, *salpicó* és només masculí, *naixó* és només femení i *regó* té doble gènere. En qualsevol cas, les formes valencianes actuals són exclusivament masculines.⁷²

4.3. Morfologia de la base

4.3.1. Forma de la base

Com es pot veure en els exemples, la base a la qual s'adjunta el sufix *-ó(n)/-or* és l'arrel verbal (sense vocal temàtica, doncs). Així, de *tremolar* tenim *tremolor*; de *suar* tenim *suor*; de *nàixer* tenim *naixó*; de *capbussar-se* tenim *capbussó*; etc. En els

---

⁷¹ Riba (1999) esmenta que *sabor* "en català central és pronunciat, per part d'alguns, igual que el *sabó* de rentar".

⁷² Fins i tot hi ha vacil·lació: el DLC3 entra *regó* com a masculí (a les Terres de l'Ebre es diu així: *Avui farà un bon regó*), mentre que el GDLC l'entra amb doble gènere. Aquesta vacil·lació és semblant a la que hi ha a *plegó/plegor* (DCVB). A més, algunes de les formes que el diccionari recull com a només femenines, a les Illes solen ser masculines.

altres sufixos (ja vistos o que veurem tot seguit) es veu que la base a la qual s'adjunta el sufix sol contenir la vocal temàtica (l'excepció és *-ur+F* i algun altre sufix poc usual); per tant, podem concloure que, en aquest punt, el sufix *-ó(n)/-or* té un comportament especial.

Amb tot, hi ha algun cas en què això no és així:

[118]	<i>salar</i>	<i>salaó</i> (fem.)
	<i>defallir</i>	<i>defallior</i> (fem.)
	<i>bonir</i>	<i>bonior</i> (fem.)
	<i>xollar</i>	<i>xollaó</i> (fem.) (DCVB; localitzat al Pla d'Urgell)

Sembla que antigament hi havia la vocal temàtica a la base; així, a l'entrada *salpicó* del GDLC hi ha l'explicació etimològica que diu que prové de l'antic *salpicaó*. Gulsoy (1993: 315-316) fa veure que el mot femení *tardor* 'primavera d'hivern' és un substantiu d'acció i efecte derivat de *tardar*, i que s'ha recollit la variant *tardaó* en parlar occidentals, amb vocal temàtica. Aquesta romanalla ens il·lustra sobre el procés: la vocal temàtica va acabar desapareixent d'aquests substantius d'acció i efecte (potser per contacte de dues vocals⁷³). El mateix autor ofereix molts altres casos antics amb manteniment de la vocal temàtica.⁷⁴

[119]	<i>clavar</i>	<i>clavaó</i> o <i>clavasó</i>
	<i>estimar</i>	<i>estimaó</i>
	<i>fangar</i>	<i>fangao</i>
	<i>guarir</i>	<i>guarió</i> (masc.) (GULSOY 1993: 343)
	<i>inflar</i>	<i>inflao</i> (avui <i>inflor</i>)
	<i>llaurar</i>	<i>llauraó</i>
	<i>menar</i>	<i>menaó</i> o <i>menasó</i>
	<i>ofegar</i>	<i>ofegaó</i> o <i>ofegasó</i> (avui <i>ofegor</i>)
	<i>parar</i>	<i>paraó</i> 'parany'
	<i>pelar</i>	<i>pelaó</i> 'acte de pelar-se les celles'
	<i>regar</i>	<i>regasó</i> (avui <i>regó</i> , d'ús dialectal)
	<i>segar</i>	<i>segaó</i> (grafiat <i>segahó</i>)
	<i>tremolar</i>	<i>tremolaó</i>

Dos casos curiosos que reforcen aquesta teoria són *lloar* i *afegitó*. El primer és el substantiu d'acció i efecte de *lloar* (que també pot ser *lloa* i *lloança*), que presenta un forma del tot irregular explicable només per reducció fonètica:

[120] *lloar* > *lloar > *lloar*

⁷³ Segons Gulsoy, el mot *tardaó* es pronuncia, en ribagorçà i pallares, *tardauó* o *tardagó*, amb antihiàtica.

⁷⁴ En aquests exemples, la *-s-* també pot ser *-z-*, que segurament equival al so [ð]. El procés històric és el següent: primer cauria *-s-* i després cauria la vocal temàtica.

en què el segment fonètic [oao] es redueix a [ao]. Aquesta hipòtesi es referma quan es compara amb la forma espanyola, *loor*, reducció de *loaor*.

Pel que fa a *afegitó*, s'ha de dir que ens trobem davant d'una forma que, malgrat que és irregular, presenta una vitalitat inusitada (al costat del derivat *afegiment* i del participi habilitat *afegit*) per a designar 'allò que s'afegeix'. La morfologia d'*afegitó* es pot explicar com el participi *afegit* amb el sufix diminutiu *-ó(n)*, possibilitat que és plausible perquè el terme en qüestió sol aportar un matís de 'petitesa' (*un afegitó a un text* és un 'un petit text afegit a un text'); però en aquest cas la dental seria sonora, atès que el morfema de participi de passat és /d/ (cf. *afegida*). En conseqüència, definim la morfologia d'*afegitó* com a *afegi-* +*-ó(n)*, amb *-t-* com a interfíx (cf. *cafè* > *cafetera*).

4.3.2. Relació amb verbs no primitius

Alguns d'aquests derivats provenen de verbs primitius inexistents (presumiblement, perquè es van perdre); per això els verbs amb els quals es relacionen són igualment derivats per prefixació, cosa que fa que la relació sigui aparentment irregular:

[121]	<i>furor</i>	<i>enfurir</i> o <i>enfurismar</i>
	<i>sopor</i>	<i>ensopir-se</i>
	<i>terror</i>	<i>aterrir</i> o <i>terroritzar</i>

4.3.3. Sufix augmentatiu -iss

Notem les formes *coïssor* (de *coure*, en el sentit de 'produir una sensació dolorosa anàloga a la d'una cremada') i *lluïssor* (de *lluïr*, en el sentit de 'reflectir la llum'), tots dos només femenins. En aquest cas hi ha un sufix aspectiu, *-iss*, que afegeix al terme un matís tirant a augmentatiu. Podria ser, també, que fes en part la funció d'interfíx; és a dir, que permeti la unió del sufix *-or* a bases fonològicament simples com són [co-] i [llu-]. Hi ha un altre cas amb sufix aspectiu augmentatiu: *picassor*, amb *-ass*, que és una 'picor exagerada'.⁷⁵

4.4. Semàntica

Duarte & Alsina (1986: 108) especifiquen que aquest sufix designa sobretot l'efecte, especialment si és de tipus sensorial. Tanmateix, hi ha força casos en què expressa netament l'acció, com *capbussó*, *recalmó* 'disminució brusca del vent', *fregons de mans*, etc. Per tant, podem considerar que aquest sufix té per funció crear substantius

---

⁷⁵ El DET (1996: 249) especifica, sobre *coïssor*, que la forma que pertocaria és *coiçó*. La /r/ final l'explica per reinterpretació.

d'acció i efecte (és a dir, crea el substantiu d'acció i automàticament el mot creat serveix per a expressar l'efecte [veg. cap. *Delimitacions conceptuals i metodològiques*]); i que, en el procés de fossilització del sufix, els derivats que han romàs s'han lexicalitzat en alguns casos per a designar només un 'efecte' (hi ha hagut una concreció semàntica).

Aquesta fossilització del sufix (que ha implicat moltes lexicalitzacions dels derivats indicant només 'efecte') i la confluència morfològica i semàntica entre el sufix substantivador de verbs *-ó(n)* i el sufix substantivador d'adjectius *-or* ha fet que alguns mots formalment deverbals en *-ó(n)/-or* expressin estats, com si fossin deadjectivals (com ho és *fredor* 'estat en què es troba hom o una cosa quan la temperatura és baixa'):

- [122] *amor* 'estat en què es troba algú quan ama algú altre'
bullor 'estat en què es troba un líquid quan bull'
calor 'estat en què es troba algú quan la temperatura és molt alta' (verb antic *caldre* 'fer calor; cf. *calent*)
dolor 'estat en què es troba algú quan ha patit un atac, un dany, etc.'
escalfor 'estat en què es troba algú o una cosa quan la temperatura és mitjanament alta'
estrenyor 'estreter, estat en què es troba algú o una cosa quan s'estreny'
gelor 'estat en què es troba algú o algú quan la temperatura és molt baixa'
inflor 'estat en què es troba algú o una cosa quan s'ha inflat'
temor 'estat en què es troba algú quan tem algú o una cosa'
valor 'estat en què es troba una cosa quan hom considera que val alguna cosa'
vigor 'estat en què es troba una disposició, una llei, etc. quan es considera que vigeix'

Considerem que, en aquest procés de translació semàntica, el significat d'efecte s'ha concretat en 'estat en què es troba algú o una cosa per efecte d'una acció', amb la influència dels substantius abstractes deadjectivals en *-or*.

En alguns parlars (lleidatà, tortosí, tarragoní) s'empra la variant *-or* (que dona només noms femenins sense marca de gènere) per a expressar el matis de 'continuïtat' en l'acció o d'augmentativitat, per oposició a altres substantius d'acció i efecte que només indicarien precisament 'acció' i 'efecte' sense cap altre matis:

- [123] *bullor* (fem.) 'el fet de bullir molt' (per oposició a *bull* i *bullida*)
gelor (fem.) 'fet de patir molt fred'
gemegor (fem.) 'el fet de gemegar molt, el fet de gemegar contínuament' (per oposició a *gemec*, que és un de sol)
inflor (fem.) 'el fet d'haver-hi una gran inflada'

(Aquest és, potser, l'únic ús operatiu avui dia; més avall en parlem.)

Pel que fa als derivats que es van crear antigament i han perviscut fins avui, en alguns casos també hi ha hagut especialització semàntica. Així, *granor* s'aplica específicament als cereals i *plegó* s'aplica al cas de les olives i altra fruita menuda (com les garrofes). En aquesta especialització semàntica destaca el fet que un derivat amb el sufix *-ó(n)* pot designar l'acció feta d'un cop' (l'ús de *regó* en tortosí: 'regada de cop')

i/o 'executada ràpidament o pel damunt' (això és, amb el tret [+IMPERF]), tal com agluns diccionaris reporten respecte a l'ús valencià (GULSOY 1993: 333):

“**plegó** Plega d'una collita de garrofes, olives, etc., especialment considerant l'acció de plegar en una sola vegada; plega ràpida, plega menuda.” (DRim)

“**espolsó** [...] una espolsada ràpida i lleugera, o en una sola passada” (DECLC, vol. VI)

Un darrer aspecte a tenir en compte és que pot fer referència a un subjecte múltiple. Així, tenim *naixó de bolets* (RUAIX 1987: 41) i *voleior* (RIERA 1993: 86: especifica que és de 'col·lectius').⁷⁶

4.5. Ús

Aquest sufix és molt poc rendible. Segurament antigament ho era més; així es desprèn de la lectura d'aportacions com les de Gulsoy (1993), Duarte & Alsina (1986: 108), Ruaix (1987: 41) o Reig (1999); sense una productivitat alta de la regla d'aquest sufix, no tindríem avui, en parlars diversos, una llista de derivats com les reportades adés. El fet que aquest sufix fos més rendible antigament explica que el trobem en molts verbs tradicionals, sobretot del camp semàntic agrícola i de feines tradicionals (RUAIX 1987: 41). (És clar que el trobem també en altres camps semàntics: però el moment de màxima productivitat d'una regla també implica, quan aquesta regla deixa de ser productiva, que quedin retratats —si se'n pot dir així— el tipus de verbs més usuals durant aquella època. I és evident que els verbs del llenguatge agrícola tenien més presència en la llengua ahir que avui.) D'altra banda, la seva extensió geogràfica devia ser prou general: a banda dels derivats en *-ó(n)* que es documenten a les Illes, al País Valencià i a les Terres de l'Ebre, Gulsoy (1993) dóna compte de *tardagó* a la Ribagorça i al Pallars i *gran(a)ó* a la plana de Vic i a la Segarra, cosa que demostra que devia tenir una extensió territorial prou gran (tot el domini lingüístic?).

Amb tot —com hem apuntat—, en alguns parlars encara és habitual emprar aquest sufix (concretament, la seva variant *-or*, que dóna noms femenins) per a crear substantius d'acció i efecte amb un matís de continuïtat o augmentativitat. Els derivats antics no tenen per què incorporar necessàriament aquest matís (encara que també ho poden fer: *naixó de bolets*; a vegades ho amb el plural: *fregons de mans*).

A més, sembla que al País Valencià —si més no en les comarques centrals, és a dir, a la regió muntanyosa entre la plana de València i la Ribera, d'una banda, i les comarques de l'extrem sud, de l'altra—, aquest sufix ha permès crear mots nous fins fa molt poc.

---

⁷⁶ En el cas de *naixó* el complement del nom és el subjecte del verb primitiu (*Els bolets neixen després de ploure > La naixó de bolets després de la pluja*). Aquest ús contrasta amb el que veiem a l'antic *vençó*, on el complement del nom és el complement del verb primitiu (*Aquil·les vencé Hèctor davant Troia > La vencó d'Hèctor*). Els exemples del DLC3 són il·lustratius: *Posar en vencó l'enemic. Haguda vencó dels sarraïns. La victòria dels uns, la vencó dels altres*.

4.6. El sufix *-ó(n)* en construccions adverbials

El sufix *-ó(n)* ocorre en una construcció de natura adverbial, acompanyat de la preposició *a* o *de* i amb el derivat en plural, que indica la manera de moure's. És una construcció prou usual, de manera que es pot considerar que, en aquest context, no és un sufix residual. Diversos autors han donat compte d'aquest ús; en aquestes aportacions, però, sembla com si se'l considerés un sufix distint del que veiem a *capbussó* o *regó*:

“Notem l'ús de la terminació *ons* en un cert nombre de locucions adverbials: *a bocons*, *a borbollons*, *a forfollons*, *a rebolcons*, *a reculons*, *a rodolons*, *a rossegons*, *a tomballons*, *a trompons*, *de genollons*.” (FABRA 1956: 141)

“**-ons** D'una alteració d'ús de noms llatins amb plural *-ones*, del sufix expressiu del llatí vulgar *-o*, *-onis*, paral·lel al sufix d'adjectius en *-us*, que designà trets personals en sobrenoms derivats de noms d'objecte (*manducus* / *manduco*, *-onis*, *manducones* 'fartaner'; *strabus* / *strabo*, *-onis*, *strabones* 'guenyo') i en derivats de verbs (*bibere* / *bibo*, *-onis*, *bibones* 'borratxo'; *gluttire* / *glutto*, *-onis*, *gluttones* 'golafre'). Locucions adverbials modals, a partir de substantius i verbs: *a bocons*, *a borbollons*, *a forfollons*, *a palpons*, *a rebolcons*, *a reculons*, *a rodolons*, *a rossegons*, *a trompons*, *d'amagatons*, *de genollons*, *de tomballons*.” (BRUGUERA 2006: 288-289)

“Mitjançant el sufix **-ons** i una preposició formem LOCUCIONS ADVERBIALS DE MANERA, com *a bocons* (de *boca*), *a trompons*, *de genollons*, *a borbollons* (de *borbollar*), *a forfollons*, *a palpons*, *a rebolcons*, *a reculons*, *a rodolons*, *a rossegons*, *a tomballons* (o *de tomballons*).” (RUAIX 1987: 63)

“-ONS Trobem aquesta terminació —que deu provenir, com el sufix *-ó* aspectiu en català, del llatí *-one*— en diverses locucions adverbials de manera amb una notable vitalitat sobretot en usos col·loquials a partir de substantius —tot i que, encara que hi hagi a la base un radical substantiu, potser es tracta més aviat de lexemes verbals, com *agenollar*, cf. *DECLC*, s. v. *genoll*— o verbs: *a bocons* —ja a la fi del segle XIII— (també *bocavallons*, compost parasintètic), *a genollons* i *de genollons* —ja en Ramon Llull—, *a rebolcons*, *a borbollons*, *a reculons* i *de reculons* (també *a recules* —i *a rerecules* i *de recules*—), *d'amagatons* (i també *d'amagatejons* i *d'amagatotis* i *d'amagatotes*), etc.” (DUARTE & ALSINA 1986: 134)

A diferència del que sembla desprendre's de les citacions anteriors, creiem que és un sufix substantivador i no pas adverbialitzador (és a dir, permet obtenir substantius d'acció i efecte a partir de verbs); i que es pot considerar el mateix sufix que veiem a *capbussó*. En efecte, pot haver-hi alguns mots que, tot i aparèixer generalment en la construcció adverbial, també poden aparèixer en altres contextos, on es veu clarament que és un substantiu d'acció i efecte (encara que apareguin en plural, perquè expressen que l'acció es fa unes quantes vegades). Així,

- El mot *tomballons* 'fet de tombar unes quantes vegades' pot usar-se en un context com *Els tomballons que feia eren pròpies d'un nadó*.

- El mot *rodolons* ‘fet de rodolar unes quantes vegades’ pot usar-se en un context com *Va fer uns quants rodolons per terra*. A més, la frase feta *Fer una cosa a empentes i rodolons* ‘aconseguir fer-la amb dificultats, amb recursos de tota mena, superant dificultats’ conté la mateixa estructura (una preposició *a* i el mot *rodolons*), però al costat d’*empentes*, que és clarament un substantiu d’acció i efecte, no format amb el sufix *-ó(n)*.

Alhora, hi ha mots que els diccionaris consignen clarament com a substantius i que poden ocórrer en tota mena de contextos, però que també ocorren en la construcció adverbial que tractem. Així,

- El mot *capbussó* ‘fet de capbussar-se’ es pot trobar en frases com *Va fer uns quants capbussons dins l’aigua*; però també en la construcció adverbial assenyalada, com ara: *Encara que haguéssim de navegar a capbussons, entre dues aigües, arribaríem a port* (Joaquim Ruyra, *Pinya de rosa*); *S’aterra el castell d’homes, del puig de puigs que alçaren amb los blocs, en horrible cascada a capbussons; de cel amunt a terra, de terra a mar tombaren* (Jacint Verdager, *Atlàntida*).
- El mot *saltiró* ‘petit salt’ (com hem vist, el sufix *-ir* pot considerar-se un diminutiu) es pot trobar en frases com *Va fer uns quants saltirons*; però també en la construcció adverbial assenyalada, com ara: *Cau l’aigua a saltirons pel desnivell de les muntanyes entre moltes i falgueres* (<<http://www.poesiaula.blogspot.com>>, gener del 2006); *Es van examinar l’un a l’altre llarga estona, movent-se a saltirons cap als costats* (<<http://www.escriptors.cat/autors/capdevilall>>, gener del 2006); *Però en aquest país la gent només aprèn a saltirons* (<<http://www.racocatala.cat/forum/llegir.php?idf=7&fil=1082&pag=1>>, gener del 2006); *Llavors els editors, seguint a saltirons el curs de l’espiral, podran apostar per productes ratificats* (Avui, 16-12-2004); *M’ha portat gairebé arrossegant-me a saltirons fins a Can Ca, sense aturar-nos per res* (<<http://www.badosa.com/bin/obra.pl?id=n146>>, gener del 2006).
- Els diccionaris indiquen que *batzegada* és un substantiu d’acció i efecte, però el DCVB recull, a més, l’expressió *a batzegades* ‘a cops i empentes, amb violència o poc mirament’.
- El DCVB recull l’expressió *a reculons* o *de reculons* (definit com ‘a recules’), però posa aquesta expressió com una subentrada de l’entrada *reculó*. El DCVB indica que *reculó* significa ‘reculada’, i dóna com a alternativa espanyola *reculón*. Igualment, el DIEC2 —i això és una novetat respecte el DIEC1— recull l’expressió *de tomballons*, però com a subentrada dins de l’entrada *tomballó*, que remet, en la seva primera accepció, al mot *tomb* (per tant: *Va fer un tomb* pot ser *Va fer un tomballó*). Finalment, el DCVB entra *regiró*, amb aquesta definició: “Acció i efecte de regirar, de fer canviar de direcció”; i l’exemple que posa és *Veu baylar sos companyons, / tot esquiu a regirons* (de les *Cobles de la divisió del Regne de Mallorca*, de fra Anselm Turmeda, 1398). S’hi pot afegir que la preposició *a* o *de* pot ser substituïda molts cops pel verb *fer* en gerundi: *Moure’s a rodolons* també

pot ser *moure's fent rodolons*; idènticament, *avançar a trompicons* i *avançar fent trompicons*; etc.

Per tant, podem dir que els substantius obtinguts amb el sufix *-ó(n)* s'usen per a crear locucions adverbials amb una estructura concreta. La fórmula seria:

[124] [PREP + [[...]V + *-on+PL*]SUBST[+ACC]]LOC ADV

La llista de casos que hem recollit és la següent:

- [125] *d'amagatons* 'd'amagat, amagant-se'⁷⁷
a bocons 'panxa avall' (segons el DECLC, vol. VI, pàg. 286, en realitat *a abocons*)
a borbollons 'a borbolls'
a forfollons 'a munts, a borbollons' (*Entren i surten a forfollons*), relacionat amb el verb *forfollar* 'regirar, remenar'
a palpons '(moure's, avançar) ajudant-se de les mans per a resseguir el camí i evitar caure' (DIEC1; REIG 1999: 27)
a rebolcons 'donant tombs per terra, rebolcant-se'
a (o de) reculons 'reculant, a recules'
a rodolons 'rodolant' (*Van anar a rodolons rostos avall*)
a rossegons 'arrossegant-se' (*La canalla van a rossegons per terra*)
a saltirons 'saltant'
a (o de) tomballons 'tomballant' (*Van anar de tomballons per terra*)
a trontollons (REIG 1999: 32) (*Sent que per l'escala baixen uns nens a trontollons*, Ernest Martínez Ferrando, *Primavera inquieta*, 1926; *Vaig caminar a trontollons un quant temps més*, Carles Riba, *Històries extraordinàries*, 1915)

L'ús tan corrent d'aquesta construcció adverbial ha permès que el sufix *-ó(n)* (sempre aplicat a aquesta construcció adverbial) també pugui adjuntar-se a un primitiu que no sigui un verb; per tant, n'ha eixamplat la disponibilitat:

- [126] *de bocavallons* 'boca avall'
a culastrons 'arrossegant-se de cul' (REIG 1999: 22)
a (o de) genollons 'arrossegant els genolls'
a trompons 'en gran abundància' (segons el GDLC, té com a primitiu *trompa*)⁷⁸
de turmellons 'caminant de tort en tort, amb perill de perdre l'equilibri' (DCVB; localitzat a Menorca; el primitiu és *turmell*)
a trompons 'en gran quantitat' (*Tenia diners a trompons*)

⁷⁷ Ruaix separa *d'amagatons* de la resta perquè el considera un derivat de *d'amagat* (la resta derivarien d'un verb o d'un nom).

⁷⁸ A més, el DCVB indica que existeix la variant *a trumfons* a Sóller (Mallorca).

a trompellons (REIG 1999: 32)⁷⁹

Encara que, generalment, en aquesta construcció adverbial, el derivat té forma plural, també n'hi ha algun cas en singular: *mirar de refiló*, relacionat amb *refilar* 'mirar de biaix'.

Quant a la preposició que apareix en aquestes construccions, sol ser *a*. Tot i amb això, també hi pot anar *de*, com es veu a *d'amagatons*, *de turmellons* i *de bocavallons*. En algun cas hi ha la doble possibilitat (*a/de reculons*, *a/de tomballons*, *a/de genollons*).⁸⁰

Diguem, finalment, que amb aquest mateix valor hi ha el sufix *-ent+F+PL*, encara que el trobem en menys casos: *a les palpentes* 'palpant' i *d'esquitllentes* '(moure's) esquitllant-se' i '(veure o mirar) de biaix, de gairell' (per a tots dos significats també es pot dir *d'esquitllada* i per al segon significat també es pot dir *d'esquitllèbit*).

5. El sufix *-atg*⁸¹

5.1. Aproximació

El sufix *-atg* permet obtenir substantius d'acció i efecte incorporant el matís d'operació tècnica'. Atès aquest atribut semàntic, és un sufix que trobem en terminologia tècnica:

[127]	<i>asfaltar</i>	<i>asfaltatge</i>	<i>Faran l'asfaltatge de la carretera nova</i>
	<i>blocar</i>	<i>blocatge</i>	<i>El motor ha patit un blocatge</i>
	<i>blindar</i>	<i>blindatge</i>	<i>El blindatge dels càrrecs</i>
	<i>calibrar</i>	<i>calibratge</i>	<i>Fem el calibratge dels instruments</i>

---

⁷⁹ Significa 'de forma insegura, entropessant, oscil·lant, vacil·lant, a sacsejades, amb perill de perdre l'equilibri'. Exemples: *Me'l vaig trobar borratxo com un dolçainer, caminant a trompellons i pegant venciades* (exemple extret de Reig (1999)); *Ara des de la distància dels anys no sé encara els motius, he anat, com es sol dir per les meues contrades, "a trompellons". Al principi els bacs eren més freqüents, després a poc a poc comencí a apredre l'equilibri* (<http://joanvlc.blogspot.com/2005_03_01_archive.html>).

⁸⁰ El GDLC i el DIEC1 només entren *a reculons*, però el DIEC2 i Duarte & Alsina (1986) recullen *a reculons* i *de reculons*. Igualment, el GDLC i el DIEC2 només entren *de tomaballons*, però Ruaix (1987) recull *a tomballons*.

⁸¹ Hi ha diversos sufixos *-atg* (FREIXA & SOLÉ 2000; RULL 2004, cap. I). A banda del que permet obtenir substantiu d'acció i efecte a partir de verbs, tenim el sufix col·lectivitzador (sinònim del sufix *-am*: *cadiratge*, *modulatge*, *brancatge*, *etiquetatge*, *fullatge*, *quilometratge*, etc.); el que antigament indicava 'impost' (*pontatge* 'impost que es pagava per passar un pont', *portatge* 'impost que es pagava per passar per una porta', *barcatge* 'impost que es pagava per amarrar una barca', etc.); i el que designa un 'estat d'una persona en relació amb una altra' (*maridatge*, *aprenentatge*, etc.) —que analitzem en aquest treball perquè pot confluir amb el primer—, que ha permès que tinguem alguns noms d'oficis (l'antic *guardanatge* 'ofici de guardià', *ferretatge* 'ofici de ferrer' (DCVB, localitzat a Mallorca), *corretatge* 'ofici de corredor de borsa', etc.).

<i>compostar</i>	<i>compostatge</i>	<i>Una planta de compostatge</i>
<i>cuidar</i>	<i>cuidatge</i> (VInferm)	<i>El cuidatge dels malalts</i>
<i>decapar</i>	<i>decapatge</i>	<i>He de fer el decapatge del vernís</i>
<i>doblar</i>	<i>doblatge</i>	<i>Un doblatge del film molt ben fet</i>
<i>equilibrar</i>	<i>equilibratge</i>	<i>L'equilibratge de les rodes</i>
<i>greixar</i>	<i>greixatge</i>	<i>Fem el greixatge de les rodes</i>
<i>marcar</i>	<i>marcatge</i>	<i>El marcatge de la plantació</i>
<i>mesurar</i>	<i>mesuratge</i>	<i>El mesuratge de l'audiència</i> (Joan Oliver, <i>Avui</i> [Opinió], 30-12-2005)
<i>modelar</i>	<i>modelatge</i>	<i>L'assignatura de modelatge (estudis d'art)</i>
<i>muntar</i>	<i>muntatge</i>	<i>El muntatge de l'espectacle ha sigut costós</i>
<i>recautxutar</i>	<i>recautxutatge</i>	<i>El recautxutatge de pneumàtics</i>
<i>reciclar</i>	<i>reciclatge</i>	<i>Dur a terme accions de reciclatge</i>
<i>refinar</i>	<i>refinatge</i>	<i>El refinatge del petroli</i>
<i>rodar</i>	<i>rodatge</i>	<i>El rodatge d'un film</i>
<i>virar</i>	<i>viratge</i>	<i>El viratge d'una barca; El viratge cap a tons ataronjats d'aquest vi negre</i>
<i>xifrar</i>	<i>xifratge</i>	<i>S'ha de fer un xifratge abans d'enviar les dades</i>

Els derivats són masculins. Tanmateix, existeix *estatja* (femení) 'dret d'estar-se en un lloc per part del senyor feudal' (GDLC), que es pot posar en correlació amb *estatge* (masculí) 'a Mallorca, dret d'estar-se en un lloc un familiar per testament' (GDLC); es pot considerar que *estatja* és un derivat d'*estatge* per pseudoflexió.

S'ha de precisar que hi ha un sufix *-atg* que designa l'«estat relatiu a' o la 'condició' d'una persona en el camp de les relacions familiars o de l'organització laboral.⁸²

[128] RELACIONS FAMILIARS

prometre's   *prometatge* 'estat dels qui són promesos'

[129] RELACIONS LABORALS

aprenent   *aprenentatge* 'estat de qui és aprenent'
mosso   *mossatge* 'estat de qui és mosso'
esclau   *esclavatge* 'condició d'esclau' (tb. *esclavitud*)
fadrí   *fadrinatge* 'condició de fadrí (d'un ofici)'⁸³
mestre   *mestratge* 'estat del qui és mestre'

⁸² El GDLC —que és primer diccionari general català que inclou sufixos en el seu nomenclàtor— recull el sufix *-atg* (en aquest diccionari, transcrit “-atge”) i el defineix, entre altres sentits, com a ‘acció i efecte de’ (acc. 4). Els exemples que dona són *engranatge* i *prometatge*; però *engranatge* és definit com un ‘sistema’ i *prometatge* com un ‘estat’ i ‘el temps que dura aquest estat’.

⁸³ La definició del GDLC (s. v. *fadrí*, acc. 2) és: “1 Operari que ja ha passat l'aprenentatge del seu ofici, però que encara no n'és mestre. *Fadrí fuster, fadrí manyà, fadrí paleta*. 2 Grau de l'organització gremial superior a l'aprenent i inferior al mestre. Se l'anomenava també *oficial, jove* o *companyó*.”.

<i>perit</i>	<i>peritatge</i> 'condició del grau de perit'
<i>interí</i>	<i>interinatge</i> 'condició d'interí'
<i>procurador</i>	<i>procuradoratge</i> 'càrrec de procurador'
<i>emèrit</i>	<i>emeritatge</i> 'situació d'un professor universitari jubilat que manté els atributs' ⁸⁴

[130] RELACIONS SOCIALS

<i>esclau</i>	<i>esclavatge</i>
<i>llibertí</i>	<i>llibertinatge</i>
<i>mecenes</i>	<i>mecenatge</i>

Aquests mateixos mots en general també expressen el 'temps' que s'està en aquella determinada condició per translació semàntica. Així, *aprenentatge* vol dir 'temps que dura l'aprenentatge'; *parteratge* vol dir 'temps que està en llit una dona a punt de parir'; etc.

En alguns casos, els derivats que expressen 'condició' han confluït amb els que expressen 'acció', perquè hi ha un verb entremig que es pot percebre com a primitiu del substantiu d'acció i efecte:

[131] <i>aprenentatge</i> 'acció d'aprendre'	<i>El procés d'aprenentatge d'un infant</i>
<i>guiatge</i> 'acció de guiar'	<i>El guiatge de Mahoma</i>
<i>peritatge</i> 'acció de peritar'	<i>El peritatge és car</i>
<i>arbitratge</i> 'acció d'arbitrar (un plet)'	<i>Se sotmeten a l'arbitratge del tribunal</i>

El cas més conegut és *aprenentatge*, que avui dia, per a molts parlants, significa 'acció i efecte d'aprendre' i 'temps d'aprendre', però no pas 'condició d'aprenent'. La base a la qual s'ha adjuntat el sufix *-atg* és *aprenent* (participi de present d'*aprendre*). Hi ha prou semblança formal i prou analogia semàntica entre *aprenentatge* i *aprendre* perquè es pugui interpretar que *aprenentatge* és el substantiu d'acció i efecte d'*aprendre*. En els altres casos (*peritatge*, *guiatge* i *arbitratge*) es pot considerar directament que el primitiu és el verb, i que el sufix *-atg* és el que permet obtenir substantius d'acció i efecte a partir de verbs.

5.2. Morfologia del sufix

5.2.1. La vocal final *-e*, epèntesi

La forma fonològica subjacent d'aquest sufix és /adʒ/, amb tonicitat. La vocal final es pot considerar una epèntesi, presumiblement per a mantenir la sonoritat.

---

⁸⁴ Terme posat en circulació l'1-7-2004 a la Universitat Autònoma de Barcelona (informació facilitada pel Gabinet de Llengua Catalana de l'esmentada universitat).

- [132] *muntatge*   occ. [mon'tadʒe]   or. [mun'tadʒə]
xifratge   occ. [tʃi'fradʒe]   or. [ʃi'fradʒə]

Considerem que l'epèntesi és per a mantenir la sonoritat perquè no és clar que es tracti d'una epèntesi per a resil·labificar. És possible sil·labificar el segment /dʒ/ en posició final, tot ensordint-lo (seguint una altra regla fonètica del català; cf. *sondeig* [son'detʃ] o [sun'detʃ]). Per tant, podria ser *aprenentatx*, *reciclatx*, *muntatx*, etc. Per aquesta raó considerem que l'epèntesi té per funció conservar la sonoritat (deixem estar els parlars que ensordeixen, com ara el barceloní o el valencià apitxat: hi ha molts altres parlars que mantenen la sonoritat de *tg*).

Que és una epèntesi ho demostra el fet que, quan hi ha extensió cap a la dreta, no hi ha *-e*:

- [133] *embalar*   *embalatge*   *embalatjar* (sin. d'*embalar*)
reportar   *reportatge*   *reportatjar* 'donar forma de reportatge (a una notícia)' (doc. oral, estiu del 1997, redacció tarragonina del diari *El Punt*)

5.2.2. Natura de la *a-* inicial i de l'*infix -ss-*

Pel que fa a la *a* inicial, es podria considerar que és la vocal temàtica del verb (de la I conjugació); en conseqüència, el sufix en qüestió seria, en rigor, *-tg* (fonològicament /dʒ/). El fet que la pràctica totalitat de verbs als quals s'adjunta el sufix *-atg* siguin de la I conjugació fa que sigui gairebé impossible contrastar aquesta afirmació. De tota manera, observem que hi ha algun verb al qual s'adjunta *-atg* i que no és de la I conjugació.⁸⁵ Deixant de banda *aprenentatge* —que ja hem vist que en realitat s'adjunta al participi de present—, en català tenim:

- [134] [*metre*]   *missatge* 'cosa emesa' (cf. *trametre*, *emetre*, etc.)⁸⁶
decatir   *decatissatge* 'acció de decatir'
ordir   *ordissatge* 'acció d'ordir'

Con que trobem el sufix *-atg* a [*miss*] (vocal temàtica $\emptyset$) i [*ordi*] (vocal temàtica

⁸⁵ Tot i que, segons Cabré i Castellví & Rigau (1986: 41), "el sufix *atge*, que nominalitza radicals verbals per indicar «operació tècnica de x» només admet radicals verbals del primer grup de conjugació". De fet, fora de la I conjugació només hi ha els casos que reportem, que són poquíssims.

⁸⁶ Per a explicar l'al·lomorfa [*met*]/[*miss*], vegeu, més amunt, els comentaris sobre el sufix *-ció(n)*.

i), podem considerar que la *a* avui forma part del sufix. La presència del segment fonètic [s] entre la *a* i la *i* a *ordissatge* s'ha d'interpretar com un interfix que permet la unió entre *ordi-* i *-atge*:

- [135] *ordir* + *-atg*   *ordiatge > *ordissatge*
      decatir + *-atg*   *decatiatge > *decatissatge*

En català hi ha algun altre cas d'ús de l'interfix *-ss-* que permet l'adjunció d'un sufix a una base:

- [136] *fugir*   + *-er*   *fugisser* 'que fuig'
      batre's 'barallar-se'   + *-er*   *batisser* 'amic de barallar-se'
      nodrir   + *-er*   *nodrisser* 'nodridor'

En tot cas, la interposició de l'interfix *-ss-* és un recurs que sembla que devem al francès; de fet, el terme *ordissatge* pot interpretar-se com un gal·licisme adaptat (a partir d'*ordissage*).⁸⁷ El francès precisament empra aquest interfix per a permetre la unió de sufixos a bases verbals; si tenim en compte l'altíssima rendibilitat del sufix *-age* en aquesta llengua, és lògic que apareguin més casos de reparació sil·làbica en verbs de conjugacions altres que la I (cosa que, en català, com hem dit, rarament passa):

- [137] VERB   SAE AMB *-AGE*   ALTRES DERIVATS
<i>amortir</i>		<i>amortisseur</i> 'amortidor'
<i>blanchir</i>	<i>blanchissage</i> 'emblanquiment'	
<i>brunir</i>	<i>brunissage</i> 'embruniment'	
(c) <i>omplir</i>	(c) <i>omplissage</i> 'omplida'	
<i>convertir</i>	<i>convertissage</i> 'conversió'	<i>convertisseur</i> 'conversor'
<i>doucir</i>	<i>doucissage</i> 'endolciment'	
<i>éclairir</i>	<i>éclair(iss)age</i> 'aclarida, aclariment'	
<i>flétrir</i>		<i>fletrissure</i>
<i>guérir</i>		<i>guérissable</i>
<i>pourrir</i>	<i>pourrissage</i>	
<i>rafraîchir</i>		<i>rafraîchissement</i> 'refredament'
- però: *sourtirage* (< *sourtir*)

Un altre exemple que pot confirmar aquesta explicació és aquest altre:

- [138] *batre* 'picar'   *batatge* 'operació de picar el terra per a perforar-lo'⁸⁸

⁸⁷ El DLC3 marca aquest mot com a gal·licisme. Com veurem més avall, en el llenguatge tèxtil hi ha una gran tendència a usar el sufix *-atg*, i sembla que això és per influx del francès.

⁸⁸ Aquest mot l'hem documentat l'any 2006 als webs de l'Ajuntament de Sabadell

En aquests dos mots, tenim l'arrel [bat]. La forma d'infinitiu es descompon en /bat+r/, i la *e* final es pot considerar una epèntesi. El substantiu d'acció i efecte es descompon en /bat+adʒ/, i la *e* final també es pot considerar una epèntesi. Si la segona *a* de *batatge* fos la vocal temàtica, hauríem d'esperar *batetge* o *batitge*, ja que els verbs de la II conjugació recorren a aquestes dues vocals temàtiques en derivar.

5.3. Morfologia de la base

5.3.1. Forma de la base

La base a la qual s'adjunta el sufix *-atg* és el segment format pel radical verbal (arrel i vocal temàtica). Aquest sufix s'adjunta bàsicament a verbs de la I conjugació, i llavors la *a* del sufix i la vocal temàtica es fusionen. En verbs de la III conjugació es genera un interfix *-ss-* que va entre la vocal temàtica i el sufix. Només hi ha algun cas de la I conjugació (que es pot considerar un gal·licisme), en què la base a la qual s'adjunta el sufix és l'arrel (no hi ha vocal temàtica):

[139]	CONJ.	VERB	SAE	BASE
	I	<i>compostar</i>	<i>compostatge</i>	[<i>compost-a-</i>]
	II	<i>batre</i>	<i>batatge</i>	[<i>bat-</i>]
	III	<i>ordir</i>	<i>ordissatge</i>	[<i>ord-i-</i>]

5.3.2. Irregularitats

Dels substantius d'acció i efecte amb *-atg* convé destacar alguns casos irregulars pel que fa a la base:

[140]	<i>sabotejar</i>	<i>sabotatge</i>
	<i>espitar</i>	<i>espionatge</i>

Aquestes diferències (especialment, el segment *-on-* d'*espionatge*) s'expliquen per influència desigual del francès i de l'espanyol. De fet, si comparem aquests quatre mots amb els corresponents equivalents espanyols comprovarem que tenen la mateixa forma (fent l'equivalència el sufix *-eig* amb el sufix *-eo*, etc.):

<http://www.sabadell.net/pdf/ConcursosLicitacions/Obres/Pista_atletisme/PRESSUPOST.pdf> i
Castellar del Vallès
<http://www.castellarvalles.cat/ARXIUS/pdf/ajuntament/actesgovern/j.g.l._2006_12_01.pdf>, tots dos
documents del 2006. També és un gal·licisme, ja que prové de *battage*. El Termcat considera que, en
comptes de *batatge*, cal dir *sondatge per percussió* (en espanyol, *sondeo por golpeo* o *sondeo por
percusión*; en francès, *sondage par battage*).

[141] *sabotear*   *sabotaje*
      espïar   *espionaje*

Tenint present les dades fornides pels estudiosos de la història del vocabulari català, podem dir que el substantiu d'acció i efecte *espionatge* és un calc de l'espanyol *espionaje*, al seu torn manllevat del francès *espionner* —el qual dóna el substantiu d'acció i efecte *espionnage*—. En espanyol, però, a banda del substantiu d'acció i efecte *espionaje*, han format el verb per conversió per recategorització sobre el substantiu *espía*, de manera que s'ha obtingut el verb *espïar* [veg. cap. *Conversió*]. El català ha fet la mateixa via que l'espanyol.

Amb *sabotatge* ha passat més o menys el mateix: del francès *sabotage* (substantiu d'acció i efecte del verb *saboter*) es va obtenir l'espanyol *sabotaje*, i d'aquí es va formar el català *sabotatge*; però el verb espanyol que es va crear és *sabotear*, i d'aquí el calc *sabotejar*, malgrat que els diccionaris catalans recullin *sabotar* i sigui la forma preferida per alguns autors (BIBILONI 1987).

5.4. Semàntica

5.4.1. Ús específic per a indicar 'operació tècnica'

El sufix *-atg* serveix sobretot per a designar una 'operació tècnica' (RUAIX 1987; RIERA 1992, 1997, 1998; CABRÉ I CASTELLVÍ 1992*b*; MARQUET 1993*b*; GDLC; FREIXA & SOLÉ 2000; RULL 2004: 51; OBSERVATORI DE NEOLOGIA 2004: 65), sense que això vulgui dir que no el trobem també algun cop amb el sentit genèric de substantiu d'acció i efecte.

Com hem indicat [veg. cap. *Delimitacions conceptuals i metodològiques*], considerem que els substantius deverbals que indiquen 'operació tècnica' són substantius d'acció i efecte, si bé l'acció que expressen el tret semàntic [+TECN]. Una operació, de fet, no deixa de ser una 'acció'. Aquest sufix, doncs, designa accions que impliquen un procés tecnificat. Això li dóna una especificitat dins del conjunt de sufixos nominalitzadors d'acció i efecte.

5.4.2. L'expressió d'accions que no són operacions tècniques

Tot i que tots els manuals indiquen que *-atg* serveix per a indicar 'operació tècnica', el fet és que aquest sufix també pot designar accions en què el sentit de [+TECN] no s'hi manifesta plenament. Per tant, es pot dir que aquest sufix serveix per a expressar l' 'operació tècnica' però que no està exclusivament reservat per a aquest ús:

[142] *pelegrinar*   *pelegrinatge*   *De pelegrinatge cap a Sant Jaume*

<i>muntar</i>	<i>muntatge</i>	<i>Tot això és un muntatge!</i> ⁸⁹
<i>driblar</i>	<i>driblatge</i>	<i>Quin driblatge que ha fet, el davanter!</i>
<i>picar (un text)</i>	<i>picatge</i>	<i>Un error de picatge</i>
<i>pillar</i>	<i>pillatge</i>	<i>El pillatge es pot tipificar com a delictes</i>
<i>maridar</i>	<i>maridatge</i>	<i>El maridatge del vi amb la menja que acompanya (DVi)</i>
<i>arbitrar</i>	<i>arbitratge</i>	<i>Un arbitratge escandalós</i>
<i>dopar</i>	<i>dopatge</i>	<i>Aquest ciclista està acusat de dopatge</i>

5.4.3. L'expressió de la 'tècnica'

A cops tenim que un derivat amb *-atg* indica la 'tècnica' amb què es du a terme un procés (és a dir, la 'manera planificada o predissenyada per a fer una cosa'), en contraposició amb l'acció pròpiament dita, expressada sovint amb mots creats per mitjà d'un altre recurs (generalment, el sufix *-ció(n)*, el sufix *-ment* o l'habilitació del participi de passat en femení). Tal com hem vist anteriorment [veg. cap. *Delimitacions conceptuals i metodològiques*], el fet que tinguem substantius aparentment d'acció i efecte que semànticament indiquen una altra cosa (en concret, 'tècnica') no és cap impediment per a continuar considerant que ens trobem davant de substantius d'acció i efecte: el que hi ha hagut és un procés de translació semàntica del substantiu ja creat.

- [143] a *empaquetament* 'acció d'empaquetar'
empaquetatge 'tècnica d'empaquetar' (DLC3) (*empaquetatge en cadena*)
- b *embotellament* 'acció d'embotellar'
embotellatge 'tècnica d'embotellar' (DVi)
- c *tapada* 'acció de tapar ampolles de vi'
tapatge 'tècnica de tapar ampolles de vi' (DVi)
- d *edició* 'acció i efecte d'editar'
edició 'tècnica d'editar (documents impresos i en HTML)'
editatge 'acció d'editar (documents audiovisuals)'
editatge 'tècnica d'editar (documents audiovisuals)' (DMA)
- e *multiplexació* 'acció i efecte de multiplexar (fer passar diversos senyals per un mateix canal de transmissió)'
multiplexatge 'tècnica que permet, en sistemes teleinformàtics, transmetre diversos senyals a través d'un canal únic'

Hi ha altres derivacions semàntiques esporàdiques; així, *parlatge* 'manera de parlar' (a Sort, Pallars Sobirà, segons el DCVB).

---

⁸⁹ És l'ús figurat de *muntatge*. Pot ser que es tracti d'una extensió de significat del mot *muntatge* quan significa 'operació tècnica de muntar coses', o bé que el verb *muntar* ja prevegi el sentit d'organitzar matràfoles' (per exemple, *muntar un sidral*).

5.5. Ús

5.5.1. Rendibilitat

Segons l'Observatori de Neologia (2004: 65), el sufix *-atg* és menys usat que els sufixos *-ment* i *-ció(n)* en la creació de paraules noves. Això aparentment pot explicar-se perquè incorpora el matís [+TECN] i, per tant, està reservat a aquesta funció.

Tanmateix, creiem que aquest baix ús també pot tenir a veure amb un altre factor: la manca de correspondència amb l'espanyol (en el sentit que una llengua pot condicionar l'estructura morfològica d'una altra llengua per interferència [veg. cap. *Delimitacions conceptuals i metodològiques*]). En efecte, en espanyol el sufix *-aje* és molt poc rendible, i per als processos complexos i tècnics aquesta llengua sol recórrer a *-ción*. Com que aquesta llengua està superposada al català, probablement per mimetisme el català no fa servir tant el sufix *-atg*, almenys no tant com suggereixen institucions com el Termcat, autors com Marquet o editorials com Enciclopèdia Catalana (en els seus diccionaris), que proposen més substantius amb *-atg* dels que realment veiem en la llengua (RULL 2004: 51 i ss). Per això tenim substantius catalans en *-ció(n)* malgrat que —a parer de molts autors— fóra més recomanable la forma *-atg*:

[144] SAE ESP.	SAE CAT. (PROPOSTA)	SAE CAT. (USUAL)
<i>calibración</i> o <i>calibrado</i>	<i>calibratge</i>	<i>calibració</i>
<i>clonación</i>	<i>clonatge</i>	<i>clonació</i>
<i>equilibración</i> o <i>equilibrado</i>	<i>equilibratge</i>	<i>equilibració</i>
<i>filtración</i> o <i>filtrado</i>	<i>filtratge</i>	<i>filtració</i>

(Més avall veurem que el francès té un ús més viu del sufix *-age*, i això ha condicionat els territoris catalanoparlants que reben una influència d'aquesta llengua, com Andorra o la Catalunya Nord, on hi veiem formes com *reglatge* usades habitualment.)

5.5.2. Formes exigides per semàntica (per sobre de les regides per morfologia) i abús

Lligat amb això darrer, hem de fer notar que els terminòlegs i els especialistes en neologia han donat impuls al sufix *-atg*. Així queda reflectit a les aportacions de molts autors (RUAIX 1987; MARQUET 1993a; ARAMON 1982; RIERA 1992, 1996, 1998; GRUP D'ESTUDIS CATALANS 1992). Aquest impuls ha fet que alguna solució que en el llenguatge general presenta *-ment* en el llenguatge tècnic prengui la forma amb *-atg*:

- [145] *entintar*
Forma general: *entintament* (*L'entintament el fan les màquines*)
Forma tècnica: *entintatge* (*L'entintatge dels motlles de gravat*)

encolar

Forma general: *encolada* (*A cada encolada banyava el terra*) i *encolament*

Forma tècnica: *encolatge* ‘en la fabricació del paper, operació consistent a fixar a les seves fibres substàncies hidròfobes que hi retarden la penetració del líquid a l’interior’

asfaltar

Forma predictable: *asfaltament* i *asfaltada*

Forma tècnica: *asfaltatge* (DLC3)

granejar

Forma predictable: *granejada* o *graneig*

Forma tècnica: *granejatge* ‘en adoberia, estovament del cuir que hom aplica després de l’acabament i que consisteix a doblegar flor contra flor les peces de cuir i desplaçar el plec al llarg de la peça’ i ‘tècnica emprada en metal·lografia perquè les planxes retinguin millor les tintes del rofeu’

estirar

Forma general: *estirament* (*L’estirament de les peces*)

Forma general (Subj [+ANIM]): *estirada* (*Amb aquestes estirades que fot aquest xiquet, creixerà moltíssim!*)

Forma tècnica (trad. de *lifting*): *estiratge* (segons del GDLC, malgrat que popularment es diu *estirament de pell*)

untar

Forma general: *untada* o *untament* (*Fes-hi una bona untada*)

Forma tècnica: *untatge* (DLC3) ‘operació d’untar peces d’un mecanisme amb greix’

agrupar

Forma general: *agrupament* (*L’agrupament de la gent no és delictu*) o *agrupació* (*Una agrupació d’estels*)

Forma tècnica: *agrupatge* (Termcat) ‘reunió en una mateixa tramesa de diverses mercaderies provinents de diversos proveïdors, les quals per separat no tenen capacitat o pes suficient per a completar una unitat de transport, a fi de reduir despeses’ (traducció de *groupage*)

rebaixar

Forma general: *rebaixa* (*Farem una rebaixa de la quota a pagar*)

Forma tècnica: *rebaixatge* (DLC3) ‘operació mecànica a la qual són sotmesos els cuirs i les pells per tal d’igualar el gruix de les peces i en la qual hom obté també un efecte d’allisat que consisteix a treure’n doladura per la cara de la carn’

refinar

Forma general: *refinament* o *refinació*

Forma tècnica: *refinatge* (DLC3) ‘operació de refinar’

aplanar

Forma general: *aplanament*

Forma tècnica: *aplanatge* (DLC3) ‘operació d’aplanar’

guillotinar

Forma general: *gillotinant* o *guillotinata*

Forma tècnica: *guillotinatge* (MESTRES [*et al.*] 1995) ‘operació de tallar els fulls

d'un llibre un pic impresos i abans de relligar-los'

calibrar

Forma general: *calibrament* o *calibració*

Forma tècnica: *calibratge* (MESTRES [et al.] 1995) 'operació de determinar el nombre i la distribució de fulls d'un llibre'

Com hem vist més amunt, els verbs que s'han format amb el sufix *-itz(ar)* regeixen el sufix *-ció(n)* en nominalitzar. Però en el llenguatge tècnic del món tèxtil poden recórrer al sufix *-atg*. La raó és que el llenguatge tèxtil sol preferir el sufix *-atg* per a formar els substantius d'acció i efecte, independentment del primitiu (i potser per influx del francès, el qual, com hem dit, usa el sufix *-age* en moltes més casos que el català):

[146] *cotonitzar*

Forma predictable: *cotonització*

Forma documentada: *cotonitzatge*

merceritzar

Forma predictable: *mercerització*

Forma documentada: *meceritzatge*

Els verbs amb el sufix *-eig* també són afectats per aquest procediment. Els esmentats verbs nominalitzen normalment de tres maneres: per mitjà de la conversió [veg. cap. *Conversió*], amb el sufix *-ment* o amb l'habilitació del participi de passat, normalment en femení [veg. cap. *Habilitació gramatical*]:

[147] <i>airejar</i>	<i>aireig</i> o <i>airejament</i>
<i>bronzejar</i>	<i>bronzejat</i> o <i>bronzejament</i>
<i>calquejar</i>	<i>calquejat</i>
<i>cascavellejar</i>	<i>cascavelleig</i>
<i>especejar</i>	<i>especejament</i>
<i>foguejar</i>	<i>foguejament</i> o <i>fogueig</i>
<i>formiguejar</i>	<i>formigueig</i>
<i>netejar</i>	<i>netejada</i> o <i>neteja</i>
<i>passejar</i>	<i>passejada</i> o <i>passeig</i>
<i>planejar</i>	<i>planejat</i> o <i>planejament</i> o <i>planeig</i>
<i>plantejar</i>	<i>plantejament</i> o <i>planteig</i>
<i>rastrejar</i>	<i>rastreig</i>
<i>sacsejar</i>	<i>sacsejada</i> o <i>sacsejament</i>
<i>sanejar</i>	<i>sanejament</i>

Ara bé, quan es tracta de processos tecnificats hi pot entrar *-atg*. La solució que queda creiem que és abusiva, perquè no és corrent en el llenguatge general per cacofonia:

- [148] *granejar*   *granejatge* (DLC3, amb entrada pròpia)
      sorrejar   *sorrejatge* (DLC3, amb entrada pròpia)

Que la solució *-eig+-atg* és poc afortunada ho demostra el fet que el diccionari de l'Enciclopèdia Catalana ha rectificat algun cas al llarg de les edicions que se n'han fet. En efecte, a l'article *cilindratge* del DLC3, la definició du el terme *tornejatge* (substantiu d'acció i efecte del verb *tornejar*), el qual no té entrada pròpia. A la següent edició (el GDLC), l'article *cilindratge* du, a la definició, la forma *tornejament*.

Podem dir, doncs, que algunes vegades s'abusa del sufix *-atg* (els casos de *granejatge*, *sorrejatge* i *tornejatge* ens semblen abusius perquè dubtem que espontàniament es puguin crear, a causa de la cacofonia). La raó potser és la indicació que *-atg* és el sufix preferible per a la formació neològica dels substantius que, en llenguatges d'especialitat, signifiquen 'operació tècnica'. El fet que els gramàtics, els terminòlegs i els codificadors lingüístics hagin potenciat d'una manera tan clara aquest sufix possiblement ha fet que es generin formes que, en principi, no l'haurien de tenir. Així, per exemple, en més d'una ocasió hem constatat que en la creació neològica amb control lingüístic hom ha tendit a preferir aquest sufix, per tal com era el que "tocava" pel registre (llenguatge d'especialitat). Els exemples —tots reals— són:

- a) Els substantius *indexatge*, *comptatge de llevats* i *empeltatge* (LBEV), que són formes emprades per tècnics de cultiu de soques. El mot *indexatge* es pot explicar per calc del francès *indexage*, i en català potser haurien de tenir la forma *indexació*, *còmput* (o *recompte*) *de llevats* i *empeltació* (o *empelt*).
- b) Hem recollit *tutoratge* en un programa provisional de cursos de llengua específics (programa Àdhuc, Universitat Rovira i Virgili, curs 1998-1999). Si bé en la versió definitiva va aparèixer *tutorització*, és evident que hi ha una tendència que va fer que el qui redactava el programa adjuntés el sufix *-atg* 'operació' a *tutor*, prescindint del verb, ja existent, *tutoritzar*.
- c) Alguns parlants empen *barematge* espontàniament (doc. oral, 20-6-2000). La forma molt probablement hauria de ser *baremació* (solució que empra la Universitat de Lleida en els seus documents de concursos docents, anys 2003-2007).
- d) La forma *mercatge*, hipotètica solució per a traduir *màrqueting*, proposada per dues persones en un curs de llenguatge econòmic a la Facultat de Ciències Econòmiques de la Universitat Rovira i Virgili (Reus, any 1998).
- e) En genètica s'empra el mot anglès *typing*. La traducció més acurada d'aquest mot és —creiem— *tipificació*, però hi ha autors que han optat per la forma *tipatge* (per exemple, *prototipatge*).

5.5.3. Els derivats amb *-atg*, gal·licismes per excel·lència

El sufix *-atg* el trobem en alguns substantius d'acció i efecte per influx del

francès (RULL 2004: 55). En aquesta llengua, el sufix *-age* és molt rendible (com ho és en català *-ment*):

[149]	VERB FR.	SAE FR.	SAE CAT.
	<i>capter</i>	<i>captage</i>	<i>captació</i>
	<i>chauffer</i>	<i>chauffage</i>	<i>escalfament</i>
	<i>dégorger</i>	<i>dégorgeage</i>	<i>desgorjament</i>
	—	<i>échantillonnage</i>	<i>presa de mostres</i>
	<i>éclairer</i>	<i>éclairage</i> ‘acció de fer visible (una cosa) il·luminant-la’	
	<i>essuyer</i>	<i>essuyage</i>	<i>eixugada, eixugament</i>
	<i>guider</i>	<i>guidage</i>	<i>guiatge, guia</i>
	<i>indexer</i>	<i>indexage</i>	<i>indexació</i>
	<i>nettoyer</i>	<i>nettoyage</i>	<i>neteja</i>
	<i>pitonner</i>	<i>pitonnage</i>	<i>pitonament</i> (DEscEsp)
	<i>rassembler</i>	<i>rassemblage</i> o <i>rassemblement</i> ‘ajuntament’	
	—	<i>sequençage</i>	<i>seqüenciació</i>

Cal precisar que, segons Dubois (1967), en francès el sufix *-age* aporta un matis d'imperfectivitat (*non-accompli*) en comparació amb el sufix *-ment* (*accompli*), de manera que el primer sol usar-se per a expressar l'‘efecte’ mentre que el segon sol usar-se per a expressar l'‘acció’.

“L'opposition accompli/non-accompli va s'expressar de deux manières à travers la structure suffixale, d'abord par des morphèmes spécifiques, ensuite par une exploitation plus fréquente d'un type de suffixes. Cette traduction a d'ailleurs été constatée depuis longtemps, mais elle est masquée par l'interprétation sémantique des substantifs ; on distinguait ainsi des noms d'action et des noms indiquant le résultat de l'action. Il s'agit, en fait, de l'opposition entre le non-accompli et l'accompli.

Deux suffixes sont en quelque sorte réservés à l'expression de l'accompli, mais il sont peu productifs:

1. suffixe [i], *-is* *fouiller/fouillis* [‘furgar, forfollar’ / ‘batibull, revoltim, desordre’];
abattre/abattis [‘abatre’ / ‘despulses, runa, enderrocs, restes’].

Ce morphème d'un emploi restreint est limité à des lexiques souvent spécialisés.

2. suffixe [yʀ], *-ure* *casser/cassure* [‘trençar’ / ‘cosa trencada’];
blessar/blessure [‘ferir’ / ‘ferida, nafra’].

Il est évident qu'une telle exploitation reste restreinte et ne pourrait être mise en parallèle avec le verbe. Mais il existe une autre utilisation de la structure suffixale dans le français contemporain : une certaine répartition tend à se faire entre les deux suffixes *-age* et *-ment*, qui ont tous deux un rendement fonctionnel élevé. Le suffixe *-age* indique une action (non-accompli) ; il est ainsi réservé aux opérations industrielles, aux phases de fabrication d'un produit, etc. Le suffixe *-ment* indique un résultat acquis (accompli):

ACCOMPLI	NON-ACCOMPLI
<i>abattement</i>	<i>abattage</i>
<i>raffinement</i>	<i>raffinage</i>
<i>battement</i>	<i>battage</i>
<i>atterrissement</i>	<i>atterrissage</i>

Il est plus fréquent qu'un seul substantif corresponde au verbe selon une répartition du même type :

achever/achèvement ; *se raidir/radissement*,
balayer/balayage (non-accompli), *balayures* (accompli)

Il est vrai que cette répartition ets un dynamisme propre au français contemporain et qu'elle n'a encore qu'une valeur statistique.

*Ses forces sont amoindries/l'amoindrissement de ses forces.
 Ils abattent des arbres/l'abattage des arbres.
 Il est abattu/son abattement fait peine à voir.*

Si cette distinction est valable dans certains cas, l'opposition des suffixes peut lever ailleurs des homonymies, le suffixe traduisant une différence de distribution :

On raffine le sucre (RAFFINAGE) / On raffine un sentiment (RAFFINEMENT)." (DUBOIS 1967: 192-193)

En català hi ha força gal·licismes en *-age* adaptats en *-atg*:

[150]	VERB FR.	SAE FR.	VERB CAT/ESP.	SAE CAT/ESP.
	<i>camoufler</i>	<i>camouflage</i>	<i>camulfar</i> <i>camuflar</i>	<i>camuflatge</i> <i>camuflaje</i>
	<i>capoter</i>	<i>capotage</i>	<i>capotar</i> —	<i>capotatge</i> <i>capotaje?</i>
	—	<i>chantage</i>	— <i>chantajear</i>	<i>xantatge</i> <i>chantaje</i>
	—	<i>decalage</i>	— —	<i>decalatge</i> <i>decalado</i>
	<i>décaper</i>	<i>decapage</i>	<i>decapar</i> <i>decapar</i>	<i>decapatge</i> <i>decapado</i>
	<i>dérraper</i>	<i>dérrapage</i>	<i>derrapar</i> <i>derrapar</i>	<i>derrapatge</i> o <i>derrapada</i> <i>derrapaje</i> o <i>derrape</i>
	<i>dérraper</i>	<i>dérrapage</i>	<i>desrapar</i> <i>desraonar</i>	<i>desrapatge</i> (LBEV) <i>desrasonado</i> (LBEV)
	<i>griper</i>	<i>gripage</i>	<i>gripar</i> <i>gripar</i>	<i>gripatge</i> <i>gripado</i> o <i>gripaje</i>
	<i>maquiller</i>	<i>maquillage</i>	<i>maquillar</i> <i>maquillar</i>	<i>maquillatge</i> <i>maquillaje</i>
	<i>marcher</i>	<i>marchandage</i>	<i>marxar</i> <i>marchar</i>	<i>marxandatge</i> —
	<i>mortaser</i>	<i>mortasage</i>	[<i>mortasar</i>] —	<i>mortasatge</i> —
	[<i>tirer</i>]	<i>tirage</i>	<i>tirar</i> <i>tirar</i>	<i>tiratge</i> o <i>tirada</i> <i>tiraje</i>
	[<i>teleférique</i>]	<i>telférage</i>	— —	<i>teleferatge</i> —
	<i>tricoter</i>	<i>tricotage</i>	<i>tricotar</i> <i>tricotar</i>	<i>tricotatge</i> <i>tricotado</i>

Un altre exemple és *balisatge*, que alguns comerços instal·lats a Catalunya però amb seu a França, com ara Décathlon (on tots els textos interns es generen en francès),

fan servir en comptes d'*abaliment* (per calc de *balisage*) (segons una informant, Tarragona, juliol del 2000). Igualment, els textos tècnics del Govern d'Andorra usen *reglatge* per 'ajustament de bótes d'esquí' per calc del francès. Aquesta interferència la trobem fins i tot en el cas de mots que el francès ha pres d'altres llengües:

[151]	ÈTIM DARRER	FORMA FR.	FORMA CAT.
	angl. <i>stock</i>	<i>stockage</i>	<i>estocatge</i> (al costat d' <i>estoc</i>)
	it. <i>agio</i>	<i>agiotage</i>	<i>agiotatge</i> 'àgio abusiu'

En espanyol també passa això, que presenta *-aje* per calc, ja que, en aquesta llengua, la terminació llatina *-aticum* dona *-azg* i no *-aje*:

"El sufijo *-aje*, procedente del francès *-age*, entró en palabras como *garaje*, *bagaje* o *brevaje*, y se ha utilizado para formar otras palabras ya españolas: *abordaje* (<abordar), *embalaje* (<embalar), *peregrinaje* (<peregrinar). Este sufijo *-aje* procede del latín *-aticum*, que en español dió la solución *-azgo*: *almirantazgo*, *liderazgo*." (RAMOS 1993: 172)⁹⁰

Encara que el sufix francès *-age* s'hagi adaptat generalment en *-atg*, hi ha algun cas d'adaptació fonètica: *regalaix* 'encreuament del fil' (de *régalage*), i no pas *regalatge* (BARRI 1999: 88; RULL 2005-2006). En aquest cas ha pesat més la pronúncia que la grafia (com ocorre, en certa manera, amb *collage*, gal·licisme que no s'ha adaptat i que es pronuncia com si s'escriuís *colaix*).⁹¹

5.5.4. Camps semàntics

Aquest darrer fet (l'influx del francès) ha fet que hi hagi camps semàntics (aquells en què la cultura francesa excel·leix o ha excel·lit) més propensos a presentar el sufix *-atg*. Un dels camps en què el francès ha predominat per damunt de qualsevol altra llengua és l'enologia i la viticultura. En efecte, el fet que França ha esdevingut un dels territoris capdavanters en el cultiu de la vinya i l'elaboració del vi ha fet que les altres llengües agafin terminologia creada a França per a designar tècniques i processos de cultiu o de vinificació:

[152]	VERB FR.	SAE FR.	SAE CAT.
	<i>assembler</i>	<i>assemblage</i>	<i>assemblatge</i> 'cupatge de cava'

⁹⁰ Casanova (1992: 408) també explica que *-azg* va esdevenir aviat obsolet. Els mots vius avui dia en espanyol són pocs, com *hallazgo* 'troballa' (<*hallar*), *liderazgo* 'lideratge' (<*liderar*), *hartazgo* 'cansament mental' (<*hartar* 'cansar mentalment').

⁹¹ Veny (1991: 35) explica que els manlleus poden penetrar per via oral (*nàilon*, *bèicon*) o per via escrita (*niló*, *bacó*).

<i>couper</i> ‘tallar’	<i>coupage</i>	<i>cupatge</i> ⁹²
—	<i>mariage</i>	<i>maridatge</i> (d'un vi amb una menja)
<i>tirer</i>	<i>tirage</i>	<i>tiratge</i> ‘afegir licor al cava en fermentació’

S'ha de dir, però, que algunes de les solucions no presenten la terminació francesa, sinó que s'ha obtingut una forma més d'acord amb el sistema de la llengua, normalment perquè existia una forma prèvia del llenguatge general que s'ha pogut incorporar al llenguatge tècnic de l'enologia, i això en alguns casos ha permès obtenir-ne una traducció satisfactòria:

[153] FRANCÈS	CATALÀ
<i>bouchage</i> o <i>bouchonnement</i>	<i>tapada</i>
<i>collage</i>	<i>clarificació</i> (d'un vi) amb cola
<i>cuvage</i> o <i>cuvaison</i>	<i>encubament</i>
<i>débourbage</i>	<i>desfangament</i>
<i>dégorgeage</i> o <i>dégorgement</i>	<i>desgorjament</i> o <i>degollament</i>
<i>égouttage</i> o <i>égouttement</i>	<i>escorreguda</i>
<i>élevage</i>	<i>criança</i> (d'un vi)
<i>foulage</i>	<i>trepig</i>
<i>jaugeage</i>	<i>aforament</i> (d'una bóta)
<i>mutage</i>	<i>aturada fermentativa</i> (també hem recollit <i>mutatge</i>)
<i>pressage</i> o <i>pressurage</i>	<i>premsat</i> o <i>premsada</i>
<i>remuage</i>	<i>remoguda</i>
<i>sucrage</i>	<i>ensucrament</i>

Un altre camp que prefereix els derivats en *-atg* és el món del tèxtil (adés hem vist casos d'abús d'*-atg*: alguns eren del llenguatge tèxtil):

[154]	<i>alumenatge</i>
	<i>apelfatge</i>
	<i>amalgamatge</i>
	<i>arrasatge</i>
	<i>aspiatge</i>
	<i>avivatge</i> (cf. <i>avivament</i>)
	<i>batanatge</i>
	<i>bregatge</i>
	<i>cardatge</i>
	<i>cotonitzatge</i>
	<i>decatissatge</i>
	<i>descruatge</i>
	<i>desgreixatge</i> o <i>dessuardatge</i>
	<i>desmotatge</i>

---

⁹² Aquesta forma ha permès la reconstrucció del verb: *cupar*.

encolatge d'ordits (cf. *encolada*)
ensetinatge
ensimatge
estiratge
fardatge
flocatge
frisatge
llissatge
maçolatge
mallatge
manguilatge
merceritzatge
molinatge
ordissatge
organdisatge
paratge
perxatge
pintatge
premsatge
prisatge
ratinatge
rentatge
repicatge
tissatge
tondosatge (<*tondosa* 'màquina de tondre' [cf. fr. *tondeuse*] < *tondre*)
toscatge
tramatge
tricotatge
vaporatge
viratge

5.5.5. Traducció de la terminació anglesa -'ing

Pels seus atributs semàntics, el sufix *-atg* és útil per a substituir la terminació anglesa *-'ing* (que apareix en molts manlleus) quan designa un procés. En anglès, el gerundi (que té com a morfema *-'ing*) es pot habilitar com a substantiu d'acció i efecte (com el nostre participi de passat [veg. cap. *Habilitació gramatical*]). Això fa que existeixin nombrosos tèrmins amb aquesta terminació, que han anat entrant en les llengües romàniques. Una solució a la presència d'aquests tèrmins és substituir la terminació *-'ing* per *-atg* sempre que es pugui (o també per *-ció(n)*).

Riera (1992: 114-115, n. 87; 1998: 218-219) formula aquesta proposta.⁹³ El

---

⁹³ Convé notar que el 1993 només proposa *-atg*, mentre que el 1998, en una proposta més elaborada, posa

mateix autor reconeix que, lògicament, hi ha algunes formes que s'escapen a aquesta proposta perquè a un verb anglès no s'hi pot adjuntar així com així la terminació *-atg*; llavors cal recórrer a altres solucions.

“S’ha de recomanar circumspecció i prudència a l’hora d’incorporar termes procedents del gerundi anglosaxó en *-ing*, ja que no s’haurien d’admetre sinó els estrictament necessaris. Així distingirem dos tipus de manlleus:

1) Manlleus innecessaris:

a) *accounting*: comptabilitat; *advertising*: propaganda, publicitat; *ausforming*: ausformació [...]; *bargaining*: negociació, regateig; *brain storming*, pluja d’idees; *buckling*: frunziment (DEM); *crossbreeding*: encreuament heterogeni; *croos-linking*: reticulació [...]; *hashing*: aleatorització [...]; *radiotrecking*: seguiment per radio o radioseguiment [...].

b) A vegades, el sufix *-ing* es correspon amb el català *-atge*, indicant, sovint, ‘operació tècnica’: *banding stain*: colorant de bandatge (DEM); *blocking*: blocatge (DEM); *composting*: compostatge (GEC2, cast. *compostaje*); *drying*: assecatge; *labelling*: marcatge (DEM); *mapping*: mapatge (DEM); *molding*: modelatge (DEM); *monitoring*: monitoratge (GEC2, DEM, cast. *monitorización*, fr. *monitorage*); *packing*: embalatge; *scanning*: escombratge (GECs2) o escandall (DI); *screening*: cribatge (DEM) o examen sistemàtic; *sifting*: tamisatge.

2) Manlleus en procés d’integració:

a) *austempering** (GEC2; sinònim complementari: *trempe bainític*, cast. *austemple* o *temple en etapas*), *cracking** (GEC2), *fàding* [...], *màrqueting* [...], *martempering** (GEC2, cast. *martemple*); *pàrquing* (GECs2; GEC: *parking*); *rànquing* (GECs2; GEC: *ranking*). [...]” (RIERA 1992: 114-115, n. 87)

“Pel que fa als termes anglesos en *-ing*, hi ha manlleus adoptats en català mitjançant els sufixos *-atge* i *-ció* (indicant, sovint, ‘operació tècnica’), o adaptats mitjançant una altra terminació. Vegem-ne exemples:

1) **-ing** → **-atge**:

- angl. *blocking* (de *to block* ‘obstruir, tancar, blocar’) → cat. *blocatge* (DEM)
- angl. *cloning* → cat. *clonatge* (TERMCAT, DLC3; fr. *clonage*, cast. *clonació*);
- angl. *composting* → cat. *compostatge* (GEC2, cast. *compostaje*);
- angl. *doping* (< *to dop* ‘tractar amb estupefaents’, ‘drogar’) → cat. *dopatge* (també és admesa la forma *dòping*);
- angl. *mapping* → cat. *mapatge* (DEM);
- angl. *monitoring* (de *monitor* < ll. *monitor -oris* < ll. *moneo* ‘advertir, avisar’) → cat. *monitoratge*; cast. *monitorización*, fr. *monitorage*

2) **-ing** → **-ció**:

- angl. *ausforming* → cat. *ausformació* (proposta del TERMCAT, cast. *ausformación*)
- angl. *electroforming* → cat. *electroformació*
- angl. *scanning* [a l’original, *scng*] (de *to scan* ‘examinar, explorar, escandir’) → cat. *escansió* [nota a peu de pàgina: Cf. *escombratge* (GEC2) i *escandall* (DI)].

3) Altres terminacions: [...]

- angl. *teleprocessing* → cat. *teleprocés* (DI)” (RIERA 1998: 218-219)

Riera (1998: 211 i 213) també assumeix que n’hi ha que mantenen la forma anglesa a l’espera de ser adaptats (com ara *dumping*); l’adaptació posterior pot passar per la grafia a la catalana (*màrqueting*, *pàrquing*, *càmping*, *lìfting*, *píling*), per trobar una solució similar amb els sufixos *-atg* o *-ció(n)* (*driblatge*, *dopatge*) o alguna altra (*cracking* > *craqueig* per calc amb l’espanyol *craqueo*, cf. fr. *craquage*; o *austempering* > *trempe bainític*).

---

en igualtat de condicions *-atg* i *-ció(n)*, atesa l’elevada presència d’aquest darrer sufix.

Una llista il·lustrativa i no exhaustiva de casos de traducció/adaptació de la terminació *-'ing* al català seria (tornem a recollir algun dels exemples reportats per Riera):

[155]	<i>blocking</i>	<i>blocatge</i>
	<i>composting</i>	<i>compostatge</i>
	<i>dribbling</i>	<i>driblatge</i> (verb: <i>driblar</i>)
	<i>fixing</i>	<i>fixatge</i> (verb: <i>fixar</i>)
	<i>forfaiting</i>	<i>forfetatge</i> [economia] (proposta del Termcat; potser per calc de la forma francesa <i>forfaitage</i> ; en espanyol, <i>forfetización</i>)
	<i>hosting</i>	<i>hostatge</i> o <i>hostalatge</i> [informàtica]
	<i>housing</i>	<i>albergatge</i> (verb: <i>albergar</i>)
	<i>lumining</i>	<i>alumenatge</i> [tèxtil]
	<i>mapping</i>	<i>mapatge</i> (verb: <i>mapar</i>)
	<i>monitoring</i>	<i>monitoratge</i> ⁹⁴
	<i>peeling</i>	<i>decapatge</i> (verb: <i>decapar</i>)
	<i>piloting</i>	<i>pilotatge</i>
	<i>recycling</i>	<i>reciclatge</i> (verb: <i>reciclar</i>)
	<i>screening</i>	<i>cribatge</i> [epidemiologia] ⁹⁵
	<i>screening</i>	<i>triatge</i> [genètica] (verb: <i>triar</i>)
	<i>smoking</i>	<i>fumatge</i> [alimentació] (espanyol: <i>ahumado</i>)
[156]	<i>ausforming</i>	<i>ausformació</i>
	<i>cloning</i>	<i>clonatge</i> o <i>clonació</i> (verb: <i>clonar</i>)
	<i>editing</i>	<i>editatge</i> o <i>edició</i> (en funció del significat)
	<i>electroforming</i>	<i>electroformació</i>
	<i>formatting</i>	<i>formatatge</i> o <i>formatació</i>
	<i>refining</i>	<i>refinatge</i> o <i>refinació</i>
[157]	<i>austempering</i>	<i>tremp bainític</i>
	<i>centering</i>	<i>teoria del centre</i> [lingüística]
	<i>clapping</i>	<i>repic</i> [ciències de la salut] (DEM)
	<i>faulting</i>	<i>joc d'una falla</i> [geologia] (DGeol)
	<i>forking</i>	<i>difluència</i> [geologia] (DGeol)
	<i>leasing</i>	<i>arrendament financer</i> [economia] (DNeol)
	<i>mailing</i>	<i>bustiada</i> o <i>bustiatge</i> (DNeol) ⁹⁶

⁹⁴ Tot i que tothom diu *monitorització*, calc de l'espanyol *monitorización*. La proposta del Termcat (DNeol, entrada núm. 497) és *monitoratge*, en consonància amb l'anglès *monitoring*, el francès *monitorage* i l'italià *monitoraggio*.

⁹⁵ Tot i que és una adaptació de *cribaje*. Autors com Riera recomanem canviar-ho per *crivellatge*.

⁹⁶ En el sentit de 'repartir massivament per bústies', corresponent a l'espanyol *buzoneo*. Bartomeu Navarro proposa *repartiment bústia a bústia*, però la proposta oficial (DNeol) és *publitramesa*. El substantiu *bustiada* permet obtenir el verb *bustiar* (*porta a porta*): [*De L'Estel*] *se n'editen uns 7.000 exemplars cada 15 dies, dels quals uns 3.500 en són subscriptors [...], uns pocs per venda per quioscos i els altres són bustiats porta a porta per barris i pobles de Mallorca* (Ricard Colom, *Tirant*

	<i>overbooking</i>	<i>sobrerreserva</i> [turisme] (DNeol)
	<i>processing</i>	<i>procés</i> o <i>procediment</i>
	<i>radiotracking</i>	<i>radioseguiment</i> o <i>seguiment per ràdio</i>
[158]	<i>barrànquing</i>	<i>barranquisme</i>
	<i>footing</i>	<i>peonada</i> (verb: <i>peonar</i>) ⁹⁷
	<i>pònting</i>	<i>salt de pont</i>
	<i>ràfting</i>	<i>descens en rai</i>
	<i>trekking</i>	<i>tresc</i> o <i>trescatge</i> (verb: <i>trescar</i>)
[159]	<i>camping</i>	<i>càmping</i>
	<i>marketing</i>	<i>màrqueting</i> (DNeol) ⁹⁸
	<i>travelling</i>	<i>tràveling</i> (DNeol)
	<i>zaping</i>	<i>zàping</i> (DNeol)

Finalment, reportem un dels casos més conflictius de la llengua catalana, l'adaptació del mot *scanning*:

- [160] *escaneig* (TERMCAT, GDLC; ús general)
escanatge (usat per algun especialista)
escanerització (diversos autors)⁹⁹
escandall (MARQUET 1993, DInf) (originàriament, 'recompte, inventari')
escandallatge (DECLC)
escombratge (TERMCAT; GEC)
escansió (RIERA 1998)
escaneratge (forma que es pot derivar de la proposta del DUVC)
escandiment (MARQUET 1993)¹⁰⁰

6. El sufix *-ur+F*¹⁰¹

[llista de correu], 4-12-2000).

⁹⁷ Es tracta d'una habilitació semàntica, atès que *peonar* vol dir 'anar a peu' i, especialment, 'un moixó, caminar'. La forma *footing* no és anglesa: es tracta d'un pseudoanglicisme creat pel francès.

⁹⁸ Tot i que hem sentit la forma més o menys espontània *mercatge*, en consonància amb la solució d'altres llengües més d'acord amb el geni propi, *mercadeo* en espanyol (solució popular que competeix no tan sols amb l'anglicisme *marketing* sinó també amb altres solucions creades expressament, com ara *técnicas de mercado* o *mercadotecnia*) i la proposta francesa *mercatique*.

⁹⁹ Maria-Rosa Lloret (Departament de Filologia Catalana de la Universitat de Barcelona, doc. oral, any 1996) i Joan Miralles (Departament de Filologia Catalana de la Universitat de les Illes Balears, en un pròleg d'un llibre seu).

¹⁰⁰ A banda, *-ing* també s'usa en català com pràcticament un sufix (*esmòrzing*, *parling*, etc.) [veg. cap. *Substantius amb quasisufixos*].

¹⁰¹ Hi ha altres sufixos idèntics formalment d'aquest: el que nominalitza adjectius expressant qualitats (*guapura*, *soltura*, *altura*, etc.) i el col·lectivitzador de coses que conformen un tot (*candidatura* 'llista de candidats', *carnadura*, *nervadura*, *dentadura*, *carnadura*, etc.).

6.1. Aproximació

El sufix *-ur+F* dona substantius femenins, que han d'incorporar morfema de femení (*-a*):

[161]	<i>abrutir</i>	<i>abrutidura</i> (DCVB)
	<i>acollar</i>	<i>acolladura</i> (DCVB)
	<i>adobar</i>	<i>adobadures</i> 'adobs o reparacions fets a alguna cosa'
	<i>anar</i>	<i>anadura</i> 'acció de recórrer una distància'
	<i>aviaciar</i>	<i>aviciadura</i> 'efecte d'aviaciar algú'
	<i>barrinar</i>	<i>barrinadura</i> 'forat fet amb la barrina'
	<i>batre</i>	<i>batedura</i> 'la feina de batre' (DCVB)
	<i>besar</i>	<i>besadura</i> 'senyal que queda en un pa pel contacte amb un altre pa durant la cocció'
	<i>boixar-se</i>	<i>boixadura</i> 'el fet de boixar-se una planta, especialment els cereals'
	<i>cansar</i>	<i>cansadura</i> (DCVB, localitzat a Menorca)
	<i>corcar</i>	<i>corcadura</i> 'part corcada d'una cosa'
	<i>daurar</i>	<i>dauradura</i> 'capa d'or que cobreix alguna cosa; acció i efecte de daurar quelcom'
	<i>domar</i>	<i>domadura</i> 'acció de domar (un animal)'
	<i>embruixar</i>	<i>embruixadura</i> 'estat del qui està embruixat'
	<i>escairar</i>	<i>escairadura</i>
	<i>escaldar</i>	<i>escaldadura</i> 'allò que queda quan algú s'escalfa'
	<i>escapçar</i>	<i>escapçadura</i> 'retall de tela, de roba, etc., que sobre, que s'ha retallat'
	<i>escurçar</i>	<i>escurçadura</i> 'allò que ha sobrat d'haver escurçat quelcom'
	<i>esllomar-se</i>	<i>esllomadura</i> 'lumbago'
	<i>esmaltar</i>	<i>esmaltadura</i> 'obra feta esmaltant'
	<i>espunyir</i>	<i>espunyidura</i> 'efecte d'espunyir (algú o quelcom)'
	<i>fendre</i>	<i>fenedura</i> 'efecte d'haver fes (quelcom)'
	<i>gravar</i>	<i>gravadura</i> 'efecte d'haver gravat (quelcom)'
	<i>niquelar</i>	<i>niqueladura</i> (MARQUET 1984)
	<i>ordir</i>	<i>ordidura</i>
	<i>picar-se</i>	<i>picadura</i> (<i>del vi</i>) (DVi)
	<i>raspar</i>	<i>raspadura</i> (film <i>Els nens del Brasil</i> , versió doblada en català; DCVB)
	<i>raure</i>	<i>rasura</i> 'pólvores que es desprenen d'una cosa que hom rau'
	<i>retallar</i>	<i>retalladura</i> 'resultat de retallar, allò que queda'
	<i>soldar</i>	<i>soldadura</i>
	<i>teixir</i>	<i>teixidura</i>
	<i>tondre</i>	<i>tonsure</i>
	<i>tocar</i>	<i>tocadura</i> 'ferida d'un animal per haver-lo tocat amb una eina agrícola'
	<i>tregar</i>	<i>tregadura</i> 'acció de tregar' (DLC3)
	<i>volar</i>	<i>voladura</i> (<i>voladura de roques</i>)

6.2. Morfologia del sufix

La forma fonològica subjacent d'aquest sufix és /ur/, amb tonicitat. La *-a* final la considerem morfema de femení.

Alguns autors parlen del sufix *-dura* (ho representariem així: *-dur+F*), distint del sufix *-ur+F*. Com intentarem demostrar tot seguit, aquesta *d* es pot considerar el morfema de participi de passat del verb (fonològicament /d/). Per tant, considerem que en mots com *raspadura*, *rasura* i *obertura* hi ha el mateix sufix, *-ur+F*.¹⁰²

Com veurem en les explicacions següents, aquest sufix pot adjuntar-se a verbs de totes tres conjugacions.

6.3. Morfologia de la base

6.3.1. La forma de participi de passat del verb com a base

Considerem que el sufix *-ur+F* es pot adjuntar a dues bases: la forma de participi de passat del verb i l'al·lomorf culte de l'arrel verbal. En aquest sentit, difereix de la resta de sufixos nominalitzadors, que s'adjunten generalment a una base formada per l'arrel verbal més la vocal temàtica (només *-ció(n)* s'adjunta, en alguns casos, a la forma de participi de passat o a un al·lomorf culte). Aquests exemples il·lustren la nostra hipòtesi que la forma de participi de passat és la base a la qual s'adjunta aquest sufix:

[162]	INFINITIU	PARTICIPI DE PASSAT	SAE AMB <i>-UR+F</i>
	<i>abonyegar</i>	<i>abonyegat abonyegada</i>	<i>abonyegadura</i>
	<i>afegir</i>	<i>afegit afegida</i>	<i>afegidura</i>
	<i>afilar</i>	<i>afilat afilada</i>	<i>afiladura</i>
	<i>arreplegar</i>	<i>arreplegat arreplegada</i>	<i>arreplegadura</i>
	<i>banyar</i>	<i>banyat banyada</i>	<i>banyadura</i> 'aigualera'
	<i>bullir</i>	<i>bullit bullida</i>	<i>bullidura</i> (DVi)
	<i>cascar</i>	<i>cascat cascada</i>	<i>cascadura</i>
	<i>cobrir</i>	<i>cobert coberta</i>	<i>cobertura</i>
	<i>cosir</i>	<i>cosit cosida</i>	<i>cosidura</i>
	<i>escaldar</i>	<i>escaldat escaldada</i>	<i>escaldadura</i>
	<i>escatar</i>	<i>escatat escatada</i>	<i>escatadura</i>
	<i>escurçar</i>	<i>escurçat escurçada</i>	<i>escurçada</i>
	<i>esfumir</i>	<i>esfumat esfumada</i>	<i>esfumadura</i>
	<i>esgrafiar</i>	<i>esgrafiat esgrafiada</i>	<i>esgrafiadura</i>
	<i>entallar</i>	<i>entallat entallada</i>	<i>entalladura</i>

¹⁰² Bruguera (2006) estableix el lligam entre totes dues formes, indicant que la forma amb *d* és una base participial, però tot i amb això encara considera que són dos sufixos diferents.

<i>espunyir</i>	<i>espunyit espunyida</i>	<i>espunyidura</i>
<i>ferir</i>	<i>ferit ferida</i>	<i>feridura</i>
<i>fregir</i>	<i>frit frita o fregit fregida</i>	<i>fritura o fregidura</i> ¹⁰³
<i>frunzir</i>	<i>frunzit frunzida</i>	<i>frunzidura</i>
<i>garbellar</i>	<i>garbellat garbellada</i>	<i>garbelladures</i>
<i>inflar</i>	<i>inflat inflada</i>	<i>inflatadura</i>
<i>investir</i>	<i>investit investida</i>	<i>investidura</i>
<i>lligar</i>	<i>lligat lligada</i>	<i>lligadura</i>
<i>mullar</i>	<i>mullat mullada</i>	<i>mulladura</i> ‘aigualera’
<i>obrir</i>	<i>obert oberta</i>	<i>obertura</i>
<i>ordir</i>	<i>ordit ordida</i>	<i>ordidura</i>
<i>picar</i>	<i>picat picada</i>	<i>picadura</i>
<i>podrir</i>	<i>podrit podrida</i>	<i>podridura</i>
<i>posar/pondre</i>	<i>post posta</i>	<i>postura (de sol)</i> ‘posta de sol’ (Elx)
<i>raspar</i>	<i>raspat raspada</i>	<i>raspadura</i>
<i>raure</i>	<i>ras rasa</i>	<i>rasura</i>
<i>soldar</i>	<i>soldat soldada</i>	<i>soldadura</i>
<i>teixir</i>	<i>teixit teixida</i>	<i>teixidura</i>
<i>tenyir</i>	<i>tint tinta o tenyit tenyida</i>	<i>tintura o tenyidura</i>
<i>tolir-se</i>	<i>tolit tolida</i>	<i>tolidura</i>
<i>torçar</i>	<i>torçat torçada</i>	<i>torçadura</i> ¹⁰⁴
<i>trencar</i>	<i>trencat trencada</i>	<i>trencadura</i>

Hi ha casos en què la base és la forma de participi de passat antiga: *untura* (del participi de passat antic *unt*, del verb *untar*) i *tintura* (del participi de passat antic *tint*, del verb *tenyir*).¹⁰⁵ També hi podem afegir *moltura* ‘impost per moldre’, a partir del participi *mòlt*.

On es veu més clarament l’adequació d’aquesta explicació és en l’àmbit dels verbs irregulars, amb terminacions de participi de passat en *-rt*, *-t* i *-s*: *obertura*, *cobertura*, *fritura*, *rasura*, etc.; si només hi hagués verbs de la I conjugació, podríem suposar que hi ha un sufix *-dur+F* adjuntat a una base verbal composta per l’arrel i la vocal temàtica (*soldadura* seria [*solda-* + *-dur+F*]).

Amb tot, algun primitiu de la II conjugació no presenta com a base la forma de participi de passat prevista, sinó una altra:

[163] <i>estrènyer</i>	<i>estrenyedura</i> ‘efecte d’estrènyer’ (DCVB)
<i>fendre</i>	<i>fenedura</i>
<i>fondre</i>	<i>fonedura</i> ‘acte i efecte de fondre’ (DCVB)
<i>tòrcer</i>	<i>torcedura</i>
<i>batre</i>	<i>batedura</i> ‘la feina de batre’ (DCVB)
<i>nàixer</i>	<i>naixedura</i> ‘panadís’
<i>moldre</i>	<i>moledura</i> (DCVB) ‘acció i efecte de moldre’ (però també

¹⁰³ El participi *frit* és la forma pròpia de les Terres de l’Ebre.

¹⁰⁴ També, a partir de *tòrcer*, el nom *tortura* (cf. *tort torta*), avui amb un sentit diferent.

¹⁰⁵ Les formes de participi de passat antigues apareixen al DCant.

	<i>moltura</i>)
<i>rebre</i>	<i>rebedures</i> ‘rebudes’ (Mallorca) ¹⁰⁶
<i>rompre</i>	ant. <i>rompedura</i> (DUARTE & ALSINA 1986: 103; DCVB)

S’hi podria afegir *corredura* ‘exercici de corredor’ (DCVB), en el sentit que seria un substantiu d’acció i efecte de *córrer*, i *movedura* ‘mobilitat’ (DCVB, citant Nebrija).

Aquesta aparent irregularitat es dona també en els sufixos adjectivadors de verbs *-or* i *-iss*: així, del verb *tondre* tenim els derivats *tonedís* ‘a punt per a ser tos’ i *tonedor* ‘que ton’.

A primera vista, en aquests casos es podria parlar d’un sufix *-dur+F* (que podríem considerar un al·lomorf del sufix *-ur+F*). En efecte, com que són verbs de la II conjugació, pot ser [*estreny-e-dur-a*] [*fen-e-dur-a*], [*fon-e-dur-a*], [*torç-e-dur-a*], [*bat-e-dur-a*], [*naix-e-dur-a*], [*mol-e-dur-a*], [*reb-e-dur-a-s*] i [*romp-e-dur-a*], en què el segment *-e-* seria la vocal temàtica de la II conjugació, i per tant les arrels verbals serien regulars: [*estreny*], [*fen*], [*fon*], [*torç*], [*bat*], [*naix*], [*mol*], [*reb*] i [*romp*]. Ara bé, podem formular una altra explicació, que ens permet continuar parlant d’una única forma *-ur+F*. Segons aquesta explicació, tindríem:

- l’arrel, regular ([*estreny*], [*fen*], [*fon*], [*torç*], [*bat*], [*naix*], [*mol*], [*reb*] i [*romp*])
- la vocal temàtica de la II conjugació (/e/)
- un morfema /d/
- el sufix derivatiu (*-ur+F*, *-or* o *-iss*)

Així,

[164] <i>fendre</i>	<i>fenedura</i>	/fen+e+d+ur+a/
<i>fondre</i>	<i>fonedís</i>	/fon+e+d+iss/
	<i>fonedor</i>	/fon+e+d+or/
	<i>fonedura</i>	/fon+e+d+ur+a/
<i>tòrcer</i>	<i>torcedís</i>	/tɔrs+e+d+iss/
	<i>torcedor</i>	/tɔrs+e+d+or/
	<i>torcedura</i>	/tɔrs+e+d+ur+a/
<i>rompre</i>	<i>rompedís</i>	/romp+e+d+iss/

¹⁰⁶ A Mallorca, les *rebudes* són l’“Acte pel qual l’arrendatari (masover) que surt d’una possessió dona a rebre al qui hi entra els objectes mobles i immobles que formen part del maneig d’aquella propietat (Mall.)” (DCVB, s. v. *rebuda*, acc. 2.a). La forma més corrent és *rebudes*, però segons el DCVB també es diu *rebedures* (ho defineix així: “Rebudes d’una propietat rústica (Es Llobards)”).

	<i>rompedor</i>	/romp+e+d+or/
	<i>rompedura</i>	/romp+e+d+ur+a/
<i> vendre </i>	<i>venedís</i>	/ven+e+d+iss/
	<i>venedor</i>	/ven+e+d+or/
	<i>venedures</i>	/ven+e+d+ur+a+s/
<i> tondre </i>	<i>tonedís</i>	/ton+e+d+iss/
	<i>tonedor</i>	/ton+e+d+or/
<i> córrer </i>	<i>corredís</i>	/korr+e+d+iss/
	<i>corredor</i>	/korr+e+d+or/
	<i>corredura</i>	/korr+e+d+ur+a/
<i> moure </i>	<i>movedís</i>	/mɔv+e+d+iss/
	<i>movedor</i>	/mɔv+e+d+or/
	<i>movedura</i>	/mɔv+e+d+ur+a/
<i> moldre </i>	<i>moledís</i>	/mɔl+e+d+iss/
	<i>moledor</i>	/mɔl+e+d+or/
	<i>moledura</i>	/mɔl+e+d+ur+a/
<i> perdre </i>	<i>perdedís</i>	/pɛrd+e+d+iss/
	<i>perdedor</i>	/pɛrd+e+d+or/
<i> aprendre </i>	<i>aprenedor</i>	/a'pren+e+d+or/
<i> batre </i>	<i>batedor</i>	/bat+e+d+or/
	<i>batedura</i>	/bat+e+d+ur+a/
<i> decebre </i>	<i>decebedor</i>	/de'seb+e+d+or/
<i> rebre </i>	<i>rebedor</i>	/reb+e+d+or/
	<i>rebedures</i>	/reb+e+d+ur+a+s/
<i> encendre </i>	<i>encenedor</i>	/en'sen+e+d+or/
<i> estrènyer </i>	<i>estrenyedor</i>	/es'treɲ+e+d+or/
	<i>estrenyedura</i>	/es'treɲ+e+d+ur+a/
<i> estendre </i>	<i>estenedor</i>	/es'ten+e+d+or/
<i> beure </i>	<i>bevedor</i>	/bev+e+d+or/
però:	<i>rompiment</i>	/romp+i+ment/,
	<i>torcement</i>	/tɔrs+e+ment/,
	<i>batement</i>	/bat+e+ment/

Hi ha molts altres casos de la I i la III conjugacions que tenen aquesta /d/, que considerem morfema de participi de passat. Aleshores, la qüestió és: si a *soldadura* la base és [*soldad*], que considerem participi de passat (cf. *soldat soldada*), i a *feridura* hi ha una base [*ferid*], que considerem participi de passat (cf. *ferit ferida*), ¿per què no es pot considerar que [*soldad*] i [*ferid*] (*soldadura* i *feridura*) tenen la mateixa estructura morfològica que [*fened*] i [*torced*] (*fenedura* i *torcedura*)? D'entrada, l'existència de casos com *rasura* o *obertura* ens permeten considerar [*soldad*] i [*ferid*] com a formes de participi de passat. Però l'existència de *fenedura* i *torcedura* paral·leles a *soldadura* i *feridura* ens porten cap a una altra possible estructura regular: [arrel verbal + vocal temàtica + /dur/ + /a/].

Dit d'una altra manera: tenim tres grups: (i) els casos com *soldadura* i *feridura*; (ii) els casos com *rasura* i *obertura*; i (iii) els casos com *fenedura* i *torcedura*. No hi ha una explicació que permeti descriure plegats i sota un mateix patró tots tres casos, ja que només sembla possible trobar una explicació per a dos casos alhora:

- a) Si s'ajunten *soldadura* i *feridura* amb *rasura* i *obertura*, considerant que la base a la qual s'adjunta el sufix *-ur+F* és la forma de participi de passat, llavors queden fora de l'explicació *fenedura* i *torcedura*.
- b) Si s'ajunten *soldadura* i *feridura* amb *fenedura* i *torcedura*, considerant que la base a la qual s'adjunta el sufix *-ur+F* inclou la vocal temàtica i que el sufix és *-dur+F*, llavors queden fora de l'explicació *rasura* i *obertura*.

Una explicació que permet donar compte alhora de tots tres grups és que les bases [*estrenyed*], [*fened*], [*foned*], [*torced*], [*bated*], [*naixed*], [*moled*], [*rebed*] i [*romped*], i també [*corred*], [*moved*], [*toned*], [*decebed*], [*estened*], [*beved*], etc., són formes de participi de passat alternatives (o sigui, al·lomorfes) i latents. És a dir, formes de participi de passat possibles i regulars ([arrel verbal + vocal temàtica /e/ + /d/]), però que es manifesten en la derivació i en determinats sufixos (*-ur+F* nominalitzador, *-or* adjectivador, *-iss* adjectivador) i no com a formes en funció estrictament participial, funció que seria coberta per altres formes possibles però irregulars, concretament les que tenen els morfemes /ud/, /z/ o /t/:¹⁰⁷ [*estreny+ud*] (o [*estre+t*]), [*fe+z*], [*fo+z*] (o [*fu+z*]), [*tor+t*], [*bat+ud*], [*nasc+ud*] (o col·loquialment [*naix+ud*]), [*mol+t*] (o col·loquialment [*molg+ud*]), [*reb+ud*], [*romp+ud*] (o [*ro+t*]), [*correg+ud*] (cf. *corregués*), [*mog+ud*], [*to+s*], [*deceb+ud*], [*este+z*], [*beg+ud*].¹⁰⁸ D'aquesta manera, tant *fenedura* com *obertura* com *soldadura* tenen la mateixa estructura.

6.3.2. Base culta

Com el sufix *-ció(n)*, el sufix *-ur+F* també pot adjuntar-se a una base culta (i no a la forma de participi de passat):

[165] <i>abreviar</i>	<i>abreviatura</i> (no <i>*abreviadura</i>) ¹⁰⁹
<i>cloure</i>	<i>clausura</i>

¹⁰⁷ Que apareixen en altres verbs, com *témer* (*temut temuda*), *plaure* (*plagut plaguda*), *conèixer* (*conegut coneguda*), *emetre* (*emès emesa*), *raure* (*ras rasa*), *veure* (*vist vista*), *ser* (*sigut siguda*), *dur* (*dut duta*), *fer* (*fet feta*), *riure* (*rigut riguda* o *rist rista*), etc.

¹⁰⁸ En espanyol trobem el mateix cas (quant a aquest sufix, i des del punt de vista morfològic, el català i l'espanyol es comporten pràcticament igual): *mordedura* (cf. *mordido*), *moledura* 'mòlta' (cf. *molido*), *mecedura* (cf. *mecido*), *cogedura* (cf. *cogido*), *metedura* (cf. *metido*), etc. Noteu, però, la doble possibilitat *hendedura* i *hendidura* 'fenedura' (cf. *hendido*).

¹⁰⁹ El verb *abreviar* no va ser admès fins al 1995 (DIEC1). En tot cas, *abreviació* també podria relacionar-se amb *abreujar*, considerant que, a *abrevació*, hi ha una arrel culta.

<i>contraure</i>	<i>contractura</i>
<i>corbar</i>	<i>curvatura</i>
<i>escriure</i>	<i>escriptura</i>
<i>fendre</i>	<i>fissura</i>
<i>fer</i>	<i>factura</i>
<i>llegir</i>	<i>lectura</i>
<i>mesclar</i>	<i>mixtura</i>
<i>obrir</i>	<i>apertura</i>
<i>provar</i>	<i>provatura</i>
<i>prémer</i>	<i>pressura</i>
<i>quadrar</i>	<i>quadratura</i> ‘acció de quadrar quelcom’
<i>rompre</i>	<i>ruptura</i>
<i>sepultar</i>	<i>sepultura</i>
<i>signar</i>	<i>signatura</i> (<i>La signatura d'un conveni</i>)
<i>tondre</i>	<i>tonsura</i>

S'hi podria afegir *crispatura* ‘sobreexcitació de l'esperit amb una mena de tremolor general interior’, reportat pel DCVB, el qual indica que prové del verb *crispar*.

6.3.3. Base sense vocal temàtica

Hi ha uns pocs casos —que podem considerar fossilitzats i per tant romanalla d'un ús antic— en què la base és l'arrel verbal (sense vocal temàtica, doncs):

[166] <i>brisar</i>	<i>brisura</i> ‘canvi en l'escut heràldic per a diferenciar branques familiars’ (<i>brisar</i> és, segons el DLC3, ‘fer una brisura’)
<i>captar</i>	<i>captura</i> (el verb també pot ser <i>capturar</i>)
<i>pastar</i>	<i>pastura</i> ‘el fet de pastar’ (el verb també pot ser <i>pasturar</i>)

S'hi podria afegir *pintura* (es pot dir *tècnic en pintura*), de *pintar*, si bé *pintura* designa més aviat la matèria per a pintar.

Aquesta possibilitat no és corrent en l'actualitat. Fixem-nos que *captura* i *pastura* tenen també com a verbs *capturar* i *pasturar* (són verbs de segona generació [veg. cap. *Conversió*]); si existeixen aquests verbs es pot considerar que és per reparació, per tal com és irregular que *-ur+_F* s'adjunti a una base que sigui l'arrel verbal si no és que és culta.

6.3.4. Relació amb *-or* adjectivador

El sufix *-ur+_F* es relaciona amb l'adjectivador *-or* (com veïem en tractar les bases com [*fened*], [*torced*], etc.):

[167]	VERB	ADJ.	SAE
	<i>pastar</i>	<i>pastor</i>	<i>pastura</i>
	<i>escriure</i>	<i>escriptor</i>	<i>escriptura</i>
	<i>llegir</i>	<i>lector</i>	<i>lectura</i>
	<i>tòrcer</i>	<i>torcedor</i>	<i>torcedura</i>
	<i>fer</i>	<i>factor</i>	<i>factura</i>

El sufix *-or* comparteix, doncs, els mateixos trets morfològics que *-ur+F*, i hi està emparentat perquè tots dos cobreixen espais complementaris. (Compareu-ho amb altres casos no deverbals, com *qüestor* ‘càrrec’ i *qüestura* ‘activitat’, o els compostos cultes amb *-cult*: *agricultura*, *agricultor* i *agrícola*.)

6.4. Semàntica

6.4.1. Significat bàsic d'efecte

El sufix *-ur+F* té la característica semàntica que bàsicament designa l'‘efecte’, molt més que no pas l'‘acció’:¹¹⁰

- [168] *badadura* ‘escletxa’, és a dir, ‘petita obertura feta, allò que queda quan es bada una superfície’ (a partir del verb *badar*, que significa ‘obrir’ [cf. *badar un ulls com a taronges*] però sobretot ‘obrir un xic’ [*badar la porta*])
cremadura ‘el resultat de patir una cremada’
abaixadura ‘borra provinent de l'abaixament dels draps’ (DLC3)
boixadura ‘el fet de boixar-se una planta, especialment un cereal’ (DLC3)
doladura ‘conjunt dels trossos que es desprenen quan hom dola’ (DLC3)
estrenyedura ‘efecte d'estrènyer’ (DCVB)
gravadura ‘efecte de gravar’
corcadura ‘part corcada d'una cosa’
picadura ‘pics o forats que presenta una cosa picada’ (és a dir, ‘efecte’) (DLC3)

Cabré i Castellví (1994) explicita que els substantius d'acció i efecte obtinguts amb els sufixos *-ment*, *-ció(n)*, *-nça* [és a dir, *-nt+-'i+F*], etc., són “abstractes”, mentre que els substantius d'acció i efecte amb *-ur+F* (l'autora transcriu “*-dura*”) són “concrets” —és a dir, el resultat d'una acció és perceptible, mentre que l'acció pròpiament dita és una abstracció—.

Amb el derivat en plural encara s'accentua més aquest ús semàntic d'‘efecte’, ja que sol designar la munió de coses (d'aquí ve el plural) que queden després d'haver fet una acció:

---

¹¹⁰ Aquesta característica semàntica també la trobem en els sufixos equivalents de l'espanyol (*ordidura* ‘ordit’) i del francès (*gravure* ‘gravació’).

- [169] *adobadures* ‘adobs o reparacions fets (que queden, doncs) en alguna cosa’
agranadures ‘allò que hom arreplega escombrant’
allisadures ‘partícules despreses d’una pedra, d’un metall, etc., en allisar-los’
aprofitadures ‘residus d’alguna cosa que són aprofitats per a algun fi’
arreplegadures ‘residus, romanalles’
balejadures (o *baleigs*) ‘residus de palla, d’espigues, de gra sense espellofar, que cauen amb el gra en destriar-lo de la palla o que se’n separen amb la baleja’
espigoladures (o *espigolalles*) ‘espigues que resten al camp un cop feta la sega del cereal’
garbelladures ‘pedres, terra, rebuig de la palla, etc., que queden al garbell pel fet de no haver passat pels forats després d’haver garbellat’
llimadures ‘partícules de material que són arrencades per la llima o la llimadora’
peladures ‘pells que hom treu de la fruita en pelar-la, peles’
porgadures ‘allò que resta al garbell després de porgar el blat, etc.’
rascadures ‘partícules que es desprenen d’una cosa en rascar-la’
raspadures ‘partícules que es desprenen d’una cosa en raspar-la’ (DCVB)
rebaixadures ‘trossos de pell que els blanquers obtenen com a rebuig en sotmetre les pells o els cuirs al rebaixatge’
serradures ‘partícules despreses de la fusta en serrar-la’¹¹¹
talladures ‘retalls, allò que queda en haver retallat un paper, una tela, etc.’
triadures ‘rebuig d’una tria’
vessadures ‘allò que vessa, que sobreix, d’una substància líquida o disgregada’

Només hem trobat una forma amb *-ur+F* en plural que no designa ‘restes d’una acció’: és el cas d’*afalagadures*, equivalent a *afalacs*. Aquest plural s’explica perquè és una acció múltiple (*afalacs* també sol aparèixer en plural).¹¹²

El motiu pel qual els derivats amb *-ur+F* expressen sobretot ‘efecte’ i no tant ‘acció’ pot ser el fet que s’adjunta a la forma de participi de passat del verb. El participi de passat fa referència a un fet assolit, perfectiu: per tant, el sufix *-ur+F* ja s’adjunta a una base que predisposa a fer servir els derivats per al sentit d’‘efecte’. (Tanmateix, com veurem més avall, el sufix *-iss(+F)* també s’adjunta a la forma de participi de passat i no sol expressar ‘efecte’ de manera generalitzada.)

S’ha de precisar, tanmateix, que també hi ha derivats amb *-ur+F* que expressen ‘acció’. D’exemples n’hi ha diversos:

- [170] *apertura* ‘acció d’obrir’

---

¹¹¹ El DCompl entra *serradura* en singular, localitzat en valencià, i el dona com a equivalent de la forma plural *serradures*. El GD62 entra només *serradura* i incorpora una subentrada amb la variant plural (criteri microestructural propi d’aquest diccionari).

¹¹² Aquest recurs també el trobem en espanyol (MONGE 1970-71: 968): *barreduras* ‘agranadures’, *limaduras* ‘llimadures’, *serraduras* ‘restes, encenalls que queden després d’haver serrat’, *alisaduras* ‘allisadures’, *abaleaduras* ‘balejadures’, *cribaduras* o *ahechaduras* ‘garbelladures’, *limaduras* ‘llimadures’, *peladuras* ‘peladures’, *raeduras* ‘rascadures’, *raspaduras* ‘raspadures’, *cortaduras* ‘talladures’, etc. (però *serrín* per ‘serradures’).

clausura ‘acció de tancar’
afiladura ‘acció d’afilar un ganivet’ (DLC3)
trencadura ‘acció de trencar’ (DCVB)
banyadura ‘acció de mullar-se molt’ (DLC3)
brodadura ‘acció de brodar’

Això manté vàlida la nostra explicació sobre l’obtenció dels substantius d’acció i efecte en català [veg. cap. *Delimitacions conceptuals i metodològiques*], en el sentit que el sufix *-ur+F* pot ser descrit un sufix nominalitzador de verbs que permet obtenir substantius d’acció que sempre poden adquirir automàticament el significat d’‘efecte’. Es pot considerar, però, que, a la pràctica, s’ha acabat usant el sufix *-ur+F* sobretot per a expressar ‘efecte’ (com si hi hagués hagut una especialització semàntica del sufix), sense que aquest ús sigui sistemàtic.

6.4.2. Especialitzacions semàntiques

Com que els derivats amb *-ur+F* expressen sobretot ‘efecte’, algun derivat pot referir-se a la conseqüència física del procés (el resultat):

- [171] *naixedura* ‘panadís, inflamació flegmonosa dels dits’ (derivat de *nàixer*)
eixidura ‘tumor en alguna part del cos’ (derivat d’*eixir*)
trencadura ‘hèrnia’ (DCVB)
badadura ‘clivella, escletxa’ (el verb *badar* significa ‘obrir’)

Un altre valor semàntic, també obtingut per translació semàntica a partir de derivats ja formats, és el de ‘recompensa’ o ‘gratificació’ per haver fer una acció. En el fons, podríem considerar que es tracta també d’un ‘efecte’ produït per una acció. De tota manera, és un recurs expressiu obsolet, ja que només n’hem trobat tres casos i encara un de lexicalitzat en una locució adverbial:

- [172] *venedures* ‘comissió donada a algú que ven gèneres per altri’
corredura ‘allò que es paga al corredor de borsa’
de trobatures (loc. adv.) ‘dit d’allò que hom dóna com a gratificació al qui ha trobat una cosa perduda’

D’altra banda, pot passar que la llengua estableixi distincions semàntiques entre dos derivats amb *-ur+F*, l’un de caire culte i l’altre adjuntat a la forma patrimonial. Així, *apertura* i *clausura* signifiquen ‘acció d’obrir’ i ‘acció de tancar’, però no s’apliquen als mateixos supòsits semàntics o pragmàtics que *obertura* i *cloa*. En concret, *apertura* només s’utilitza amb el sentit polític de ‘canviar el règim polític per a obrir-se a altres modalitats’ (*L’antic món comunista va haver de viure un procés d’apertura*). Pel que fa a *clausura* només és usual com a sinònim de *cloenda* (*La clausura de l’acte*), quan implica un tancament definitiu (*La clausura del debat, d’un compte corrent, de les seus*

d'un sindicat il·legal) i en el sentit religiós (*monges de clausura*).

Finalment, direm que alguns substantius d'acció i efecte amb *-ur+F* han quedat reservats per al sentit [+TECN] (potser era una tendència semàntica freqüent antigament). Així, tenim *raspadura*, *niqueladura* (que el DLC3 no recull, però Marquet (1984) l'aporta com a terme tècnic) o *soldadura*. Fins i tot els substantius d'acció i efecte més tradicionals (*tonsura*, *rasura*, *moltura*) es poden considerar fonamentalment 'tècnics', ja que fan referència a tasques especialitzades.

6.5. Ús

6.5.1. Rendibilitat

El sufix *-ur+F* no és tan rendible com *-atg*, *-ment* o *-ció(n)*, fins al punt que pràcticament no es generen nous mots amb aquest sufix (l'Observatori de Neologia (2004: 63) diu que té "nul·la vitalitat").

Amb tot, sembla que en una època pretèrita el sufix *-ur+F* era d'ús bastant corrent en el llenguatge general, per tal com el trobem en substantius d'acció i efecte propis d'aquest àmbit.

- [173] ant. *arsura* 'ardor' (cf. *ardent*) (DUARTE & ALSINA 1986: 103)
ant. *rompedura* (DUARTE & ALSINA 1986: 103)
esguardadura 'esguard' (DUARTE & ALSINA 1986: 103)
gratadura (DCVB, marcat com a antic)
manyagadura (DIEC1) 'afalac, moixaina, especialment per a enganyar'
bonidura (DCVB) 'acció i efecte de bonir'
moledura (DCVB) 'acció i efecte de moldre'

El fet que molts d'aquests exemples no figurin als diccionaris generals actuals i sí al DCVB ens pot fer pensar que, en realitat, el sufix *-ur+F* s'ha anat tornant obsolet progressivament, fins al punt que avui només ens n'han quedat algunes peces fixades (*serradures*, *mesura*, *moltura*) i algun terme tècnic (*soldadura*, *niqueladura*, *raspadura*).

6.5.2. Vitalitat i comparació amb l'espanyol

Aquest sufix és més rendible en espanyol que en català:

[174] ESPANYOL

CATALÀ

<i>amarradura</i> (o <i>amarre</i>)	<i>amarrament</i> o <i>amarratge</i>
<i>amasadura</i> (o <i>amasamiento</i>)	<i>amassament</i>
<i>arrancadura</i> (o <i>arranque</i> , <i>arrancamiento</i>)	<i>arrancada</i>
<i>baldadura</i> (o <i>baldamiento</i>)	<i>baldament</i>
<i>borneadura</i> (o <i>borneo</i>)	<i>borneig</i>
<i>brotadura</i> (o <i>brote</i>)	<i>brotada</i>
<i>bruñidura</i> (o <i>bruñido</i> , <i>bruñimiento</i>)	<i>brunyiment</i>
<i>cagadura</i> (doc. oral, 13-1-2006)	<i>cagada</i>
<i>calafateadura</i> (o <i>calafateo</i> , <i>calafateado</i>)	<i>calafatament</i>
<i>calzadura</i>	<i>calçament</i>
<i>cavadura</i> (o <i>cava</i>)	<i>cavada</i>
<i>cizalladura</i> (o <i>cizallamiento</i>)	<i>cisellament</i>
<i>cogedura</i>	<i>agafada</i> o <i>agafament</i>
<i>coladura</i> (o <i>colada</i>)	<i>colament</i>
<i>desarrugadura</i>	<i>desarrugament</i>
<i>descarriladura</i> (o <i>descarrilamiento</i>)	<i>descarrilament</i> o <i>descarrilada</i>
<i>encalladura</i> (o <i>encallamiento</i>)	<i>encallament</i>
<i>encrespadura</i> (o <i>encrespamiento</i>)	<i>encrespament</i>
<i>endulzura</i>	<i>endolciment</i>
<i>enfardeladura</i>	<i>enfardellament</i>
<i>engomadura</i> (o <i>engomado</i> , <i>engomada</i>)	<i>engomada</i>
<i>enlazadura</i> (o <i>enlaze</i> , <i>enlazamiento</i>)	<i>enllaç</i> , <i>enllaçament</i> o <i>enllaçada</i>
<i>ensilladura</i>	<i>ensellament</i>
<i>enyesadura</i> (o <i>enyesado</i>)	<i>enguixada</i>
<i>estañadura</i> (o <i>estañado</i>)	<i>estanyada</i>
<i>golpeadura</i>	<i>colpejament</i> o <i>colpeig</i>
<i>lavadura</i> (o <i>lavado</i> , <i>lavada</i>)	<i>lavatge</i> o <i>llavada</i> ¹¹³
<i>limadura</i> (o <i>limado</i>)	<i>llimada</i> o <i>llimadura</i>
<i>enjabonadura</i>	<i>ensabonada</i>
<i>magulladura</i>	<i>magol</i> , <i>magolament</i> o <i>magolada</i>
<i>metedura</i> (o <i>metimiento</i>)	<i>mesa</i> ¹¹⁴
<i>mezcladura</i> (o <i>mezcla</i>)	<i>mescla</i>
<i>mojadura</i> (o <i>mojada</i>)	<i>mullena</i>
<i>moledura</i> (o <i>molienda</i>)	<i>mòlta</i> o <i>moledura</i>
<i>palpadura</i> (o <i>palpación</i> , <i>palpamiento</i>)	<i>palp</i> o <i>palpada</i>
<i>picadura</i> (de <i>mosquito</i>)	<i>picada</i> (de <i>mosquit</i>) ¹¹⁵
<i>prensadura</i> (o <i>prensado</i>)	<i>premsada</i>
<i>quemadura</i> (o <i>quemada</i>)	<i>cremada</i> (tb. <i>cremadura</i>)
<i>rascadura</i> (o <i>rascamiento</i>)	<i>rascada</i>
<i>rayadura</i> (o <i>rayazo</i>)	<i>ratllada</i>
<i>recalcadura</i>	<i>recalcament</i>
<i>refinadura</i> (o <i>refinamiento</i> , <i>refinado</i>)	<i>refinament</i> o <i>refinatge</i>

¹¹³ El substantiu *lavatge* és tècnic, mentre que *llavada* és una forma popular provinent del verb *llavar*, usual al País Valencià.

¹¹⁴ Exemple espanyol: *metedura de pata*. Exemple català: *mesa en rima* (DVi).

¹¹⁵ El DLC3 recull *picadura* com a 'acció de picar', però aquest mot s'usa bàsicament per a designar el 'tabac picolat' (*picadura de tabac*).

<i>refrescadura</i> (o <i>refrescamiento</i>)	<i>refrescament</i> o <i>refrescada</i>
<i>regadura</i>	<i>regada</i>
<i>remadura</i>	<i>remada</i>
<i>repeladura</i>	<i>repèl</i> o <i>repelada</i>
<i>rociadura</i> (o <i>rociado</i> , <i>rociamiento</i>)	<i>ruixada</i>
<i>rodadura</i>	<i>rodament</i>
<i>roedura</i>	<i>rosec</i> o <i>rosegada</i>
<i>saladura</i> (o <i>salazón</i>)	<i>salament</i> o <i>salaó</i>
<i>tostadura</i> (o <i>tostado</i>)	<i>torrament</i> o <i>torrada</i>
<i>trabadura</i> (o <i>trabamiento</i> , <i>trabazón</i>)	<i>travament</i>
<i>untura</i> o <i>untadura</i>	<i>untada</i> ¹¹⁶

6.5.3. Influx d'altres llengües

En català existeix algun mot amb *-ur+F* que no s'ha generat espontàniament, sinó que s'ha manllevat a una altra llengua:

[175] *fornitura* (gal·licisme); sin. *forniment*

6.5.4. Verbs de segona generació

Els substantius amb *-ur+F*, sobretot quan tenen base culta i/o s'han desvinculat prou del sentit del verb, poden participar de la conversió i crear verbs de segona generació [veg. cap. *Conversió*].

[176]	VERB 1G	SAE	VERB 2G
	<i>cloure</i>	<i>clausura</i>	<i>clausurar</i> 'tancar definitivament'
	<i>escriure</i>	<i>escriptura</i>	<i>escripturar</i> 'fer l'escriptura d'un bé immoble'
	<i>moldre</i>	<i>moltura</i>	<i>molturar les olives</i> (també 'cobrar la moltura')
	<i>pastar</i>	<i>pastura</i>	<i>pasturar</i>
	<i>raure</i>	<i>rasura</i>	<i>rasurar</i>
	<i>tondre</i>	<i>tonsura</i>	<i>tonsurar</i> 'conferir la condició de clergue per mitjà del ritu de la tonsura' (<i>tonsura</i> : 'afaitada del cap')

7. El sufix *-iss(+F)*

---

¹¹⁶ Monge (1970-71: 968) reporta alguns exemples corrents a Sud-amèrica que són desconeguts a l'espanyol ibèric: *amansadura* 'amansament', *asentadura* 'indigestió', *cantadura de missa* 'acció de cantar missa', etc. S'hi podrien afegir altres casos més coneguts similars al darrer, també sense paral·lel català: *metedura de pata* (en català, *cagada* o *fotuda de pota*), *tomadura de pelo* (en català, *aixecada de camisa*).

7.1. Aproximació

Diversos autors (FABRA 1956: 128; BADIA I MARGARIT 1962; MOLL 1968: 233; DUARTE & ALSINA 1986: 101-102; RUAIX 1987: 41) han donat compte de l'existència del “sufix *-dissa*”, que permet nominalitzar verbs. Considerem que la forma d'aquest sufix és *-iss(+F)* (i no *-diss*) (més avall en parlem). El significat que aporta és de ‘multiplicitat’ en l'acció. És propi del registre col·loquial.

Pel que fa al gènere, aquest sufix ha donat alguns derivats masculins i femenins (més avall analitzem aquesta qüestió). Aquests són alguns derivats masculins, que podem considerar romanalles (alguns, com *fregadís*, tenen sentit de ‘multiplicitat’ en l'acció; d'altres, com *macadís* o *serradís*, només indiquen ‘efecte’):

[177]	<i>cremar</i> <i>estellar</i>	<i>cremadís</i> (SADURNÍ 1996: 15, s. v. <i>adob</i> ; DCVB) ¹¹⁷ <i>estelladís</i> ‘acció d'estellar una cosa’ (<i>Los almogàvers [...] ferien per les esponeres de la host, e mataven gents e trencaven cofres; que major estelladís de cofres hi oïrets que si fóssets en un bosc e que hi hagués mil hòmens qui no fessen sinó estellar llenya</i> ; Muntaner, <i>Crònica CXXXIX</i> , descripció de la retirada de l'exèrcit francès pel coll de Panissars després de ser derrotats per les tropes catalanes de Pere II)
	<i>filar</i>	<i>filadís</i> ‘rebuig de la seda que no se separa del capoll’
	<i>fregar</i>	<i>fregadís</i> (DLC3)
	<i>macar</i>	<i>macadís</i> ‘contusió, alteració produïda en un cos per un cop; senyal que en queda’ (DLC3; RUAIX 1987: 41)
	<i>menjar</i>	<i>menjadís</i> ‘mengim, acte de menjar poc i sovint’ (DCVB)
	<i>picar</i>	<i>picadís</i> ‘fragment de pedra que salta en picar-la’
	<i>serrar</i>	<i>serradís</i> ‘serradures’
	<i>solsir</i> ‘ensulsiar-se’	<i>solsadís</i> (tb. <i>solsida</i>) ‘ensulsiada, enderroc’ (DCVB)
	<i>tondre</i>	<i>tonedís</i> ‘borra produïda en tondre les robes de llana’
	<i>trencar</i>	<i>trencadís</i> ‘obra escultòrica feta amb trossos trencats’

I aquests són alguns derivats femenins, exemples del funcionament actual d'aquest sufix:

[178]	<i>abaixar</i> <i>aixafar</i> <i>ajau're's</i>	<i>abaixadissa</i> ‘abaixada intensa’ (DCVB) <i>aixafadissa</i> ‘aixafada de molts’ (<i>Fer una aixafadissa de formigues</i>) <i>ajaguedissa</i> ‘multitud de gent que s'ajau’ (DCVB)
-------	--	---

¹¹⁷ El reportem com a substantiu d'acció i efecte, però convé precisar que més aviat s'usa per a expressar ‘efecte’. El DCVB indica que significa ‘cosa que es crema’ (i ho localitza a Olot), però per la frase d'exemple que posa és potser ‘acció’ (*olor de cremadís*; seria sinònim d'*incendi*). Segons el DCVB, també significa ‘restes de menjar que queden cremades aferrades al fons d'una cassola, d'una olla, etc.’ (localitzat al Lluçanès); aquí és clarament ‘efecte’. Sadurní (1996) el reporta aplicat a bótes de vi, sentit que també recull el DCVB.

<i>arrencar</i>	<i>arrencadissa</i> ‘acció d’arrencar en una gran quantitat’
<i>arreplegar</i>	<i>arreplegadissa</i> ‘acció d’arreplegar en abundància’
<i>arrossegar</i>	<i>arrossegadissa</i> ‘acció d’arrossegar moltes coses’
<i>barrejar</i>	<i>barrejadissa</i> ‘barreja confusa de moltes coses’
<i>bellugar</i>	<i>bellugadissa</i> ‘agitació d’una munió d’homes, d’animals, etc., que no estan quiets’
<i>bordar</i>	<i>bordadissa</i> ‘acció de bordar diferents gossos’
<i>bramar</i> quants’	<i>bramadissa</i> ‘acció repetida de bramar un ase o uns
<i>cantar</i>	<i>cantadissa</i> ‘conjunt de cants d’una munió d’ocells’
<i>capolar</i>	<i>capoladissa</i> ‘multitud de bocins que romanen d’una cosa després de capolar-la’ (DCVB)
<i>clamar</i>	<i>clamadissa</i> ‘clam repetit i confús de diversa gent’
<i>comprar</i>	<i>compradissa</i> ‘abundància de compres’
<i>córrer</i>	<i>corredissa</i> ‘correguda curta’ (en plural, <i>corredisses</i> , té el sentit de ‘corregudes amunt i avall’ sovint fetes per diverses persones: <i>Ahir tot eren corredisses</i>)
<i>cremar</i>	<i>cremadissa</i> ‘acció de cremar en munió’
<i>cridar</i>	<i>cridadissa</i> ‘crits’
<i>cruixir o crúixer</i>	<i>cruixidissa</i> ‘conjunt de cruixits’ (DCVB)
<i>degollar</i>	<i>degolladissa</i> ‘degollament de molta gent o de molts animals’
<i>demanar</i>	<i>demanadissa</i> ‘acció col·lectiva de demanar’ (<i>A darrera hora sempre hi ha una demanadissa d’entrades</i>)
<i>dringar</i>	<i>dringadissa</i> ‘dring continuat’
<i>eixordar</i>	<i>eixordadissa</i> ‘conjunt de sorolls eixordadors’
<i>encetar</i>	<i>encetadissa</i> ‘acte d’encetar moltes coses’ (DCVB)
<i>engrunar</i>	<i>engrunadissa</i> ‘gran quantitat d’engrunes’
<i>enraonar</i>	<i>enraonadissa</i> ‘enraonament de molts, xerradissa’
<i>escampar</i>	<i>escampadissa</i> ‘gran escampada, estesa de coses escampades’
<i>esgarriar-se</i>	<i>esgarriadissa</i> ‘fet d’esgarriar-se una gran quantitat de persones o animals’ (DCVB)
<i>esmotxar</i>	<i>esmotxadissa</i> ‘gran esmotxada’ (DCVB)
<i>espetegar</i>	<i>espetegadissa</i> ‘seguit, gran quantitat, d’espetecs’ (<i>Quina espetegadissa, la nit de Sant Joan!</i>)
<i>estellar</i>	<i>estelladissa</i> ‘acció i efecte d’estellar moltes coses’ (DCVB)
<i>fregar</i>	<i>fregadissa</i> ‘acció continuada, repetida, de fregar’
<i>grinyolar</i>	<i>grinyoladissa</i> (DCVB)
<i>lladrar</i>	<i>lladradissa</i> ‘lladrucs de molts gossos a la vegada’
<i>llampegar</i>	<i>llampegadissa</i> ‘seguit de llampecs’
<i>matar</i>	<i>matadissa</i> ‘acció de matar en munió’ (<i>Hi ha hagut una matadissa de mosques</i>)
<i>menjar</i>	<i>menjadissa</i> ‘gran menjada’
<i>mermular</i>	<i>mermuladissa</i> ‘murmuració molt gran’ (DCVB)
<i>mesclar</i>	<i>mescladissa</i> ‘conjunt de coses mesclades’
<i>penjar</i>	<i>penjadissa</i> ‘penjada múltiple’ (<i>Haurien de fer una penjadissa d’aquests lladres!</i>)

<i>picar</i>	<i>picadissa</i> ‘acció de picar molt o insistentment’
<i>piular</i>	<i>piuladissa</i> ‘seguit de piulets, xerradissa d’ocells’
<i>plorar</i>	<i>ploradissa</i> ‘plors abundants’ (DLC3), ‘acte de plorar molt’ (DCVB)
<i>ploure</i>	<i>plovedissa</i> ‘pluja llarga’ (DCVB)
<i>refilar</i>	<i>refiladissa</i> ‘cantadissa d’ocells’
<i>remenar</i>	<i>remenadissa</i> ‘remenada múltiple o reiterada’
<i>rentar</i>	<i>rentadissa</i> ‘rentada múltiple; una bona rentada’
<i>repicar</i>	<i>repicadissa</i> ‘repicament persistent’
<i>roncar</i>	<i>roncadissa</i> ‘sèrie de roncs que fan una o més persones o bèsties que ronquen’
<i>saltar</i>	<i>saltadissa</i> ‘el fet de saltar molts moixons, molts infants, etc.’
<i>trencar</i>	<i>trencadissa</i> ‘acció de trencar o de trencar-se moltes coses’
<i>triar</i>	<i>triadissa</i> ‘acció de triar entre molts’
<i>trinxar</i>	<i>trinxadissa</i> ‘reducció de nombre d’objectes a trossos menuts’
<i>tronar</i>	<i>tronadissa</i> ‘tronada seguida’
<i>udolar</i>	<i>udoladissa</i> ‘molts udols’
<i>vendre</i>	<i>venedissa</i> ‘venta abundosa, múltiple’
<i>volar</i>	<i>voladissa</i> ‘munió d’animals o coses volant’ (<i>Quan la barrinada va detonar, quina voladissa de pardals!</i>)
<i>xerrar</i>	<i>xerradissa</i> ‘conversa animada de molts’
<i>xillar</i>	<i>xilladissa</i> (REIG 1999: 706)
<i>xisclar</i>	<i>xiscladissa</i> ‘seguit de xiscles’
<i>xiular</i> o <i>siular</i>	<i>xiuladissa</i> o <i>siuladissa</i> ‘xiulada forta, de molts, insistent’ (<i>La xiuladissa de les bales</i>)

7.2. Morfologia del sufix

7.2.1. Forma del sufix

La forma fonològica subjacent d’aquest sufix és /is/, amb tonicitat. La consonant final és sorda, com ho demostren els derivats femenins (*trencadissa*). En la majoria de cassos trobem un so [d] entre el sufix i la base. Creiem que aquest so forma part de la base, ja que en uns quants casos trobem la variant *-iss(+F)*, sense aquesta *d*:

[179] <i>degotar</i>	<i>degotís</i> ‘líquid que degota’
<i>raure</i>	<i>raïssa</i> ‘cosa que queda després de raure una cosa’
	<i>raïssos</i> ‘rosegons, allò que queda després de rosegat’ (antigament, <i>raure</i> significava, també, ‘rosegat’)
<i>esquerdar-se</i>	<i>esquerdís</i> ‘fragment després d’un cos en trencar-se’ ¹¹⁸

¹¹⁸ No es poden incloure a la llista els mots *somrís* ni *permís*. Aquests dos mots són, en realitat, substantius d’acció i efecte obtinguts per conversió (de *somriure* i *permetre* [veg. cap. *Conversió*]). D’altra banda, Fabra (1955h [conversa 497]) va consignar l’hipotètic substantiu d’acció i efecte *mentís* ‘acte de

Es pot considerar, doncs, que aquest sufix morfològicament és *-iss(+F)* (així, tenim *degotís* de *degotar*); i que sol adjuntar-se a la forma del participi de passat, possibilitat que ja suggereix Mascaró (1986: 26). Es pot considerar que formes com *raïssa* o *degotís* són fòssils del sistema antic amb què el sufix *-iss(+F)* s'adjuntava a una bases distintes de les actuals (més avall detallem la morfologia de la base). Tanmateix, també es pot considerar que el sufix és realment *-diss*, que s'adjuntaria a una base formada per una arrel verbal i la vocal temàtica (*fregadís*), amb les excepcions de *degotís*, que seria una peça lèxica idiosincràtica (el mot *esquerdís* es podria explicar igualment: *esquerd+diss > esquerdís*).

7.2.2. *Altres possibilitats*

També es podria pensar que mots com *aixafadissa* o *piuladissa* són, en realitat, el participi de passat verbal habilitat com a substantiu (*aixafada*, *piulada*) [veg. cap. *Habilitació gramatical*] amb el sufix intensificatiu *-iss*. Moll (1952, § 396) sosté aquesta hipòtesi. Aquest sufix intensificatiu, de fet, el trobem en diversos mots:

- [180] *coïssor* [*cou-* + + *-iss* + *-or*]
lluïssor [*lluu-* + + *-iss* + *-or*]
sorollissa [*soroll* + *-iss*+ F] 'soroll insistent' (DCVB)
pobrissó [*pobre* + *-iss*+ *-ó(n)*]

Però, com diu Lüdtke (1983), tenim casos que contradiuen aquesta descripció:

"[Contradiu la hipòtesi de Moll] la forma *corredissa* en comptes de **corregudissa* i el fet que, moltes vegades, no existeix un substantiu, derivat segons el participi de pretèrit, al costat de la nominalització amb *-dissa*." (LÜDTKE: 1983: 333, n. 6)

En tot cas, com que més amunt (quan hem parlat del sufix *-ur(+F)*) hem previst la possibilitat d'existència d'un al·lomorfe del participi de passat com [*corred*] en comptes de [*correg+ud*], no es pot tancar del tot la porta a aquesta hipòtesi de Moll.

Aquests derivats també podrien considerar-se l'habilitació gramatical dels adjectius deverbals obtinguts amb el sufix *-iss*, que designa 'alta probabilitat' (o 'alta capacitat per a rebre una acció'):

- [181] *fregar*   *fregadís* 'de bon fregar' (*un sòl fregadís*)

---

desmentir'; el mateix gramàtic, però, demostra que es tracta d'un calc de l'espanyol i que en català és *desmentiment*. El substantiu d'acció i efecte espanyol *mentís* (que figura al DRAE) segurament és una habilitació de l'expressió ¡*Mentís!* 'mentiu', que es diu a algú —tractat de vós— que està mentint.

<i>tondre</i>	<i>tonedís</i> ‘fàcil de tondre’
<i>enganyar</i>	<i>enganyadís</i> ‘fàcil d’enganyar’ (<i>una xicota enganyadissa</i>)
<i>espantar</i>	<i>espantadís</i> ‘que s’espanta fàcilment’ (<i>un xicot espantadís</i>)
<i>llevar</i>	<i>llevadís</i> ‘que es pot llevar’ (<i>pont llevadís</i>)
<i>córrer</i>	<i>corredís</i> ‘que es pot córrer’ (<i>porta corredissa</i>)
<i>encomanar</i>	<i>encomanadís</i> ‘fàcil d’encomanar’ (<i>música encomanadissa</i>)

Les formes femenines d’aquests adjectius (*fregadissa*, *espantadissa*, *corredissa*, etc.) podrien servir —habilitades— per a expressar una ‘acció’ amb el matis ‘múltiple’. Seria un cas semblant als adjectius amb el sufix adjectivador *-ic* que, en femení —en anglès, en plural— designen disciplines o ciències: *tècnica*, *pràctica*, *poètica*, *estètica*, *teòrica*, etc. Tanmateix, aquesta hipòtesi de l’habilitació gramatical de l’adjectiu és poc plausible, atesa la distància semàntica (d’‘alta possibilitat’ s’ha de passar a ‘acció múltiple’). Si semànticament hi hagués menys distància, aquesta hipòtesi tindria més robustesa.

7.3. Morfologia de la base

Si s’afirma que el sufix té /is/ com a forma fonològica subjacent, cal considerar que aquest sufix s’adjunta a una base que, segurament, és la forma de participi de passat del verb. Així, doncs, el sufix *-iss(+F)* es comporta de manera semblant al sufix *-ur+F*.

[182]	CONJ.	VERB	SAE	BASE
	I	<i>cantar</i>	<i>cantadissa</i>	[<i>cant-a-</i>]

Tanmateix, considerar que aquest sufix s’adjunta a una forma de participi de passat presenta un problema similar al sufix *-ur+F*. En efecte, hi ha formes que aparentment no tenen, com a base, una forma de participi de passat:

- [183] *corredissa* (i no **corregudissa*)
ajaguedissa o *ajeguedissa* (i no **ajagudissa* o *ajegudissa*)
ploedissa (i no **plogudissa*)
riguedissa (DCVB) (i no **rigudissa*)¹¹⁹
venedissa (i no **venudissa*)

Per a explicar aquests casos, fem la mateixa explicació que per a *-ur+F*: són formes de participi de passat regulars (o sigui, al·lomorfs) latents, que només apareixen en la derivació, mentre que altres formes de participi de passat irregulars són les que trobem quan actua com a participi de passat (*corregut*, *ajagut*, *plogut*, *rigut*, *venut*).

---

¹¹⁹ El DCVB porta *rigadissa* i ho defineix com a ‘rialla’. És factible pensar que es tracta de la mateixa estructura que veiem a *venedissa* (amb *e*). L’exemple que porta aquest mot és un text de les Illes, per tant amb neutralització vocàlica major.

Amb els exemples trobats, es pot concloure que aquest sufix pot adjuntar-se a verbs de la I i la II conjugació; no hem trobat casos en què s'adjunti a verbs de la III conjugació.

7.4. El gènere del derivat

Pel que fa al gènere, aquest sufix ha donat alguns derivats masculins; però avui dia només dóna derivats femenins. Considerem que aquest sufix ha canviat la informació morfològica, i que els substantius masculins que tenim avui són romanalles del funcionament antic d'aquest sufix. Seguint la hipòtesi del gènere inherent [veg. cap. *Delimitacions conceptuais i metodològiques*], en rigor hauríem de parlar de dos sufixos, *-iss* (que dóna derivats masculins) i *-iss+F* (que dóna derivats femenins). Creiem, però, que hi ha un sol sufix, perquè des del punt de vista semàntic pràcticament no hi ha diferències entre derivats masculins i derivats femenins, i perquè aquest sufix avui dia no genera més que noms femenins. Es pot formular la hipòtesi que al llarg de la història aquest sufix segurament ha canviat la seva informació morfològica. El canvi morfològic podria explicar-se a través de la pseudoflexió. Molts derivats podien adoptar la forma femenina per tal d'afegir-hi el sentit d'‘augmentativitat’ (així, *cridadís* > *cridadissa*), com hem vist amb *-ment* (*emprenyament* > *emprenyamenta*). El sufix *-iss*, però, segurament va anar més enllà: com que molts derivats es feminitzaven per a indicar ‘augmentativitat’, és possible que el femení mateix es morfologitzés i el sufix passés a donar directament derivats femenins.

7.5. Semàntica i ús

Diversos autors indiquen que aquest sufix, amb derivats femenins, expressa una acció ‘múltiple’:

“*-dissa* indique una action abondante et multipliée: *xerradissa* (bavandage), *corredissa* (des courses)” (DCF, introducció)

“És bastant productiu en la designació d'una acció intensa, múltiple, continuada o repetida.” (LÜDTKE 1983: 333)

Aquest sufix és bastant rendible per a expressar l'‘acció múltiple’. Amb tot, el sufix és sentit com a popular, i per això no sol operar en registres formals.

8. El sufix *-all*¹²⁰

---

¹²⁰ Cal distingir aquest sufix d'un altre d'identificat formalment, *-all*, que, adjuntat a verbs, indica l'objecte amb què es realitza l'acció: *enceball* ‘material per a encebar’, *embolcall*, *ventall*, *sonall*, *fregall*, *raspall*,

8.1. Aproximació, semàntica i ús

El sufix *-all* es comporta de manera semblant a *-ur+F*: designa en molts casos l'efecte —encara que també pot designar l'acció—, trobem sovint el derivat en plural i antigament era més usat que no pas avui dia. L'única diferència és que els derivats tant poden ser masculins com femenins (en general, la majoria de derivats que són plurals són femenins, però també en trobem algun de masculí, com ara *encantalls*); això ens fa plantejar si no són dos sufixos distints.

Aquests són alguns dels derivats masculins:

[184] <i>badar</i>	<i>badall</i> (<i>El badall de la porta</i> , quan és entreoberta)
<i>capficar</i>	<i>capficall</i> (<i>Fer capficalls una barca</i> 'acció d'enfonsar-se bruscamment dins l'aigua la proa')
<i>córrer</i>	<i>corregall</i> 'solc produït per l'aigua que corre'
<i>degotar</i>	<i>degotall</i> 'líquid que degota'
<i>regar</i>	<i>regall</i> 'líquid que queda a terra havent regalimat'
<i>girar</i>	<i>girall</i> 'acte de girar el parell d'animals en arribar al cap de la tira' ¹²¹
<i>encantar</i>	<i>encantalls</i> (<i>donar encantalls</i> 'encantar, embruixar')
<i>encetar</i>	<i>encetall</i> 'bocí que resulta d'encertar alguna cosa'
<i>enfilat</i> 'posar en fil'	<i>enfilall</i> 'conjunt de coses enfilades'
<i>enfonyar</i> 'enfonsar'	<i>enfonyall</i> 'clot, cavitat; resultat d'afonar el terra' (DCVB)
<i>engranar</i> 'posar gra'	<i>engranall</i> 'acció d'escampar gra per tal d'atreure caça'
<i>esbaldregar</i>	<i>esbaldregall</i> 'esbaldrec'
<i>escampar</i>	<i>escampall</i> 'estesa, escampadissa'
<i>escapçar</i>	<i>escapçall</i> 'escapçadura' (el DCVB recull, també, <i>escapçalló</i> , amb el sufix diminutiu <i>-ó(n)</i> , localitzat a Mallorca)
<i>escarxar</i>	<i>escarxall</i> (LÜDTKE 1983: 333)
<i>esfondrar</i>	<i>esfondrall</i> 'cosa esfondrada'
<i>esgarrapar</i>	<i>esgarrapall</i> 'acció d'esgarrapar el terra els animals'
<i>esgarrar</i>	<i>esgarrall</i> 'efecte d'esgarrar' (REIG 1999: 282)
<i>esllavissar-se</i>	<i>esllavissall</i> 'esllavissada'
<i>esmolar</i>	<i>esmolall</i> 'tall fet a una fulla metàl·lica en esmolar-la'
<i>espurnar</i>	<i>espurnall</i> 'raig d'espurnes'
<i>esqueixar</i>	<i>esqueixall</i> 'esquinçall'
<i>esquinçar</i>	<i>esquinçall</i> 'tros de roba ple d'esquinços, allò que ha

---

començall 'fil amb què es comença una bitlla, una fusada, etc.', *encenall* 'cosa que serveix per a encendre el foc' (perquè les restes de la fusta treballada amb el ribot servien per a això), *respirall*, *fermall*, etc. També s'ha de distingir del sufix col·lectivitzador despectiu, que dona derivats femenins (*gentalla*, *purrialla*, *ferralla*, *senyoralla*).

¹²¹ El DCVB du aquest article:

GIRALL m. Acte de girar el parell en arribar al cap del tros de terra [...] (Empordà). *Fer girall de bou*: girar totes juntes les dues o més persones que es passegen anant de bracet, en esser al cap de la passejada (Empordà). REFR.— «Pels caps de girall se perden les juntes.» (Llofriu).

	quedat després d'esquinçar quelcom'
<i>estendre</i>	<i>estenall</i> 'estesa'
<i>estripar</i>	<i>estripall</i> 'esquinçall'
<i>(so)fregar</i>	<i>sofregall</i> 'senyal que deixa una fregada, etc.' (DCVB)
<i>furgar</i>	<i>furgall</i> 'terra somoguda furgant'
<i>gratar</i>	<i>gratall</i> 'lloc gratat pels animals'
<i>lligar</i>	<i>lligall</i> 'conjunt de coses lligades, especialment roba o paper'
<i>mastegar</i>	<i>mastegall</i> 'cosa mastegada'
<i>prémer</i>	<i>premall</i> 'cosa premuda'
<i>rebutjar</i>	<i>rebutjall</i> 'rebuig, cosa rebutjada'
<i>repussar</i> 'rebutjar'	<i>repussall</i> 'rebutjall'
<i>rosegar</i>	<i>rosegall</i> 'allò que queda després d'haver rosegat'
<i>salicar</i>	<i>salicall</i> 'salic, líquid que degota'

Cal afegir-hi *enderrossall* o *enterrossall* 'enderroc, conjunt de pedres caigudes en enderrocar-se una paret' i 'conjunt de coses que cauen o surten del seu lloc normal violentament' (usual a Mallorca i Menorca, en aquesta darrera illa quan es fan caure pedres o arrebossat de paret), que segons el DCVB és un derivat de *enderrocar*, però "amb el radical modificat probablement per influència de *rossegar* o de *terròs*". També hi podríem apuntar alguna altra forma sense relació clara amb cap verb, com són *borrascall* 'caiguda de petites volves de neu, petita nevada que cobreix amb prou feines la terra' i *primall*, que el DSin dona com a sinònim d'*aprimament*.

Aquests són alguns dels derivats masculins:

[185] <i>cantar</i>	<i>cantalla</i> (DUARTE & ALSINA 1986: 99)
<i>contar</i>	<i>contalla</i> 'cosa contada'
<i>endevinar</i>	<i>endevinalla</i>
<i>plorinyar</i>	<i>plorinyalla</i> (DCVB)
<i>presentar</i>	<i>presentalla</i> (DUARTE & ALSINA 1986: 99; MARVÀ 1934: 318) ¹²²
<i>revifar</i>	<i>revifalla</i> 'acció de revifar'
<i>romandre</i>	<i>romanalla</i> 'allò que ha romàs'
<i>somriure</i>	<i>somrialla</i> 'somris' (DCVB)
<i>trobar</i>	<i>troballa</i> 'cosa que hom ha trobat'

També hi ha algun cas amb doble possibilitat:

[186] <i>començar</i>	<i>començall</i> 'començament' (DCVB, a Eivissa) <i>començalla</i> 'començament d'una collita' (DCVB)
-----------------------	--

Per a explicar aquesta duplicitat en el gènere, considerem que els femenins són

---

¹²² El GDLC remet *presentalla* a *ex-vot*, definit com a 'do fet a Crist, a la Mare de Déu o a un sant, consistent en un objecte (ciri, llàntia, etc.)'.

casos de pseudoflexió a partir dels derivats ja formats en forma masculina.

Si el derivat —generalment femení— està en plural indica que els bocins que queden són molts (LÜDTKE 1983: 333; RUAIX 1987: 42) i, sovint, menuts:¹²³

[187]	<i>aprofitar</i>	<i>aprofitalls</i> (DLC3) o <i>aprofitalles</i> (DCVB)
	<i>arroplegar</i>	<i>arroplegalls</i> ‘restes’
	<i>deixar</i>	<i>deixalles</i> ‘restes, brossa’
	<i>escombrar</i>	ant. <i>escombralls</i> ‘escombraries’
	<i>escórrer</i>	<i>escorrialles</i>
	<i>escurar</i>	<i>escuralles</i> ‘allò que surt d’un pou o rec en escurar-lo’
	<i>espigolar</i>	<i>espigolalles</i>
	<i>esposar-se</i>	<i>esposalles</i>
	<i>llimar</i>	<i>llimalla</i> (DLC3) o <i>llimalles</i> (RUAIX 1987: 42)
	‘llimadures’	
	<i>pelar</i>	<i>pelalles</i> ‘peladures’
	<i>pellucar</i> ‘picar’	<i>pellucalles</i> (DCVB) ‘allò que es peluca; les olives, ametlles o altre fruit que s’arroplega després de la collita normal’
	<i>plegar</i>	<i>plegalles</i> ‘acte tradicional que tenia lloc en un bateig en el qual la mainada plegava confits’
	<i>plorar</i>	<i>ploralla</i> (DUARTE & ALSINA 1986: 99) o <i>ploralles</i> (<i>Després de les rialles vénen les ploralles</i> , frase feta popular) ¹²⁴
	<i>sobrar</i>	<i>sobralles</i> ‘coses que han sobrat’
	<i>triar</i>	<i>trialles</i> ‘allò que ha quedat fora després d’haver triat’

Així, es pot fer distincions:

[188]	<i>acabar</i>	
	<i>acaball</i> , en la locució <i>tenir mal acaball</i> (LÜDTKE 1983: 333)	
	<i>acabatall</i> ‘acció d’acabar-se una cosa, acabament’	
	<i>acaballes</i> ‘acabament d’un àpat, d’una festa, etc.’; ‘darrers moments de la vida’; ‘festes que celebren l’acabament d’un cicles agrícola’ (<i>Les acaballes de la sega</i>)	

[189]	<i>riure</i>	
	<i>rialla</i> ‘fet puntual de riure’	
	<i>rialles</i> ‘fet seguit de riure’	

¹²³ En concret, Lüdtke afirma que “les derivacions amb *-all* poden designar, vagament, una pluralitat de subjectes que hi participen, i s’interfereixen, així, amb la funció col·lectiva”.

¹²⁴ El caràcter popular d’*-all* (a diferència d’altres sufixos com ara *-ció(n)*) fa que es combini a vegades amb sufixos aspectius. Així, per exemple, el DCVB reporta derivats de *ploralla* amb aspectius en determinades construccions pròpies de les Illes: *fer sa plorallina* o *fer sa ploralleta* ‘plorar un poc’; *fer ploralletes* ‘plorar i queixar-se sense escarafalls però amb insistència’.

En alguns casos, el sufix *-all* s'usa per a crear un substantiu d'acció i efecte amb el sentit afegit d'‘imperfectivitat’ en el resultat; és a dir, que l'acció no s'ha acomplert del tot:

- [190] *cremar*   *cremall* ‘tros de fusta a mig cremar, mal cremat’
fumar?   *fumall* ‘tros que fusta que fumeja perquè està mal cremat’
rosegar   *rosegall* ‘cosa deixada a mig rosegar’

8.2. Morfologia del sufix i de la base

La forma fonològica subjacent d'aquest sufix és /a//, amb tonicitat.¹²⁵

Davant de relacions com *acabar/acaballes* o *estripar/estripall*, hom podria pensar que la *a* és, en realitat, la vocal temàtica de la I conjugació. Tanmateix, basta mirar alguns exemples de verbs altres que els de la I conjugació per adonar-se que la *a* forma part del sufix:

- [191] [*batre*'s]   *batalla* ‘el fet de lluitar’
escórrer   *escorrialles* ‘restes, allò que queda en escórrer’
estendre   *estenall* ‘estesa’
prémer   *premall* ‘el que resta d'una cosa després de ser premuda i de separar-se'n la part bona’

riure   *rialla* ‘el fet de riure’
romandre   *romanalla* ‘allò que roman’

Existeix el mot *fenella* ‘esclètxa’ (és a dir, ‘resultat que una cosa s'hagi fes’): es pot considerar, doncs, el substantiu d'acció i efecte del verb *fendre*. Aquest exemple ens podria fer pensar que, en realitat, el sufix és *-ll* (tindríem [*fen-e-ll-a*], on *-e-* és la vocal temàtica de la II conjugació). Tanmateix, considerem que aquí hi ha el quasisufix *-ell* [veg. cap. *Substantius amb quasisufixos*].

A partir d'això, podem afirmar que la base a la qual s'adjunta el sufix *-all* és el segment format per l'arrel verbal (sense vocal temàtica, doncs):

[192]	CONJ.	VERB	SAE	BASE
	I	<i>escampar</i>	<i>escampall</i>	[<i>escamp-</i>]
	II	<i>riure</i>	<i>rialla</i>	[<i>ri-</i>]
	II	<i>prémer</i>	<i>premall</i>	[<i>prem-</i>]

---

¹²⁵ Segons Ribes i Marí (2005: 396), a Eivissa aquest sufix s'articula [ɔj] (tònic), de manera que s'ha arribat a confondre amb els quasisufixos *-oll* i *-oi* [veg. cap. *Substantius amb quasisufixos*].

S'ha de dir, però, que hi ha algunes irregularitats pel que fa a la base. Alguns verbs de la I conjugació mantenen la vocal temàtica; en aquest cas, s'adjunta un interfix *-t-*:

- [193] *acabar*   *acabatall* [*acab-a-* + *-all*]
enganyar   *enganyatall* [*engany-a-* + *-all*]

Alhora, en alguns verbs de la II conjugació també hi ha vacil·lacions en la base. A vegades és un al·lomorf (com ara [*correg*]) i a vegades apareix la vocal temàtica canviada a *-i-*:

- [194] *córrer*   *corregall* 'solc produït per l'aigua que corre'
escórrer   *escorrialles* 'restes, allò que queda en escórrer'

Amb els exemples trobats, es pot concloure que aquest sufix pot adjuntar-se a verbs de la I i la II conjugació; no hem trobat casos en què s'adjunti a verbs de la III conjugació.

9. El sufix *-er*+F₁

9.1. Aproximació i semàntica

Duarte & Alsina (1986) fan esment d'un sufix *-er* nominalitzador de verbs:

“Com a sufix nominalitzador verbal amb funció abstracta, *-er* és un sufix que trobem en certes formes antigues, com *desirer* 'desig' i també en formes emprades en la zona dels Pirineus orientals, és a dir al nord del domini lingüístic català, on trobem: *enyorer*, *mellorer* (documentat des del segle XIV, vegeu *DECLC*, s. v. *millor*), *never*, *pasturer*, etc.” (DUARTE & ALSINA 1986: 104)

En els exemples, aquests autors només reporten derivats masculins, com ara:

- [195] *creuar*   *creuer* 'acció de creuar un lloc'
delir-se   *deler* 'fet de delir-se per alguna cosa'
enyorar   *enyorer* 'enyor' (DCVB; localitzat a la Catalunya Nord)
                                    (*Que se morís d'enyorer; malalt d'enyorer*)
llogar   *lloguer* 'el fet de llogar una cosa a algú'
mellorar   *mellorer* (DECLC, vol. V: 689, s. v. *millor*)
nevar   *never* 'nevada' (DCVB; localitzat a Camprodon)¹²⁶

¹²⁶ El DCVB recull el substantiu *nevés*, localitzat a Camprodon, i especifica que és un plural fossilitzat. L'exemple que reporta és *És any de nevessos* (és a dir, *de nevades*), on *nevessos* és el plural de *nevés*. El

[<i>solegar</i>] ‘fer sol’	<i>soleguer</i> ‘ressol, reverberació del sol’ (DCVB; localitzat a València) ¹²⁷
<i>solellar</i> ‘fer sol’	<i>soleller</i> ‘ressol, reverberació del sol’ (DCVB; localitzat a València)
<i>xipollar</i> (DCVB)	<i>xipoller</i> ‘xipolleig’ (Camp de Tarragona)
<i>xorcar</i> ‘embrutar’	<i>xorquer</i> ‘merder’ (DCVB; MONTSERRAT 1997b)

Però cercant entre diverses fonts també trobem aquests altres mots femenins, els quals, llevat del gènere, responen al mateix patró que els anteriors:

[196] <i>caçar</i>	<i>cacera</i> ‘acte de caçar’ (<i>L’altre dia vam anar de cacera</i>)
<i>cansar</i>	<i>cansera</i> ‘cansament gran’ (DECLC; localitzat al País Valencià i a les Terres de l’Ebre)
<i>canviar</i>	<i>canviera</i> ‘acte de canviar’ (DRoss; DCVB; localitzat al Rosselló i al Vallespir)
<i>demanar</i>	<i>demanera</i> ‘el fet de demanar’
<i>fartar</i>	<i>fartera</i> o <i>fartanera</i> ‘acció de fartar’ (REIG 1999: 320) ¹²⁸
<i>fogar</i> ‘foguejar’	<i>foguera</i> ‘gran foc encès’
<i>jugar</i>	<i>joguera</i> ‘acció de divertir-se fent gresca’ (GD62)
<i>merèixer</i>	<i>mereixera</i> ‘mereixement’ (DCVB)
<i>pescar</i>	<i>pesquera</i> ‘acció de pescar’ (DLC3, s. v. <i>pesquer -a</i>)
<i>plorar</i>	<i>ploriquera</i> (DCVB) (probablement en combinació amb el sufix diminutiu <i>-ic</i> ; cf. l’expressió <i>fer el ploricó</i>)
<i>pregar</i>	<i>preguera</i> ‘pregària’
<i>roncar</i>	<i>roncallera</i> ‘roncs’ (Tortosa)
<i>solcar</i>	<i>solcatera</i> ‘rastre escumós momentani que deixa a l’aigua el pas d’una embarcació’
<i>suar</i>	<i>suera</i> ‘acte de suar’ (DCPopArg)
<i>vagar</i>	<i>vaguera</i> ‘el fet de vagar, d’estar sense fer res’ (DCVB; RIERA 1993: 86) (l’exemple que reporta Riera és: <i>A mi no em vagava de llegir, però si tenia una estona de vaguera</i>)
<i>xalar</i>	<i>xalera</i> ‘el fet de xalar’ (DCPopArg)
<i>xorrrar</i> o <i>xorrejjar</i>	<i>xorrera</i> ‘el fet de xorrrar, de rajar’

En aquesta llista s’hi podria afegir *soriera* ‘xarrameca sense fonament’ (DCVB; localitzat a la regió de l’Ebre i al Maestrat). Existeix el verb *soriejar* ‘tafanejar’; no és

---

mot *nevés* és *nevers* (segons explicació del mateix DCVB). Aquest fenomen és corrent en català: cf. *reixos* (‘reis mags’), *ous dusos* o *crusos* (per *ous durs* o *crus*), *oixos* (‘ois’, a Tortosa), *xipresos*, *esquisos*, etc. Per a més informació sobre els dobles plurals, vegeu Rull (2003).

¹²⁷ El DCVB entra *solegar* com a substantiu.

¹²⁸ Monturiol & Domínguez (2002: 100) indiquen que, a la Garrotxa, se’n diu *fartanega*, i ho defineixen com una ‘menjada copiosa’. Més que considerar que hi ha un possible sufix *-eg+F*, és factible pensar que *fartanega* potser és fruit d’una deformació fonètica de *fartanera*, usual al País Valencià i a les Terres de l’Ebre. Aquest és el parer de Monturiol & Domínguez (2002).

clar, però, que hi hagi relació entre ambdós mots.

Finalment, hem de reportar un tercer grup de substantius deverbals, que no indiquen 'acció' ni 'efecte', sinó 'ganes' (GDLC). Les 'ganes' es poden considerar la 'preacció' (perquè expressa l'estat en què es troba algú abans de fer una cosa) o 'proacció' (perquè expressa el motor que farà que algú faci una cosa).¹²⁹ Formalment són idèntics al grup anterior:

[197] <i>badallar</i>	<i>badallera</i> 'impuls de badallar'
<i>ballar</i>	<i>ballera</i> 'ganes de ballar'
<i>bossar</i>	<i>bossera</i> 'ganes de vomitar, aïcs, ois, basques' (<i>M'agarra bossera només de sentir-los</i>) ¹³⁰
<i>cagar</i>	<i>caguera</i> 'ganes de cagar'
<i>caminar</i>	<i>caminera</i> 'ganes de caminar' (RUAIX 1987: 41)
<i>cantar</i>	<i>cantera</i> 'ganes de cantar' (RUAIX 1987: 41)
<i>casar</i>	<i>casera</i> 'ganes de casar-se'
<i>córrer</i>	<i>correguera</i> 'ganes de córrer' (MOLL 1968: 234; DCVB)
<i>dormir</i>	<i>dormiguera</i> 'ganes de dormir' (DCVB)
<i>escriure</i>	<i>escriguera</i> 'ganes d'escriure' (MOLL 1968: 234)
<i>estornudar</i>	<i>estornudera</i> 'ganes d'estornudar'
<i>festejar</i>	<i>festegera</i> 'ganes de festejar' (MOLL 1968: 234)
<i>fumar</i>	<i>fumera</i> 'ganes de fumar'
<i>gratar</i>	<i>gratera</i> 'ganes de gratar-se' (DCVB)
<i>jugar</i>	<i>juguera</i> 'ganes de jugar' (GD62, DECLC)
<i>menjar</i>	<i>mengera</i> 'ganes de menjar' (MOLL 1968: 234; DLC3)
<i>mermular</i>	<i>mermulera</i> 'ganes de mermular' (DCVB; localitzat a Mallorca)
<i>parlar</i>	<i>parlera</i> 'ganes de parlar' (GD62; DLC3)
<i>passejar</i>	<i>passegera</i> 'ganes de passejar' (MOLL 1968: 234)
<i>pasturar</i>	<i>pasturera</i> 'ganes de pasturar' (DCVB; localitzat a Mallorca)
<i>pixar</i>	<i>pixera</i> 'ganes de pixar'
<i>plorar</i>	<i>plorera</i> 'ganes de plorar' (RUAIX 1987: 41; DCVB)
<i>ploure</i>	<i>ploguera</i> 'intenció de ploure' (<i>Aquest temps no té ploguera</i> ; MOLL 1968: 234)
<i>riure</i>	<i>riolera</i> o <i>riallera</i> 'ganes de riure' (RUAIX 1987: 41), <i>riguera</i> (DCVB)
<i>suar</i>	<i>suera</i> 'ganes de suar' (DCVB)
<i>tossir</i>	<i>tossiguera</i> 'ganes de tossir'
<i>xerrar</i> o <i>xarrar</i>	<i>xerrera</i> o <i>xarrera</i> 'ganes de xerrar'

Des del punt de vista de la relació semàntica entre primitiu i derivat, s'ha de comentar que hi ha algun cas curiós en què el significat del derivat no prové de la base.

¹²⁹ El terme *proactivitat* indica la capacitat que hom té de desplegar tot allò que calgui (mecanismes, tècniques, pràctiques, etc.) perquè s'acompleixi o s'assoleixi un objectiu concret.

¹³⁰ En valencià s'utilitza el verb *bossar* 'vomitar'. El substantiu d'acció i efecte és *bossada* (pronunciat *bossà*, pel fenomen de la caiguda de la -d- intervocàlica).

És el cas de *trempera* ‘ganes de fer l’acte sexual’, derivat del verb *trempar* ‘aixecar, endurir i engrandir amb reg sanguini l’òrgan sexual masculí’.

Creiem que es pot formular la hipòtesi que, en tots tres casos, tenim el mateix sufix, amb tres resultats diferents. La base de la nostra hipòtesi és el canvi històric d’informació morfològica. En efecte, els exemples recopilats poden agrupar-se no tan sols pel gènere del derivat i pel significat, sinó també per la vitalitat (l’operativitat d’una regla que hi ha darrere i, doncs, la rendibilitat del morfema que actua com a sufix). Així, el masculí correspon a exemples més antics (i més escassos), i el femení correspon a exemples més moderns (i n’hi ha en més quantitat). Igualment, el significat d’‘acció i efecte’ en femenins no és rendible (i tampoc, és clar, en masculins), i el significat de ‘ganes’ en femenins és molt rendible. A la llum d’això podem dir que:

- Antigament, el sufix *-er* nominalitzador de verbs donava substantius d’acció i efecte en masculí (*nevers, deler, lloguer, enyorer*).
- Posteriorment, apareixen derivats femenins. El significat és, en principi, el mateix que el dels derivats masculins: es tracta de mers substantius d’acció i efecte (*cansera, roncallera, foguera, demanera*).¹³¹ El motiu pel qual apareixen aquests femenins no és clar. Podria tractar-se de casos de pseudoflexió a partir dels masculins. Aquesta pseudoflexió podria estar motivada per una voluntat d’expressar l’augmentativitat (*cansera* podria ser un ‘gran cansament’, *roncallera* són ‘molts ronc’, una *foguera* és un ‘gran foc’, *demanera* podria ser ‘acció de demanar molt sovintejada’, etc.). Al final, la proliferació de femenins fa que el sufix incorpori un canvi en la informació morfològica, i que passi a generar derivats femenins (el sufix *-er* passa a ser *-er+F*). Queden alguns derivats masculins en el lexicó; però a partir d’ara ja tenim una regla de formació de mots distinta (bé que el canvi no és semàntic, sinó gramatical: el derivat ara és femení). És així com poden sorgir mots com *cacera* ‘acció d’anar a caçar’. (Aquesta explicació és la mateixa que hem formulat per al sufix *-iss+F*.)
- Més endavant, aquesta regla torna a canviar, ara semànticament. Continua donant substantius femenins a partir de verbs, però ara ja no indica ‘acció’, sinó ‘ganes’. El motiu d’aquest canvi semàntic és difícil de determinar. Però és possible que hagi canviat la informació semàntica perquè de recursos per a substantivar verbs n’hi ha força (com es comprova en aquesta tesi), però de recursos per a indicar les ganes de fer una cosa no n’hi ha tants. Podria ser, doncs, que la llengua hagués reservat aquest sufix —que ja havia experimentat un canvi d’informació gramatical referit al gènere dels derivats— per a indicar ‘ganes’. El canvi de masculí a femení pot haver ajudat a aquest canvi semàntic.

Encara que aquesta explicació no passa de ser una conjectura, hi ha un cas que

---

¹³¹ Deixem de banda si hi ha alguna especialització semàntica, la qual, com hem dit [veg. cap. *Delimitacions conceptuals i metodològiques*], es pot explicar per una delimitació o per un canvi de la informació semàntica del mot derivat ja construït. Així, per exemple, *foguera* avui dia pràcticament només significa ‘foc gran’.

ha seguit una evolució semblant. És el quasisufix *-erri* (que tractem en un altre apartat [veg. cap. *Substantius amb quasisuffixos*]), que expressa diverses coses, entre les quals 'persona que fa molt una cosa', 'moltes ganes de fer una cosa', etc. Sembla que el quasisufix *-erri* ha experimentat un procés paregut al que hem descrit per al sufix *-er+F*.

Un altre element que ajuda a refermar aquesta hipòtesi és el mot *bufera*, que indica 'capacitat' (concretament, significa 'capacitat d'una persona de bufar molt'). Que un d'aquests derivats amb *-er+F* indiqui 'capacitat' es pot explicar per traslació semàntica [veg. cap. *Delimitacions conceptuals i metodològiques*]). Però seria una innovació semàntica més d'aquest sufix (encara per consolidar, però).

En resum: ens trobem davant d'un sufix que actualment té aquesta forma: *-er+F*. Aquest sufix serveix per a indicar 'ganes de fer una cosa', i és força rendible en el llenguatge popular. És probable que la informació gramatical i semàntica d'aquest sufix hagi patit modificacions al llarg dels anys: era un simple nominalitzador de verbs i avui, a més de nominalitzar, hi afegeix informació de 'preacció' o 'proacció'.

9.2. Morfologia del sufix i morfologia de la base

La forma fonològica subjacent d'aquest sufix és /er/, amb tonicitat. En els derivats masculins, en tots els parlars llevat del valencià la *-r* s'emmudeix.

La base a la qual s'adjunta el sufix *-er+F* és el segment format per l'arrel verbal (sense vocal temàtica, doncs). El sufix pot adjuntar-se a verbs de totes tres conjugacions (si bé els de la III poden presentar una base distinta):

[198]	CONJ.	VERB	SAE	BASE
	I	<i>xalar</i>	<i>xalera</i> 'acció'	[<i>xal-</i>]
	I	<i>xerrar</i>	<i>xerrera</i> 'ganes'	[<i>xerr-</i>]
	II	<i>meréixer</i>	<i>mereixera</i>	[<i>mereix-</i>]
	III	<i>dormir</i>	<i>dormiguera</i>	[<i>dòrmig-</i>]

El motiu pel qual les bases de la III conjugació són diferents pot ser l'intent d'evitar que la *e* del sufix s'interpreti com a vocal temàtica (*-i-*); amb un so [ɣ] això s'evita. En canvi, sembla que no hi ha cap conflicte amb la vocal temàtica de la I conjugació (*-a-*).

Quan significa 'acció', en alguns casos trobem elements fonètics entre la base i el sufix, com *-an-* (o *-n-*), *-ic-*, *-all-* (o *-ll-*) i *-at-* (o *-t-*):

- [199] *fartanera* (també *fartera*), del verb *fartar* (variant d'*afartar*)
ploriquera 'fet de plorar'
roncallera 'roncs'
solcatera 'rastre escumós momentani que deixa a l'aigua el pas d'una embarcació'

Es fa difícil determinar quin paper tenen aquests elements. A *fartanera* i *solcatera* podria tractar-se d'un interfix; però aleshores caldria considerar que la base és el radical verbal (arrel i vocal temàtica).

Pel que fa al significat de 'ganes', també hi ha alguns casos a comentar. Alguns primitius de la II conjugació (la més irregular de les tres) adopta una base específica quan el sufix *-er+F* s'adjunta a l'arrel:

“Observau que aquest sufix s'aplica al radical del pretèrit indefinit, com es veu en els derivats de verbs que tenen el dit radical diferent del de present: *correguera* 'ganes de córrer', *escriguera* 'ganes d'escriure', *ploguera* 'ganes de ploure' (en frases com «Aquest temps no té ploguera».)”
(MOLL 1968: 234)

En aquests exemples es veu que el sufix *-er+F* s'adjunta a l'al·lomorf velaritzat de l'arrel. Els verbs *córrer*, *escriure* i *ploure* tenen —com a mínim— dues arrels (més concretament, dos al·lomorfs de l'arrel):

- Una arrel sense velar ([*corr*] /korr/, [*escriu*] /eskriβ/ i [*plou*] /plɔv/), que és el que trobem a l'infinitiu, al present d'indicatiu o al pretèrit imperfect d'indicatiu ([*córrer*, *corro*, *corria*; *escriure*, *escriu*, *escrivia*; *ploure*, *plou*, *plovia*]).
- Una arrel velaritzada ([*correg-*], [*escrig-*] i [*plog-*]) que és el que trobem al participi de passat, al subjuntiu o al pretèrit perfect [*corregut*, *corregué*, *corregués*; *escrigué*, *escrigui*; *plogut*, *plogué*, *plogui*, *plogués*]). En el cas de *dormiguera*, existeix la forma dialectal *jo dòrmic* (com *jo òbric* o *jo mòric*).

En aquest cas, doncs, el sufix *-er+F* s'adjunta a l'al·lomorf velaritzat de l'arrel.

A banda d'aquests casos, també tenim casos com *riolera*, *riallera* i *riquera* 'ganes de riure' i *tossiguera* 'atac de tos'. A *riolera* es pot considerar que hi ha un segment *-ol-* (enmig de l'arrel, [*ri-*], i el sufix) segurament similar al que veïem a *roncallera*, *ploriquera*, etc. A *riallera* també es podria pensar que hi ha un segment com a *roncallera* (*-all-?*); però l'existència del mot *rialla* pot fer pensar que es tracta d'un híbrid; és a dir, que per al verb *riure*, per tal com és de la II conjugació amb vocal temàtica *ø* (per tant, al capdavant una irregularitat), podria ser que s'hagués agafat com a base per a derivar el substantiu *rialla*. Pel que fa a *riquera*, la base és [*rig*], el mateix morfema que trobem a *jo ric*, *he rigut*, *no riguis*, *rigueu*, etc. Finalment, quant a *tossiguera*, es podria donar la mateixa explicació que per a *escriguera*, encara que no hi hagi cap forma verbal del verb *tossir* velaritzada.

9.3. Ús

Ja s'ha indicat que considerem que es tracta del mateix sufix amb canvis històrics d'informació morfològica i semàntica. Dit això, cal subratllar que només és operativa la regla tal com està formulada actualment (creació de substantius deverbals per a expressar les 'ganes'); els usos anteriors semblen obsolets.

En tot cas, dels usos anteriors (significant ‘acció i efecte’) han quedat algunes paraules (molt poques en el cas de masculins, i més en el cas de femenins). En el llenguatge general ens ha quedat *creuer*, *lloguer*, *deler*, *foguera*, *cacera*, etc. També han perviscut alguns mots restringits en algun dialecte: *xalera*, *fartanera*, *vaguera*, *xorquer*, *mellorer*, etc. Segons les obres consultades (DECLC; DCVB; DUARTE & ALSINA 1986), molts substantius masculins que designen acció es troben sobretot en el català septentrional (bé que també a la banda sud de l’Albera, com el Ripollès en el cas de *never*). Fins a tal punt és un recurs de vitalitat circumscrita a aquest territori que Coromines afirma, referint-se a *mellorer*, que és un substantiu d’acció i efecte format “conforme amb el valor abstracte de *-er* (*never* etc.), típic dels Pirineus orientals [...] si bé desusat fora d’allà i poc viable en la llengua comuna”.

Quant al significat de ‘ganes’, és —com hem dit i com apunten altres autors— un recurs d’una gran vitalitat. Tots els tractats indiquen que és usualíssim a les Illes; i en altres territoris, com Catalunya, també és força conegut.

Diguem, finalment, que en algun cas hi ha dos derivats amb *-er+F* d’un mateix verb amb els dos sentits:

- [200] *a*   *juguera* ‘ganes de jugar’ (GD62)
              joguera ‘fet de passar-s’ho bé’ (GD62)¹³²
- b*   *suera* ‘suada’
              suera ‘moment en què s’iniciaria la suada’ (per tant, com si es digués ‘ganes de suar’)

10. Els sufix *-er+F₂*

10.1. Aproximació

Hi ha un altre sufix *-er+F*, que distingim de l’anterior per dues raons: perquè s’adjunta a bases distintes i perquè el significat és ‘acció i efecte’ amb matís d’augmentativitat (i no pas ‘ganes’):

- [201] *brunzir*   *brunzidera* ‘molt de bronziment’
      bufar   *bufadera* ‘soroll que fa un animal que bufa de cansament’
                                      i ‘acte de bufar moltes persones’
- bullir*   *bullidera* ‘bull continuat’ (RUAIX 1987: 41)
- cantar*   *cantadera* ‘cantada col·lectiva’ (DCVB)
- cruixir* o *crúixer*   *cruixidera* ‘soroll d’una cosa o de diverses coses que cruixen’ (DLC3), ‘conjunt de cruixits’ (DCVB)
- dringar*   *dringadera* ‘dringadissa’
- escarritzar*   *escarritxada* ‘soroll aspre de les dents, de la sorra

---

¹³² Potser caldria unificar-ne la grafia (per exemple, escriure en tots dos casos *joguera*, per tal com tenim *joguet* pronunciat amb [u] en els parlars occidentals).

	contra el vidre, etc.’ (DCVB)
<i>llampegar</i>	<i>llampegadera</i> ‘llampegadissa’
<i>lluir</i>	<i>lluïdera</i> ‘el fet de lluir’ (una acció permanent)
<i>plorar</i>	<i>ploradera</i> ‘fet de plorar’ (DCVB)
<i>roncar</i>	<i>roncadera</i> ‘roncadissa, especialment de les bèsties’
<i>xiular</i>	<i>xiuladera</i> ‘xiuladissa’
<i>xiuxiuar</i>	<i>xiuxiuadera</i> ‘xiu-xiu del foc, crepitació suau’

Com es veu en els exemples anteriors, hi ha molts derivats són femenins, i per això considerem que aquest sufix dóna derivats femenins. Tanmateix, hi ha algun cas de masculí. Com que hi ha molt pocs derivats masculins, podem considerar que s’han obtingut per pseudoflexió (pas de femení a masculí):

[202] <i>mullar</i>	<i>mullader</i> ‘acció i efecte de mullar molt’ i ‘aigua que queda en lloc’; per extensió, ‘merder’
<i>trinxolar</i>	<i>trinxolader</i> ‘trinxadissa’, ¹³³

10.2. Morfologia del sufix i morfologia de la base

La forma fonològica subjacent d’aquest sufix és /er/, amb tonicitat. Assumim que la base a la qual s’adjunta el sufix és la forma del participi de passat del verb, i per tant no hi ha un sufix *-der*+F: la *d* forma part de la base.

Aquest sufix pot adjuntar-se a verbs de la I conjugació i la III conjugació:

[203]	CONJ.	VERB	SAE	BASE
	I	<i>dringardringadera</i>		[<i>dring-a-d-</i>]
	III	<i>bullir</i>	<i>bullidera</i>	[<i>bull-i-d-</i>]

10.3. Semàntica

Aquest sufix permet crear substantius d’acció i efecte, però hi incorpora un matis d’augmentativitat’. Ruaix (1987: 41) indica —tot parlant d’un “sufix *-dera*”— que expressa una ‘acció múltiple’ o ‘continuada’, i Moll (1968: 233) parla d’una ‘acció intensa o insistent’. No és descartable que aquest matis l’expressi el gènere femení, atès que en altres casos de substantius d’acció i efecte amb augmentativitat també hi ha gènere femení: *empipamenta* (pseudoflexió), *piuladissa*, etc.

---

¹³³ Beniers (1977: 330) reporta, per a l’espanyol, un sufix *-er*, que permet formar substantiu d’acció i efecte amb un matis de reiteració, justament adjuntats a les mateixes bases que el sufix català *-er*+F₂: *tiradero*, *gastadero*. Aquests casos reportats per Beniers són masculins; però l’espanyol també té mots semblants però femenins: *llovedera* ‘pluja forta’, *tembladera* ‘tremolor’, *sonadera* ‘mocada, acció de mocar-se’, *sudadera* ‘suada copiosa’, etc.

Saragossà (1991: 424) dóna compte d'aquest ús, però ho fa en altres tèmens. Segons aquest autor, els nostres sufixos *-er+F₁* i *-er+F₂* són el mateix; aleshores indica que quan el sufix *-er* s'adjunta al participi de passat (en comptes de fer-ho a l'arrel sense vocal temàtica) serveix com a augmentatiu del substantiu d'acció i efecte.

Fem notar, a més, que segons el DCVB els mots *ploradera* i *cantadera* també signifiquen 'ganes de plorar' i 'ganes de cantar', respectivament. Això podria ser un aval a la proposta descriptiva de Saragossà (1991), de considerar-ho un únic sufix. Amb tot, també es pot explicar per contaminació semàntica; és a dir, tenint un sufix *-er+F* per a 'ganes' i un sufix *-er+F* per a 'acció' que s'adjunten a bases distintes, podria ser que un derivat d'un sufix —ja format— agafi la semàntica de l'altre sufix.

11. El sufix *-im*¹³⁴

11.1. Aproximació i ús

El sufix *-im* està molt limitat semànticament (com veurem després). Aquests són els derivats que s'han format amb aquest sufix:

[204]	<i>degotar</i>	<i>degotim</i> 'líquid que degota'
	<i>escolar-se</i>	<i>escolim</i> 'líquid que s'escola'
	<i>escórrer-se</i>	<i>escorrim</i> 'líquid que s'escorre' (<i>escorrim</i> <i>pluvials</i> (DOMINGO 2001a))
	[<i>gotellar</i>]	<i>gotellim</i> 'pluja molt fina' (cf. <i>gotellada</i> 'pluja grossa i curta')
	<i>ploure</i>	<i>plugim</i> 'pluja menuda' ¹³⁵
	<i>regalar</i> 'rajar'	<i>regalim</i>
	<i>ruixar</i>	<i>ruixim</i> 'gotetes que llança una massa de líquid agitat'
	<i>rallar</i> 'xarrar'	<i>rallim</i> 'acció de rallar molt' (DCVB)
	<i>xerrar</i>	<i>xerrim</i> 'xerrameca sense solta' (DCVB)
[205]	<i>beure</i>	<i>beurim</i> 'acte de fer beure' (segons el DCF, és 'beuratge')
	<i>cavar</i>	<i>cavim</i> 'regueró, resultat d'haver cavat'
	<i>corcar</i>	<i>corquim</i> 'pols o serradures que fa el corc a la fusta, que queden després que hagi corcat un moble'
	<i>eixermar</i>	<i>eixermim</i> 'allò que queda després d'haver eixermat un indret'
	<i>escapçar</i>	<i>escapcim</i> 'escapçada' (DCVB; localitzat a l'Empordà i

¹³⁴ Cal distingir aquest sufix d'un altre d'identificat formalment, *-im*, que, adjuntat a substantius, indica el 'conjunt' (*barbim*, *borrim*, *brollim*, *brostim*, *corquim* 'conjunt de corcs', *courim* 'estris per a coure', *crostim*, *rebrotim*, *xuetim* 'conjunt de xuetes', etc.), i també d'un altre d'homònim amb valor diminutiu (*lлотim* 'lлот clar', *polsim* 'presència lleugera de pols', *ventim* 'vent suau', *boirim* 'boira poc espessa').

¹³⁵ Tot i que podria considerar-se que es tracta del sufix diminutiu *-im* (cf. *lлотim*, *polsim*) adjuntat al substantiu *pluja*.

	a Mallorca)
<i>escombrar</i>	ant. <i>escombrim</i> ‘allò que queda després d’haver escombrat’
<i>escurar</i> ‘fregar plats’	<i>escurim</i> ‘allò que es treu en escurar quelcom, especialment els plats, en haver menjat’
<i>esporgar</i>	<i>esporguim</i> (sovint usat en pl.) ‘allò que queda després d’haver esporgat’
<i>menjar</i>	<i>mengim</i> ‘conjunt de miques o bocins molt petits que alguns animals deixen en rosegar quelcom’
<i>mullar</i>	<i>mullim</i>
<i>neulir-se</i>	<i>neulim</i> ‘fruita mal assaonada a causa de la neulia; allò que queda després d’haver-se neulit la fruita’
<i>pastar</i>	<i>pastim</i> ‘pa’, extensió del sentit ‘allò que queda després d’haver pastat’ (DECLC, v. VI: 328, s. v. <i>pasta</i>)
<i>revoltar</i>	<i>revoltim</i> ‘mescla de coses heterogènies, revoltes’
<i>socarrar</i>	<i>socarrim</i>
<i>teixir</i>	<i>teixim</i> ‘allò que queda després d’haver teixit’

S’hi podria afegir *plorima* ‘secreció llagrimosa’ (DCVB), relacionat amb *plorar*. Tanmateix, seria un únic cas de femení, al costat de tots els altres casos masculins. Per tant, potser és preferible considerar que és un cas a banda, potser derivat del substantiu *plor* amb un quasisufix, o bé un cas de pseudoflexió (femení augmentatiu). També existeix *plorimic* (DCVB), que vol dir ‘petit plor’; podria ser que fos *plorim* ‘degoteig de plor’ amb el sufix dimintiu *-ic* (*bo* > *bonic*, *ca* > *canic*, *papallona* > *papallonic*, *pla* > *planic*, etc.).

Alguns d’aquests derivats donen verbs de segona generació (que potser s’expliquen per la pèrdua de vitalitat d’aquest sufix, de manera que ha calgut crear un verb per a un substantiu d’acció i efecte que començava a sentir-se immotivat respecte als verbs de primera generació):

[206]	<i>regalar</i>	<i>regalim</i>	<i>regalimar</i>
	<i>socarrar</i>	<i>socarrim</i>	<i>socarrimar</i>

11.2. Morfologia del sufix i morfologia de la base

La forma fonològica subjacent d’aquest sufix és /im/, amb tonicitat. La base a la qual s’adjunta sufix *-im* és el segment format per l’arrel verbal (sense vocal temàtica, doncs). El sufix pot adjuntar-se a verbs de totes tres conjugacions:

[207]	CONJ.	VERB	SAE	BASE
	I	<i>regalar</i>	<i>regalim</i>	[<i>regal-</i>]
	II	<i>escórrer</i>	<i>escorrim</i>	[<i>escorr-</i>]
	III	<i>teixir</i>	<i>teixim</i>	[<i>teix-</i>]

En el cas de la III conjugació no es pot saber si s'adjunta a una base formada per l'arrel verbal més la vocal temàtica, atès que el sufix té una *i* a l'inici. En tot cas, com que a les altres dues conjugacions no hi ha vocal temàtica al derivat, es pot considerar que a la III tampoc hi és.

11.3. Semàntica

Aquest sufix s'empra per a indicar dues coses:

- Les accions que són una 'successió continuada', sobretot si el material que participa en l'acció és menut quant a la mida (RUAIX 1987: 41). Cabré i Castellví (2002: 750) precisa més i indica que l'acció ha de ser "lliscant".
- El resultat d'una acció quan és una "cosa menuda, prima o fragmentada" (MOLL 1968: 233).¹³⁶

Davant d'aquesta dualitat semàntica, ens hauríem de preguntar si no ens trobem davant de dos sufixos distints (bé que idèntics formalment). Creiem que no és així, atès que aquest sufix avui dia no és rendible per al sentit de 'resultat', i sembla que, si es generés algun nou mot amb *-im*, seria per a indicar 'acció continuada'.

D'altra banda, hi ha altres derivats deverbals amb *-im* que expressen la idea de 'gran quantitat en l'acció' sense que siguin substantius d'acció i efecte. El DCVB entra *bevim* (de fet és el nom d'un personatge inventat, *En Bevim*, que apareix en una rondalla); segons aquest diccionari, aquí el sufix *-im* és el mateix que trobem a *xerrim* 'que xerra molt', que indica —segons aquest diccionari— "una gran intensitat en l'acció". Podria ser, doncs, que semànticament el sufix *-im* tingués un ventall ampli d'aplicacions (avui, però, pràcticament desusat, o només usat com a substantiu d'acció i efecte). (En aquest sentit, és possible que tingui alguna cosa a veure amb el sufix doble discontinu *-im/-am* [veg. cap. *Altres recursos*].)

12. Els sufixos *-it* i *-et* (aplicats a verbs que expressen sorolls)

12.1. Aproximació i semàntica

Els verbs que expressen sons —generalment, aguts— produïts amb la boca poden prendre el sufix *-et* (FABRA 1956: 128; LÜDTKE 1983: 333) o el sufix *-it*:

[208] [*alarir*] o [*alirir*]   *aliret* 'xiscle, esgarip', 'crit de pollí'

---

¹³⁶ Cabré i Castellví (1994, vol. II: 47 i 49) dona a aquest sufix el tret semàntic afegit de [+QUANT] (aspecte quantitatiu) i [+REDUCT] (reductiu), i explicita que és seleccionat sobretot per "verbs de moviment «lliscant» propi de matèries no sòlides".

<i>aïnar</i> 'renillar'	<i>aïnet</i> 'renill, crit de cavall'
<i>assainar</i> 'renillar'	<i>assainet</i> 'renill, crit de cavall'
<i>espingar</i> 'emetre sons aguts'	<i>espinguet</i> o <i>espignet</i> 'so o crit agut' ¹³⁷
<i>miular</i>	<i>miulet</i> o <i>miulec</i> 'so d'un gat' (COLOMINA 1996: 210, n. 41-42)
<i>piular</i> 'un ocell, cantar'	<i>piulet</i> 'cant d'un poll'
<i>refilar</i> 'un ocell, cantar'	<i>refilet</i> 'cant d'un ocell'
<i>roncar</i>	<i>ronquet</i> 'ronc' (MOLL 1968: 233)
<i>ronxar</i> 'roncar'	<i>ronxet</i> 'ronc'
<i>rufilar</i> 'respirar pel nas'	<i>ruflet</i> 'soroll que fa l'aire en sortir pel nas'
<i>somicar</i> o <i>somiquejar</i>	<i>somiquet</i> 'somiqueig' (DCVB)
<i>xisclar</i>	<i>xisclet</i> 'crit agut'
<i>xiular</i> o <i>siular</i>	<i>xiulet</i> o <i>siulet</i> 'so agudíssim emès per la boca d'un humà en passar l'aire' ¹³⁸

[209] <i>[alarir]</i> o <i>[alirir]</i>	<i>alarit</i> 'crit d'una persona'
<i>brogir</i>	<i>brogit</i> (o <i>bruit</i>) 'molt de soroll continuat'
<i>brunzir</i>	<i>brunzit</i> 'so que fa una abella en passar volant; so anàleg a aquest'
<i>clapir</i> o <i>glapir</i>	<i>clapit</i> o <i>glapit</i> 'lladruc, ganyol'
<i>cruixir</i> o <i>crúixer</i>	<i>cruixit</i> 'so semblant a un frec'; 'so semblant a un pet o seguit de pets'
<i>esclafir</i>	<i>esclafit</i> 'soroll sec i sobtat'
<i>grunyir</i>	<i>grunyit</i> 'so emès per un animal o una persona, fet amb la boca, sovint de desaprovació'
<i>lladrar</i>	<i>lladrit</i> 'ganyol' (valencià i septentrional de transició) (REIG 1999: 415) (tb. <i>lladric</i> o <i>lladruc</i>)
<i>miolar</i>	<i>maulit</i> (DCVB) o <i>miulit</i> (Calp) 'soroll d'un gat' (COLOMINA 1996: 210, n. 41-42)
<i>mugir</i>	<i>mugit</i> 'soroll d'una vaca'
<i>piular</i>	<i>piulit</i> 'piulet' (REIG 1999: 523)
<i>rugir</i>	<i>rugit</i> 'soroll d'una fera'
<i>[vagir]</i>	<i>vagit</i> 'soroll d'una vaca'
<i>xiular</i>	<i>xeulit</i> (DCVB) o <i>xiulit</i> 'so agudíssim emès per la boca d'un humà en passar l'aire'
<i>xuplar</i>	<i>xuplit</i> 'so d'una xuclada'; 'xuclada' ¹³⁹

Riera (1993: 86) reporta un ús del sufix *-it* que no és aplicat estrictament a un verb de soroll: *belluguit*. Els exemples que dóna són *Un belluguit de peixos a la riera*, *Un belluguit de canalla*. Es pot considerar, però, assimilable a aquests sufixos.

¹³⁷ El mot *espignet* es pot considerar una variant fonètica d'*espinguet*, seguint la mateixa regla fonològica que veiem a *sagnar* respecte de *sang*.

¹³⁸ L'alternança *s/x* es dóna en català d'una manera general: *síndria/xíndria*, *siular/xiular*, *sanglot/xinglot*, *cigarret/xigarret*, etc.

¹³⁹ Podem suposar que és una 'xuclada amb soroll'. El verb *xuplar* és un híbrid entre *xuclar* i *xupar*.

12.2. Morfologia del sufix

12.2.1. Forma del sufix

La forma fonològica subjacent d'aquests sufixos és /it/ i /Et/, amb tonicitat. L'arxifonema /E/ representa un so que s'articula [e] en català occidental, [ɛ] en català oriental central i part del baleàric i [ə] en part del baleàric (Ilei Fabra).

Es podria plantejar si es tracta del mateix sufix, amb al·lofonia. Cal tenir present que hi ha semblança fonètica entre tots dos sufixos, a banda del fet que s'usen exactament en el mateix context (nominalització de verbs que expressen sons). En aquesta hipòtesi, la vocal tindria el tret [+PALAT], però no tindria fixat el grau d'obertura. Considerem, però, que és preferible sostenir que hi ha dos sufixos distints, ja que no hi ha, en la llengua, casos d'alternança entre [i] i [e] (formes com *g[i]noll* o *s[i]nyor* del nord-occidental s'expliquen per influència de la consonant que hi ha a tocar).

12.2.2. Velarització de la consonant dental en parlars septentrionals

A la llista d'exemples tenim tant *lladrit* com *lladric* (o *lladruc*), d'una banda, i tant *miulet* com *miulec*, de l'altra. Aquestes solucions fonètiques s'expliquen per velarització de la consonant dental, un fenomen que es dona sobretot en parlars septentrionals. La confusió entre els sons [t] i [k] en posició final és un fenomen corrent en català, com s'ha comprovat a través d'estudis dialectològics. En aquests casos concrets, parlem de solucions pròpies del parlar septentrional (o de transició a aquest parlar): *lladric* (i *lladrit*) són pròpies de la Catalunya Nord i *miulec* ho és de Palafrugell. El mot *miulet*, en canvi, és propi d'altres zones: Empordà, Osona, Bages, València (COLOMINA 1996).

12.2.3. Possible confusió amb l'habilitació del participi de passat

L'habilitació del participi de passat és un recurs per a obtenir el substantiu d'acció i efecte d'un verb (*ferir* > *ferida*) [veg. cap. *Habilitació gramatical*]. Hom podria creure que els substantius d'acció i efecte amb *-it* són justament participis de passat (en forma masculina) habilitats com a substantius d'acció i efecte (així explica el DCVB el mot *esclafit*, per exemple). Aquesta creença estaria avalada pel fet que molts d'aquests verbs són de la III conjugació, amb vocal temàtica *i*. De tota manera, l'existència de formes com *xiulit* o *piulit*, derivats de verbs de la I conjugació (*xiular* i *piular*), ens fa pensar que es tracta d'un sufix adjuntat a l'arrel verbal (sense vocal temàtica, doncs).

12.2.4. Discussió sobre l'ús epentètic

En el cas concret de *xiulet*, *ruflet*, *piulet* i *xisclet* podríem considerar també que es tracta del sufix *-et* que té per funció sil·labificar el segment *xiul*, *rufl*, *piul* i *xisc*l (confronteu-ho amb les formes obtingudes per conversió d'aquests verbs, totes amb epèntesi resil·labificadora: *xiule* o *xiulo*, *piule* o *piulo* i *xiscle* (COLOMINA 1996: 210, n. 41-42) [veg. cap. *Conversió*]).

12.3. Morfologia de la base

La base a la qual s'adjunta el sufix *-et* o *-it* és el segment format per l'arrel verbal (sense vocal temàtica, doncs). El sufix pot adjuntar-se a verbs de totes tres conjugacions:

[210]	CONJ.	VERB	SAE	BASE
	I	<i>xiular</i>	<i>xiulet</i> o <i>xiulit</i>	[<i>xiul-</i>]
	II	<i>crúixer</i>	<i>cruixit</i>	[<i>cruix-</i>]
	III	<i>rugir</i>	<i>rugit</i>	[<i>rug-</i>]

En el cas de la III conjugació, i per al sufix *-it*, no es pot saber si s'adjunta a una base formada per l'arrel verbal més la vocal temàtica, atès que el sufix té una *i* a l'inici. En tot cas, com que a les altres dues conjugacions no hi ha vocal temàtica al derivat, es pot considerar que a la III tampoc hi és.

12.4. Ús

En espanyol el sufix corresponent a aquest té més vitalitat que en català, ja que els verbs que expressen sons produïts amb la boca agafen aquest sufix (MONGE 1970-1971: 967):

[211]	<i>aullar</i> 'udolar'	<i>aullido</i>
	<i>bramar</i> 'bramar'	<i>bramido</i>
	<i>bufar</i> 'bufar'	<i>bufido</i> 'ruflet', 'rebuf'
	<i>chascar</i> 'esclafir, espetegar'	<i>chasquido</i>
	<i>chillar</i> 'xiclar, cridar'	<i>chillido</i>
	<i>chirriar</i> 'grinyolar'	<i>chirrido</i>
	<i>crujir</i> 'cruixir'	<i>crujido</i>
	<i>gemir</i> 'gemegar'	<i>gemido</i>
	<i>gruñir</i> 'grunyir'	<i>gruñido</i>
	<i>llorar</i> 'plorar'	<i>llorido</i>
	<i>pitir</i> 'xiular'	<i>pitido</i>

<i>quejarse</i> ‘plànyer-se’	<i>quejido</i> ‘so de dolor, gemec’
<i>resoplar</i> ‘rebufar’	<i>resoplido</i> ‘rebuf’
<i>restallar</i> ‘esclafir, espetegar’	<i>restallido</i>
<i>roncar</i> ‘roncar’	<i>ronquido</i>
<i>rugir</i> ‘rugir’	<i>rugido</i>
<i>silbar</i> ‘xiular’	<i>silbido</i>
<i>soplar</i> ‘bufar’	<i>soplido</i>
<i>zumar</i> ‘brunzir’	<i>zumbido</i>

En canvi, en català no s’usa tant: els exemples que reportem són una llista reduïda. Aquest fet diferencial —alta rendibilitat en espanyol i poca en català— podria fer pensar a algun parlant que *-it* és degut a una interferència de l’espanyol (per exemple, *xiulit* és propi de l’Ebre i desconegut al Camp de Tarragona, on es diu *xiulet*).

Cal tenir present, pel que fa a la rendibilitat, que en català molts verbs que expressen sorolls nominalitzen per mitjà de la conversió [veg. cap. *Conversió*], cosa que fa innecessari l’ús del sufix *-it* o *-et* (a diferència de l’espanyol, que empra més el sufix corresponent perquè no empra tant la conversió en aquest camp):

[212] <i>grinyolar</i>	<i>grinyol</i> (i no pas * <i>grinyolit</i>)
<i>espetegar</i>	<i>espetec</i> (i no pas * <i>espeteguit</i>)
<i>udolar</i>	<i>udol</i> (i no pas * <i>udolit</i>)
<i>plorar</i>	<i>plor</i> (i no pas * <i>plorit</i>)
<i>bramar</i> o <i>bramular</i>	<i>bram</i> o <i>bramul</i> (i no pas * <i>bramit</i> o * <i>bramulit</i>)
<i>gemegar</i>	<i>gemec</i> (i no pas * <i>gemeguit</i>)
<i>roncar</i>	<i>ronc</i> (i no pas * <i>ronquit</i>)
<i>rebufar</i>	<i>rebuf</i> (i no pas * <i>rebufit</i>)

Això no vol dir que no es pugui generar un derivat en *-it*. Així, tot i que *brogir* té com a substantiu d’acció i efecte *bruig* (si més no apareix en els diccionaris), també pot ser *brogit*. Anàlogament, *grunyir* pot tenir com a substantiu d’acció i efecte *grunyit*.

El fet és que *-it* s’usa amb relativa naturalitat a les Terres de l’Ebre, com hem dit; i segons les dades d’altres autors, s’ha emprat al País Valencià i a les comarques del nord de la regió de Girona. El que no s’usi més pot explicar-se perquè hi ha pocs verbs que expressen sorolls; en aquest sentit, la rendibilitat està lligada a la quantitat de verbs primitius possibles.

13. Sufixos incorporats de l'espanyol

13.1. El sufix *-on*

L'espanyol té un sufix nominalitzador *-on*:

[213]	VERB ESP.	SAE ESP.	SAE CATALÀ
	<i>apretar</i>	<i>apretón (de manos)</i>	<i>encaixada</i>
	<i>estrujar</i>	<i>estrujón</i>	<i>rebregada</i>
	<i>pringar</i>	<i>pringón</i>	<i>enllardissament</i>
	<i>refregar</i>	<i>refregón</i>	<i>refregada</i>
	<i>remojar</i>	<i>remojón</i>	<i>remullada o remull</i>
	<i>reventar</i>	<i>reventón</i>	<i>punxada / rebentada o rebentament</i>
	<i>sofocar</i>	<i>sofocón</i>	<i>sufocament o sufocació</i>
	<i>estirar</i>	<i>tirón</i>	<i>estirada</i>

Aquest sufix espanyol ha penetrat en català, i el trobem en el llenguatge col·loquial amb naturalitat. No podem parlar, en aquest cas, d'una nova variant del sufix *-ó(n)/or*; primer per la diferència de vitalitat, segon per la diferència pragmàtica —els tipus de verbs en què s'apliquen i els àmbits en què els trobem—, i tercer pel matís semàntic que hi afegeix. En efecte, aquest matís semàntic és la idea de 'sobtadesa' en l'acció (matís que alguns substantius d'acció i efecte espanyols amb *-on* tenen):

[214]	<i>apagar-se</i>	<i>apagon</i> 'apagada, tall elèctric' (<i>Ahir hi va haver un apagon</i>); en català se sol usar <i>apagada</i> en el llenguatge controlat
	<i>col·locar-se</i>	<i>col·locon</i> 'fet de sentir els efectes d'una droga'
	<i>parar-se</i>	<i>paron</i> 'aturada sobtada' (<i>A l'agost sempre hi ha un paron a la feina</i>)
	<i>baixar</i>	<i>baixon</i> 'davallada sobtada' (<i>Hi ha hagut un baixon a la discoteca: no hi va tanta gent com abans</i>)

13.2. El sufix *-az*

L'espanyol disposa del sufix *-az*, que significa 'cop' o 'acció duta a terme de manera brusca o violenta'.¹⁴⁰ S'adjunta tant a substantius (*portazo* de *puerta*, *navajazo* de *navaja*, *volantazo* de *volante*, etc.) com a verbs. Equival al català *-ad+F*,¹⁴¹ tot i que a vegades l'equivalència és *cop* (*d'una cosa*):

¹⁴⁰ És possible que estigui relacionat amb l'augmentatiu *-az* (*cochazo* 'cotxàs', *casaza* 'casalot').

¹⁴¹ Un sufix distint de l'habilitació del participi de passat [veg. cap. *Habilitació gramatical*].

[215]	VERB ESP.	NOM ESP.	NOM CAT.
	<i>aguijonar</i>	<i>aguijonazo</i>	<i>agullonada</i> ‘cop d’agulló’
	—	<i>bayonetazo</i>	<i>baionetada</i> ‘cop de baioneta’
	—	<i>brochazo</i>	<i>brotxada</i> ‘passada de brotxa’
	—	<i>carpetazo</i>	<i>carpetada</i> ‘cop de carpeta’ ¹⁴²
	<i>frenar</i>	<i>frenazo</i>	<i>frenada</i>
	<i>lamer</i>	<i>lametazo</i>	<i>llepada</i>
	—	<i>latigazo</i>	<i>fuetada</i> ‘cop donat amb el fuet’
	—	<i>navajazo</i>	<i>navallada</i> ‘ferida feta amb una navalla’
	—	<i>pelotazo</i>	<i>pilotada</i> ‘cop fet amb la pilota’
	<i>pinchar</i>	<i>pinchazo</i>	<i>punxada</i> (d’una roda)
	—	<i>portazo</i>	<i>portada</i> ‘cop fet amb la porta’
	—	<i>aletazo</i>	<i>cop d’ala</i>
	—	<i>cabezazo</i>	<i>cop de cap</i>
	—	<i>martillazo</i>	<i>cop de martell</i>
	—	<i>porrazo</i>	<i>cop de porra, patacada</i>
	—	<i>palazo</i>	<i>cop de pala, palada</i> (DCsCt)
	—	<i>puñetazo</i>	<i>cop de puny, pinyac</i> o, en valencià i eivissenc, <i>punyada</i>
	—	<i>tortazo</i>	<i>cop, pinya</i>
	—	<i>vistazo</i>	<i>cop d’ull</i> o <i>ullada</i>
	—	<i>volantazo</i>	<i>cop de volant</i> (<i>Va fer un cop de volant</i>)
	—	<i>taponazo</i>	<i>pet</i> ‘esclat d’un tap de xampany’ (DVi)
	—	<i>balazo</i>	<i>bala / tret / ferida de bala</i>
	—	<i>sablazo</i>	<i>estocada</i> (de sabre) / <i>acanada, cotnada</i>
	—	<i>pantallazo</i>	<i>captura de pantalla</i> (en informàtica)
	—	<i>pistolazo</i>	<i>tret</i> (també <i>tret de sortida</i>) ¹⁴³

Aquest sufix ha passat al català col·loquial:

- [216] *panxasso* ‘fet de llançar-se a una piscina de panxa’
manguerasso ‘fet de passar aigua per un indret amb una mànega’
carpetasso ‘cop fet amb una carpeta’
xeringasso ‘xeringada’
frenasso ‘frenada’

Els casos en què hi ha un verb com a primitiu (*frenasso, punxasso, etc.*), podem parlar d’un altre sufix que permet nominalitzar verbs. Amb tot, és un recurs poc usat (se

¹⁴² *Carpetazo* significa ‘el fet de tancar un expedient’. Podríem traduir-ho per *carpetada*.

¹⁴³ En espanyol aquest sufix ha passat a significar, figuradament, ‘acte polític dur, de caràcter colpista’: *tejerazo* ‘cop d’estat executat per Tejero’; *tarifazo* ‘decret per a regular les tarifes de telecomunicacions’; *decretazo* ‘decret dur (en general)’; *medicamentazo* ‘decret de retallada de medicaments de la seguretat social’. La manera més pràctica de traduir-ho és recórrer al sufix *-ad+F* (*tejerada, medicamentada, decretada, etc.*, paral·lelament al ja existent *alcaldada*, de sentit semblant) (RULL 2004, cap. XI).

circumscriu als casos reportats).

14. El sufix *-'ing*

14.1. Origen i ús

L'anglès té la terminació *-'ing* com a morfema de gerundi i l'equivalent del nostre participi de present:

[217] *to play* 'jugar'   *playing* 'jugant'
to sing 'cantar'   *singing* 'cantant'

En anglès els gerundis se solen habilitar com a substantius d'acció i efecte (fenomen que en les llengües romàniques també es dona amb el participi de passat [veg. cap. *Habilitació gramatical*]):

[218] *to monitor* 'fer un seguiment'   *monitoring* 'seguiment'
to feed 'alimentar'   *feeding* 'alimentació'
to centralize 'centralitzar'   *centralization* o *centralizing* 'centralització'
to warn 'advertir'   *warning* 'advertiment'

Alguns d'aquests substantius han passat a les llengües romàniques, sovint amb adaptacions gràfiques:

[219]	VERB ANGL.	SAE ANGL.	SAE ROM.
	<i>to mail</i> 'enviar'	<i>mailing</i> 'tramesa'	<i>màiling</i> (ídem)
	<i>to market</i> 'comerciar'	<i>marketing</i> 'tècnica comercial'	<i>màrqueting</i> (ídem)
	<i>to meet</i> 'reunir'	<i>meeting</i> 'reunió electoral'	<i>míting</i> 'acte electoral'
	<i>to lift</i> 'alçar'	<i>lifting</i> 'alçament'	<i>lífting</i> 'estirament de pell'
	<i>to lease</i> 'arrendar'	<i>leasing</i> 'arrendament'	<i>lísing</i> 'tipus de préstec'
	<i>to rent</i> 'llogar'	<i>renting</i> 'lloguer'	<i>rènting</i> 'lloguer de cotxes'

Les llengües romàniques han interpretat i assumit aquesta terminació com a sufix nominalitzador. S'ha fet especialment per a designar esports d'aventura, però també per a indicar de manera genèrica l'acció de manera substantiva (LÓPEZ [*et al.*] 2000; RULL 2004: 338; CASELLAS 2001). Aquest recurs és col·loquial:

[220] *penjar* 'suspendre examen'   *pènging* (*A aquest profe li agrada el pènging*)
pencar 'suspendre examen'   *pènquing* (*M'han fet pènquing*)
xerrar   *xèrring* (*El xèrring és la seva activitat favorita*)

